

VUOKKO JA VELI-PEKKA, VIIVI JA VEETI
POHJOISPOHJALAISTEN SUKIJEN ÄÄNTEELLISET ETUNIMISYSTEEMIT
VUOSINA 1900–2018

Suomen kielen
pro gradu -tutkielma
Oulun yliopisto
6.6.2022

Piia Moilanen

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
1.1. Tutkimusaihe ja -kysymykset	1
1.2. Aiempi tutkimus	3
2. TEORIATAUSTA	7
2.1. Nimistöntutkimus	7
2.2. Nimilaki	8
2.3. Etunimisysteemit nimenantoperusteena	9
2.4. Nimien äännerakenne ja suosionvaihtelu	13
3. AINEISTO JA METODIT	16
3.1. Aineisto	16
3.2. Käsitteet	22
3.3. Menetelmät	24
4. ALKUSOINTU	29
4.1. <i>m</i> -alkusointu	31
4.2. <i>a</i> -alkusointu	34
4.3. <i>j</i> -alkusointu	35
4.4. <i>s</i> -alkusointu	38
4.5. <i>e</i> -alkusointu	39
4.6. <i>t</i> -alkusointu	39
4.7. <i>v</i> -alkusointu	40
4.8. <i>i</i> -alkusointu	41
4.9. <i>k</i> -alkusointu	42
4.10. Harvinaiset alkusoinnut	43
4.11. Yhteenveto alkusoinnuista	45
4.12. Alkusointujen periytyminen	47
5. SISÄSOINTU	50
5.1. <i>a</i> -sisäsointu	52
5.2. Muut yhden vokaalin sisäsoinnut	54

5.3. <i>r</i> -sisäsointu	56
5.4. Muut yhden konsonantin sisäsoinnut	58
5.5. Pitkät sisäsoinnut	61
5.6. Yhteenvedo sisäsoinnuista	64
5.7. Sisäsointujen periytyminen	66
6. LOPPUSOINTU	68
6.1. <i>a</i> -loppusointu	70
6.2. <i>o</i> -loppusointu	73
6.3. <i>i</i> -loppusointu	74
6.4. <i>e</i> - ja <i>u</i> -loppusoinnut	76
6.5. Konsonanttiloppusoinnut	76
6.6. Yhteenvedo loppusoinnuista	77
6.7. Loppusointujen periytyminen	80
7. NIMENSISÄISET SOINNUKSET	82
8. ÄÄNNEJONOT	84
8.1. Diftongit	87
8.2. Pitkät vokaalit	87
8.3. Geminaatat	88
8.4. CVC ₁ C ₂ V-äännejonot	89
8.5. CVCV-äännejonot	90
8.6. Pitkät äännejonot	91
8.7. Yhteenvedo äännejonoista	92
8.8. Äännejonojen periytyminen	94
9. ETUNIMISYSTEEMITTÖMYYS	97
10. PÄÄTÄNTÖ	101
LÄHTEET	

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimusaihe ja -kysymykset

Kun pikkuveljeni syntyi, äidillämme oli kaksi vaihtoehtoa hänen nimekseen, *Kimmo* ja *Niko*. Isä ehdotti nimeä *Kalevi*, mutta äiti torjui ehdotuksen, sillä nimi ei hänen mielestään sopinut lainkaan meidän vanhempien sisarusten nimien, *Piia* ja *Risto*, kanssa yhteen. Veljestä tulikin sitten *Niko*. Kysyin äidiltä myöhemmin, miksi hän mielti juuri *Kimmo*- ja *Niko*-nimiä. Yksi syy oli nimen alkupuolelta löytyvä *i*-vokaali, joka on meidän sisarustenkin nimissä. Myöhemmin tajusin, että sama *i*-vokaali löytyy myös äidin omasta nimestä, *Eija*, sekä hänen kolmen siskonsa nimistä *Iiris*, *Silja* ja *Virpi* ja vieläpä heidän äitinsä nimestä *Hilma*. Tämä *i* on siis periytynyt äidinäidin nimestä meille lapsenlapsille saakka.

Tarkastelen tässä pro gradu -tutkielmassani suvuissa esiintyviä äännteellisiä etunimisysteemejä. Nimisysteemit ovat nimien muodostamia kokonaisuuksia, joissa yksittäiset nimet riippuvat jollakin tavalla toisistaan (Ainiala, Saarelma & Sjöblom 2008: 21). Tarkoitin tässä tutkielmassa etunimisysteemillä sellaista etunimissä esiintyvää nimen äännerakenteen piirrettä, joka eri etunimissä samanlaisena ilmetessään yhdistää nimet joukoksi. Tällainen tietty etunimen rakenteen piirre muodostaa siis säännöllisen systeemin suvussa samanlaisena toistuessaan. Esimerkiksi omasta suvustani löytyvä *i*-äänne on tällainen etunimisysteemi.

Tutkin sellaisia nimiä, jotka on annettu suvuissa vuosina 1900–2018 eli tarkastelemani ajanjakso kattaa hieman yli sata vuotta. Tutkin etunimisysteemien esiintymistä ja vaihtelua eri aikoina sekä periytymistä sukupolvelta toiselle. Lisäksi tarkastelen eroja etunimisysteemeissä naisten ja miesten nimien välillä.

Olen koonnut tutkielmani aineiston eräiden pohjoispohjanmaalaisten sukujen sukukirjoista sellaisista sukuhaaroista, joissa on vähintään neljä sukupolvea vuodesta 1900 lähtien. Esittelen aineiston tarkemmin luvussa 3.1. Näistä neljän sukupolven sukuhaaroista olen etsinyt etunimisysteemejä, jotka toistuvat yhden, kahden, kolmen tai kaikkien neljän sukupolven kesken. Tällaisena etunimisysteeminä ilmenee ensimmäisten nimien *a*-alkuisuus seuraavassa esimerkissä.

”Olipa kerran 1950-luvulla perhe, jonka äiti oli Anja. Perheeseen syntyi kolme tytöä: Aino Sofia, Aila ja Anita. Aino Sofia löysi aikanaan puolison, jonka nimi oli Alpo Samuli. Oli siis luonnollista, että lastenkin etunimien nimikirjaimet olisivat *AS*. Niinpä syntyi Anne Sofia, Anu Selma, Aarne Samuli ja Asta Sinikka. Heistä Anne löysi puolisoonsa Arton --. Annen ja Arton lapsista tuli Assi, Anki ja Alli.” (Patjas & Kortesoja 2015: 21–22.)

Olen rajannut tutkimuksen koskemaan sellaisia etunimisysteemejä, joissa jokin nimien äännerakenteen piirre, kuten edellisen esimerkin *a*-alkuisuus, muodostaa systeemin. Muutakin etunimisysteemejä on, kuten yhdysnimet tai merkityksiltään toisiinsa liittyvät nimet (Saarelma-Paukkala 2017: 139), mutta olen joutunut jättämään ne tämän tutkielman ulkopuolelle, sillä ne eivät mahtuneet mukaan.

Etunimisysteemien ajallista vaihtelua ja periytymistä suvussa ei ole tietojeni mukaan aiemmin juuri tutkittu. Olen itse tarkastellut kandidaatintutkielmassani (Moilanen 2016) vanhempien ja lasten etunimien samanlaisia piirteitä eli kahdessa sukupolvessa ilmeneviä etunimisysteemejä. Tutkielman teon jälkeen minua jäi kiinnostamaan ilmiö laajemmin, useammassakin sukupolvessa kuin kahdessa, joten halusin jatkaa ja laajentaa tutkimusta pro gradu -tutkielmassani. Muuten etunimisysteemejä on yhden sukupolven tasolla tutkinut esimerkiksi Maria Hyväri (2006) pro gradu -tutkielmassaan. Useamman sukupolven tasolla taas on tutkittu lähinnä suvuissa periytyviä nimiä. Esimerkiksi Harma Järvinen (2001) on tutkinut lisensiaattitutkielmassaan nimien periytymistä historiallisesta näkökulmasta. Kerron lisää aiemmasta tutkimuksesta alaluvussa 1.2.

Jatkossa käytän termejä ensinimi ja jälkinimi erottelemaan yksilön etunimiä toisistaan niiden järjestyksen perusteella. Ensinimi eli ensimmäinen etunimi on nimensä mukaisesti etunimistä ensimmäinen, ja jälkinimi eli jälkimmäinen etunimi kattaa kaikki ensinimen jäljessä tulevat etunimet (Ainiala ym. 2008: 172).

Kuinka yleisiä etunimisysteemit sitten ovat eri aikoina ja sukupolvesta toiseen periytyvinä? Tarkastelen pro gradu -tutkielmassani ensinnäkin sitä, esiintyykö suvuissa äänneellisiä etunimisysteemejä ja millaisia ne ovat. Sen jälkeen tutkin etunimisysteemien yleisyyttä sekä eri aikoina että toisiinsa verrattuna. Tarkastelen etunimisysteemien periytymistä polvesta toiseen sekä sellaisenaan että ilmiön tasolla. Tutkin myös sukupuolten

välisiä eroja etunimisysteemeissä tarkastelemalla erikseen äideiltä tyttärille ja isiltä pojille periytyviä systeemejä. Tästä kerron lisää luvussa 3.1. aineiston esittelyn yhteydessä.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Millaisia äänteellisiä etunimisysteemejä suvuissa on?
2. Kuinka yleisiä etunimisysteemit ovat eri aikoina?
3. Kuinka yleisiä etunimisysteemit ovat toisiinsa verrattuna?
4. Kuinka monessa sukupolvessa etunimisysteemit esiintyvät?
5. Millaisia eroja etunimisysteemeissä on ensi- ja jälkinimien välillä?
6. Millaisia eroja etunimisysteemeissä on sukupuolten välillä?

Hypoteesini on, että äänteellisiä etunimisysteemejä paitsi esiintyy yhdessä sukupolvessa, niitä myös periytyy kahdessa tai useammassa polvessa. Kandidaatintutkielmani on osoittanut, että vanhemmat antavat lapsilleen hyvin usein omien etunimiensä kaltaisia nimiä (Moilanen 2016: 19). Jos jokaisessa sukupolvessa vanhemmat antavat lapsilleen omia nimiään jollakin tavalla muistuttavia nimiä, voisi siis olettaa, että yhden suvun kaikkien sukupolvien nimet muistuttavat jollakin tavalla toisiaan.

1.2. Aiempi tutkimus

Esittelen tässä alaluvussa lyhyesti sellaisia aiemmin tehtyjä tutkimuksia, jotka liittyvät läheisesti tämän tutkielman aiheeseen. Paneudun luvussa 2.3. vielä syvällisemmin niihin, jotka ovat oleellisimpia tämän tutkielman kannalta.

Etunimisysteemit voivat olla tietoinen nimenvälistä peruste. Suomessa ensimmäisen kerran nimeämisperusteita on tutkinut Helsingin yliopiston suomen kielen emeritusprofessori Eero Kiviniemi, joka on selvittänyt laajasti 1900-luvulla syntyneiden lasten nimien valintaa. Hän on esitellyt tutkimusten tuloksia etenkin teoksissa *Rakkaan lapsen monet nimet* (1982) ja *Suomalaisten etunimet* (2006). Yleisimpänä nimenvälistä perusteena on ilmennyt nimen valitseminen suvusta. Nimi on voitu valita myös muulla tavoin ilmaistuna suku- tai perheyhteytenä. (Kiviniemi 2006: 130–133, Kiviniemi 1982: 129.) Etunimisysteemit ovat tällaisia jollakin tavalla ilmaistuja suku- tai perheyhteyksiä. Kerron etunimisysteemeistä nimenvälistä perusteena lisää luvussa 2.3.

2000-luvulla nimistöntutkimusta on tehnyt etenkin dosentti Minna Saarelma-Paukkala, joka on teoksissaan selvittänyt nimien suosionvaihtelua ja nimitrendejä. Myös nimenantoperusteita käsitellään hänen teoksissaan. Teos *Etunimikirja* (2017) on tutkielmassani 2000-luvulla annettujen nimien osalta tärkeä lähde.

Iloa Kauppinen (2021) on tutkinut pro gradu -tutkielmassaan 2010-luvulla syntyneiden lasten nimien nimenantoperusteita ja verrannut niitä Kiviniemen 1980-luvulla saamiin tuloksiin. Kauppisen aineistona on 128 lapsen vanhempien vastaukset kyselyyn nimeämisperusteista. Kauppinen on käyttänyt nimeämisperusteista suurelta osin samantapaista jakoa kuin Kiviniemi, ja nimen sopiminen yhteen sisarusten tai vanhempien nimien kanssa on yksi hänenkin tutkimuksessaan ilmenevistä nimenantoperusteista. (Kauppinen 2021: 66–68.)

Nimeämisperusteita on tutkittu lukuisissa muissakin opinnäytetöissä. Monissa niistä etunimisysteemit eivät tosin ole nousseet merkittävästi esiin tietoisena nimenantoperusteena. Mainintoja kuitenkin löytyy. Esimerkiksi Ksenia Eskolan (2013) pro gradu -tutkielmassa löytyy joitakin tapauksia, joissa lasten nimien on haluttu sopivan yhteen vanhempien tai sisaruksen nimien kanssa. Esimerkiksi *Vera*-tyttären nimeen haluttiin sama alkukirjain vanhemman siskon nimen kanssa (Eskola 2013: 53).

Nimervalintaperusteita on tutkittu muissakin maissa. Esimerkiksi Ruotsissa Emilia Aldrin (2011) on väitöskirjassaan rakentanut nimervalintaperusteita kuvaavan mallin laajan haastattelu- ja kyselyaineiston pohjalta. Kerron lisää hänen tuloksistaan etunimisysteemien kannalta luvussa 2.3.

Varsinaisia etunimisysteemeihin keskittyviä tutkimuksia on melko vähän. Esimerkiksi Maria Hyväri (2006) on tutkinut oululaisten sisarussarjojen etunimisysteemejä pro gradu -tutkielmassaan. Hänen aineistonsa koostuu 41 vanhoillislestadiolaisen perheen lasten nimistä sekä vanhempien vastauksista nimenantoperusteita koskevaan kyselyyn. Lapset ovat syntyneet 1970–2000-luvuilla, joten kyse on yhden sukupolven sisarussarjoista. (Hyväri 2006: 2.) Arja Lampinen (1999) on tutkinut kaksosten nimien yhteensopivuutta. Hänen tutkimuksensa aineisto koostuu Jyväskylässä vuosina 1766–1930 ja Turussa vuosina 1904–1957 kastettujen kaksosten nimistä (Lampinen 1999: 82). Lampisen tutkimus

kattaa pitkän ajanjakson, lähes 200 vuotta. Eri aikojen nimet eivät kuitenkaan ole samoista suvuista vaan yksittäisten kaksosparien nimiä. Kerron sekä Hyvärin että Lampisen tutkimusten tuloksista luvussa 2.3.

Etunimisysteemejä on siis tutkittu yksittäisissä sisarussarjoissa tai nimipareissa kuten kaksosten nimissä. Useamman sukupolven tasolla taas on tutkittu lähinnä suvussa periytyviä kaimanimiä. Esimerkiksi Sofia Kotilainen (2008: 99) on tutkinut väitöskirjassaan kahden suvun, kivijärveläisten Kotilaisten ja Hakaraisten etunimikäytäntöä 1700-luvulta 1900-luvun puoliväliin. Samalle ajanjaksolle ajoittuu Reetta Oksasen (2007) pro gradu -tutkielma pohjoissavolaisten ja pohjanmaalaisten sukujen etunimistä ja nimeämisestä. Harma Järvinen (2001) puolestaan on tutkinut liseniaattitutkielmassaan suvun nimien antamista esikristilliseltä ajalta 1900-luvulle saakka.

Nykyaikaista, 2010-luvun kaima- ja perintönimien antamista puolestaan on tarkastellut Taina Järvenpää (2018) pro gradu -tutkielmassaan. Perintönimet eivät sinänsä liity omaan tutkielmaani, joskin ero perintönimien ja etunimisysteemien välillä voi toisinaan olla häilyvä. Esimerkiksi Järvenpää (2018: 4) on laskenut perintönimiksi selkeiden kaimanimien lisäksi saman nimiperheen jäsenet. Minun tutkimuksessani taas samaan nimiperheeseen kuuluvat variantit osallistuvat etunimisysteemeihin. Esimerkiksi olen laskenut nimien *Maria*, *Marika* ja *Maaria ma*-alkuisuuden etunimisysteemiksi. Olen jättänyt etunimisysteemien ulkopuolelle vain selkeät kaimanimet, jotka esiintyvät suvun jäsenillä täysin samanlaisina. Tämän vuoksi etunimisysteemit ja perintönimet voivat olla osittain päällekkäisiä ilmiöitä.

Koska etunimisysteemi voi olla esimerkiksi tietty äänne tietyssä kohdassa nimeä, kuten *a*-äänne nimen alussa, ovat myös nimien äännteistä tehdyt tutkimukset keskeisiä oman tutkimukseni kannalta. Suomalaisten etunimien foneettista ulkoasua ja siinä tapahtuneita muutoksia on tutkinut Jarno Porkka (2019) pro gradu -tutkielmassaan. Porkka on koonnut kattavan kuvauksen siitä, kuinka yleisiä eri äännteet ovat olleet suomalaisissa ensinimissä vuosina 1917–2016. Koska oma aineistoni ajoittuu kutakuinkin samalle ajanjaksolle (ks. luku 3.1.), voin verrata tutkimuksessani eri äännteiden muodostamia etunimisysteemejä ja niiden yleisyyttä Porkkan tuloksiin. Käytänkin Porkkan tuloksia paljon analyysini ohessa luvuissa 4.–6.

Etunimien äänteitä ovat tarkastelleet myös esimerkiksi Heli Perttula (2013) ja Maija Sartjärvi (2011) omista näkökulmistaan. Perttula on tutkinut sukupuolen ilmenemistä etunimissä. Esimerkiksi naisten nimet päättyvät usein *a*-äänteeseen ja miesten nimet *o*-äänteeseen. Etenkin naisten nimissä erittäin yleisiä ovat myös äänteet *i* ja *n*. (Perttula 2013.) Sartjärvi puolestaan on tarkastellut pro gradu -tutkielmassaan kaksitavuisten *ija*- ja *nja*-loppuisten naisten nimien yleistymistä ja suosionvaihtelua. *ija*-loppuiset nimet, (esim. *Eija*, *Raija*), ovat olleet erittäin suosittuja 1950-luvulla, ja *nja*-loppuiset nimet (*Pinja*, *Ronja*) 2000-luvulla. (Sartjärvi 2011: 113.) Kerron sekä etunimille tyypillisistä äänteistä että *ja*-loppuisista nimistä lisää luvussa 2.4.

2. TEORIATAUSTA

2.1. Nimistöntutkimus

Erisnimet eli propriit ovat sanoja, jotka viittaavat yhteen yksilöityyn henkilöön, asiaan tai esineeseen. Erisnimien tärkeimpänä tehtävänä on pidetty identifiointia. Kun yleisnimen tehtävänä on luokittelu, erisnimi puolestaan nimeää tarkoitteensa yksilöllisesti. Nimen avulla voidaan esimerkiksi erottaa yksilöt yhteisön muista jäsenistä helposti. Nimeä voidaan pitää yksilön ominaisleimana. Toisaalta erisnimilläkin voidaan luokitella yksilöitä erilaisiin sosiaalisiin ryhmiin kuuluviksi. Esimerkiksi saman suvun jäsenillä voi olla yhteinen sukunimi. (Ainiala ym. 2008: 12, 162–164; Kielitoimiston nimiopas 2008: 8, 53; Vilkuna 2003: 7.)

Nimistöntutkimus eli onomastiikka on kielitieteen ala, joka tutkii erisnimiä. Perinteisesti onomastiikassa on keskitytty kahteen pääalaan: toponomastiikkaan eli paikannimien tutkimukseen ja antroponomastiikkaan eli henkilönnimien tutkimukseen. (Ainiala ym. 2008: 23.)

Pro gradu -tutkielmani edustaa sosio-onomastiikkaa. Sosio-onomastiikka on sosiolingvivistä nimistöntutkimusta, jossa nimiä tutkitaan erityisesti niiden käytön ja variaation näkökulmasta. Sosio-onomastiikka ottaa huomioon nimien käytön sosiaalisen ulottuvuuden. (Ainiala ym. 2008: 75.) Esimerkiksi nimenvaihtaperusteiden tutkimus on siis sosio-onomastiikkaa. Tutkielmani keskittyy aiemmissa tutkimuksissa todetuista nimenvaihtaperusteista yhteen, etunimisysteemeihin. Kerron tästä lisää alaluvussa 2.3.

Henkilönnimistön tutkimuksessa sosiolingvistinen näkökulma on vallannut alaa 1980-luvulta lähtien Eero Kiviniemen tutkimusten myötä. Vuonna 1982 ilmestyi teos *Rakkaan lapsen monet nimet: suomalaisten etunimet ja nimenvaihtaminen*, jossa Kiviniemi käsittelee muun muassa henkilönnimien historiaa, etunimien valintaa ja nimien suosionvaihtelua. Teos oli ensimmäinen laajoihin sähköisiin aineistoihin perustuva tutkimus suomalaisista etunimistä. (Ainiala ym. 2008: 77; Kiviniemi 1982: 7–8.) Tämän jälkeen Kiviniemeltä on ilmestynyt muitakin etunimiä käsitteleviä teoksia, joista oman tutkielmani kannalta tärkeä on *Suomalaisten etunimet* (2006). Sosio-onomastiikan alalla on tehty myös useita opinnäytetöitä (Ainiala ym. 2008: 77).

2.2. Nimilaki

Suomessa nimenantoa säädellään lailla. Vuonna 1946 tuli voimaan ensimmäinen etunimilaki, jota on myöhemmin uudistettu muutamaan otteeseen (Ainiala ym. 2008: 237). Uusin etu- ja sukunimilaki on tullut voimaan 1.1.2019 (Nimilaki 1985/694). Sen mukaan etunimeksi voidaan hyväksyä vain nimi, joka ei aiheuta pahennusta tai haittaa, ei ole etunimeksi soveltumaton, vastaa muodoltaan, sisällöltään ja kirjoitusasultaan vakiintunutta etunimikäytäntöä, on vakiintunut samalle sukupuolelle ja ei ole ilmeisen sukunimityypinen. Lisäksi alaikäisen lapsen ensimmäiseksi etunimeksi voidaan hyväksyä vain erityisestä syystä sellainen nimi, joka on nimensajaan elossa olevan sisaruksen tai puolisisaruksen ensimmäinen nimi. (Etu- ja sukunimilaki 2017/946 § 1–2.) Aineistossa sisarusten samanimisyys onkin erittäin harvinaista. Vain muutamassa sisarussarjassa kahdella sisaruksella on sama jälkinimi, esimerkiksi *Johannes*.

Vuosina 1946–2018 laissa on säädetty, että lapselle on syntymän jälkeen annettava etunimi, joita saa olla enintään kolme (Nimilaki 1985/694 § 32a). Vuonna 2019 voimaan tulleessa uudessa nimilaissa etunimien enimmäismäärä kasvaa neljään (Etu- ja sukunimilaki 2017/946 § 1), mutta tämä ei vaikuta pro gradu -tutkielmaani, sillä kaikki tutkielmani aineiston nimet on annettu ennen vuotta 2019.

Ennen etunimilain voimaantuloa vuonna 1946 lapselle oli siis mahdollista antaa enemmän kuin kolme nimeä. Moninimisyys on kuitenkin ollut melko harvinaista. 1800-luvulle asti yleistä oli vain yhden nimen antaminen lapselle, kun taas 1900-luvun alkupuolella kaksinimisydestä tuli tavallisinta. Kolminimisyys puolestaan on yleistynyt vasta 1980-luvulta lähtien. Vuosisadan lopussa kolminimisten määrä oli 30 %. (Saarelma-Paukkala 2017: 37, Ainiala ym. 2008: 215, Kiviniemi 2006: 75.) Neljän tai sitä useamman nimen antaminen ei siis koskaan ole ollut Suomessa yleistä. Pitkiäkin nimiä on kuitenkin annettu, esimerkiksi Ilmari Kiannon yhden tyttären nimi oli *Viena Karma Sirkka Salama Kesäheinä Saarenruusu Pikku-Hilkka* (Patjas & Kortesus 2015: 16). Aineistossa näin pitkiä nimiä ei kuitenkaan esiinny. Pisimmät nimet ovat kolmen etunimen nimikokonaisuuksia.

2.3. Etunimisysteemit nimenantoperusteena

Vuonna 1979 järjestettiin kysely, jossa vastaajia pyydettiin kertomaan, mitä he tiesivät omien nimiensä valintaperusteista sekä millä perusteilla he olivat itse valinneet nimet lapsilleen. Eero Kiviniemi on laajentanut tutkimusta myöhemmin myös 1970–2000-luvuilla syntyneiden lasten nimeämisperusteilla. Hän on jaotellut kyselyissä ilmenneet perusteet kahdeksaan ryhmään, jotka ovat nimen valitseminen suvusta, muulla tavoin ilmaistu sukuyhteys, muut henkilöesikuvat, nimen kauneus, nimen käytön ongelmattomuus, nimen merkitys, syntymä- tai kastepäivä ja muut valintaperusteet. Näistä nimen valitseminen suvusta on selvästi yleisintä, sillä 28 % Kiviniemen tutkimusaineiston ensinimistä on annettu jonkun suvun jäsenen mukaan ja jälkinimistä jopa 59 %. Suvun mukaan nimeämisestä on kyse silloin, kun lapselle annetaan jonkun sukulaisen nimi sellaisenaan. (Kiviniemi 2006: 130–131.)

Lapsen nimeämisellä jonkun sukulaisen mukaan onkin Suomessa pitkät perinteet. Vielä 1800-luvulle asti oli tavallista, että lapselle annettava nimi valittiin suvun jäsenten nimistä. Yleistä oli, että ensimmäiset lapset saivat nimensä isovanhempien mukaan, seuraavat vanhempien mukaan ja sen jälkeen syntyvät tätien, setien, enojen ja kummien mukaan. Nimien valinta oli siis hyvin perinteistä ja yhteisöllistä. Uusia nimiä ei juuri tullut käyttöön, sillä lapsille annettiin yleensä vain yksi nimi, joka valikoitui muiden sukulaisten nimistä edellä kuvatulla tavalla. (Ainiala ym. 2008: 166, 233; Kiviniemi 2006: 128; Lampinen 2001; Pajari 1924: 145.) Sittemmin etunimien määrän kasvettua myös nimenantoperusteet ovat muuttuneet. Yhteisöllisestä nimenannosta on siirrytty yksilölliseen nimenantoon. Sukulaisten mukaan nimeäminen on kuitenkin yhä melko yleistä etenkin jälkinimien kohdalla. Ensimmäiset puolestaan valitaan yksilöllisemmin. (Saarelma-Paukkala 2017: 137–138.)

Tämän pro gradu -tutkielman kannalta tärkein nimenantoperuste Kiviniemen jaottelusta on kuitenkin muulla tavoin ilmaistu suku- tai perheyhteys. Muu sukuyhteys tarkoittaa vähintään kahden lapsen nimen valintaa siten, että niissä on jokin yhteinen piirre sisarus- tai vanhempien nimien kanssa, esimerkiksi nimien sama alkukirjain (Kiviniemi 2006: 131). Joissakin perheissä kaikilla lapsilla voi olla esimerkiksi yhdysnimet (Ainiala ym. 2008: 234). Nimet voivat liittyä toisiinsa myös sisällöllisesti, esimerkiksi eräs perhe on nimennyt lapsensa Aku Ankan hahmojen mukaan (Saarelma 2007: 12). Tällaista

sisällöllistä samankaltaisuutta en kuitenkaan tarkastele tässä tutkielmassa vaan keskityn nimenomaan äännerakenteellisiin etunimisysteemeihin.

Kiviniemen (2006: 131) tutkimuksessa muulla tavoin ilmaistu sukuyhteys on neljänneksi yleisin nimenantoperuste ensinimissä (13 %). Sitä yleisempiä ovat nimen valitseminen suvusta (28 %), muiden henkilöesikuvien mukaan nimeäminen (20,5 %) ja nimen kauheus (18,5 %). Ensinimistä siis 13 % ja jälkinimistä vain 4 % on valittu sillä perusteella, että niissä on jokin yhteinen piirre perheenjäsenten nimien kanssa. Tämä johtuu osaltaan siitä, että nimen valitseminen suvusta ja muulla tavoin ilmaistu sukuyhteys ovat toisensa poissulkevia nimenantoperusteita. Esimerkiksi jos lapselle annetaan jälkinimeksi suvussa periytyvä kaimanimi, ei tämä nimi voi samaan aikaan olla muun sukuyhteyden piiriin laskettava nimi. Juuri suvun nimen valitseminen jälkinimeksi on paljon yleisempää kuin mikään muu nimenantoperuste jälkinimien kohdalla (59 %).

Kauppinen (2021) on selvittänyt pro gradu -tutkielmassaan, miten nimeämisperusteet ovat muuttuneet 1980-luvulta 2010-luvulle vertaamalla 2010-luvulla syntyneiden lasten nimien nimenantoperusteita Kiviniemen tuloksiin. Kauppinen käyttää termiä *systeminimet* kuvaamaan nimeämisperustetta nimen sopimisesta jollakin tavalla sisarusten tai vanhempien nimien kanssa yhteen. Systeminimet ovat yleistyneet huomattavasti 1980-luvulta 2010-luvulle. 1980-luvulla 16 % vanhemmista on valinnut lapsilleen systeminimiä, kun 2010-luvulla määrä on jo 67 %. Nimen sopiminen sisarusten nimien kanssa yhteen on ollut 2010-luvulla yleisempi nimenantoperuste kuin nimen sopiminen vanhempien nimien kanssa yhteen. Kauppisen kyselyn 128 lapsesta 57:n kohdalla vanhemmat ovat kertoneet, että nimen sopimisella sisarusten nimien kanssa yhteen on ollut merkitystä, kun taas nimen sopimista vanhempien nimien kanssa yhteen on pitänyt merkityksellisenä 29 lapsen vanhemmat. (Kauppinen 2021: 26–29.)

Vaikka systeminimet ovat Kauppisen tutkimuksen mukaan huomattavasti yleistyneet, ne eivät kuitenkaan ole yksi yleisimmistä nimenantoperusteista 2010-luvullakaan. Nimen ulkoasu, harvinaisuus, esiintyminen suvussa, ajattomuus ja merkitys ovat jonkin verran yleisempiä nimeämisperusteita kuin nimen sopiminen sisarusten nimien kanssa yhteen. Nimen sopiminen vanhempien nimien kanssa yhteen on vielä harvemmin käytetty nimenantoperuste. Kauppinen kuitenkin toteaa, että vaikka vanhempien vastausten mukaan

nimeämisperusteella ei olisikaan ollut merkitystä, voi nimissä kuitenkin olla perheenjäsenten nimien kanssa yhteisiä piirteitä. (Kauppinen 2021: 27, 62.)

Hyväri (2006) esittelee pro gradu -tutkielmassaan 41 perheen 1970–2000-luvuilla syntyneiden sisarusten nimissä esiintyviä erilaisia etunimisysteemejä. Systemit voivat olla sekä sisällöllisiä että rakenteellisia. Rakenteellisia etunimisysteemejä ovat viskurilain noudattaminen, nimien tavu- ja äännerakenteet, alku-, sisä- ja loppusointuisuus, yhdysnimet sekä kaksi- ja kolminimisyys. Niistä yleisin on viskurilain toteutuminen, joka ilmenee 14 perheen lasten nimissä. Soinnuista yleisin on loppusointu, joka on seitsemän perheen lasten nimissä. (Hyväri 2006: 82–84.)

Lampisen (1999) tutkimuksen mukaan kaksosten nimet sopivat usein jollakin tavalla yhteen. Nimet voivat olla esimerkiksi äänteellisesti samantapaisia. Kaksosten nimissä toistuu samoja äänteitä samoissa kohdissa nimiä, mikä saa aikaan vaikutelman nimien sointumisesta yhteen. Esimerkiksi kaksosten *Tuija* ja *Tuula* nimet alkavat *tu*-äänteillä ja päättyvät *a*-äänteeseen. Kaksosten nimissä voi olla myös esimerkiksi ensimmäisen ja toisen tavun rajalla sama konsonanttisyhtymä, kuten geminaatta *kk* veljesten *Mikko* ja *Pekka* nimissä. Toisinaan kaksosten nimet voivat myös olla äänteellisesti niin yhdenmukaisia, että ne eroavat vain yhden äänteen suhteen. Esimerkiksi siskosten *Maija* ja *Kaija* nimissä on vain eri alkuääne. Äänteellinen sointuisuus on kaksosten nimissä yleistä, sillä noin 73,5 % Lampisen aineiston kaksosten nimistä sointuu jollakin tavalla yhteen. Äänteellisen sointuisuuden lisäksi kaksosten nimiä voi yhdistää myös fonotaktisesti samanlainen äännerakenne, kuten ensitavun pitkä vokaali esimerkiksi nimissä *Liisa* ja *Saara*. Lisäksi kaksosten nimissä voi ilmetä sisällöllistä samankaltaisuutta. Nimet voivat olla komplementaarisia, jolloin ne muodostavat kokonaisuuden täydentämällä toisiaan. Tällaisia ovat esimerkiksi nimet *Marja* ja *Terttu*, jotka muodostavat yhdessä sanan *marjaterttu*. Kaksosten nimien yhteensopivuus on ollut yleisempää Turussa 1900-luvulla kastettujen kaksosten nimissä kuin Jyväskylässä 1700–1800-luvuilla kastettujen kaksosten nimissä. Kaksosten nimiä onkin tarkoituksellisesti alettu sovittaa yhteen vasta 1800-luvun jälkipuoliskolla. (Lampinen 1999: 82–88, 93–94, 99.)

Etunimisysteemit ovat Suomen lisäksi tuttuja muuallakin maailmassa. Suvun nimien liittäminen toisiinsa jollakin yhteisellä piirteellä on ollut pitkään tapana laajalti Euroopassa. Esimerkiksi vanhassa germaanisessa henkilönnimistössä on saatettu valita perheen nimet

saman alkukirjaimen tai jopa yhteisen ensitavun mukaan. (Kiviniemi 2006: 134.) Nimiä on voitu myös muodostaa itse olemassa olevista nimenosista, kuten *Gud-*, *Ragn-*, *-run* ja *-hild* (Lampinen 2001). Ruotsissa vanhemmat antavat nykyäänkin lapsilleen usein sellaisia nimiä, jotka sopivat sisarusten nimien kanssa yhteen (Aldrin 2011: 104).

Aldrin (2011) on väitöskirjassaan koonnut nimervalintaperusteita kuvaavan teoreettisen mallin. Mallissa on neljä skaalaa, joissa valintaperusteet ovat enemmän tai vähemmän toisensa poissulkevia. Skaalat luokittelevat nimeämisperusteet käytännöllisistä esteettisten, yleisistä omaperäisten, perinteisistä modernien sekä ruotsalaisperäisistä kansainvälisten nimien antoon. (Aldrin 2011: 68.) Kiviniemen (2006: 131) jaottelun nimervalintaperusteet nimi suvusta ja muu sukuyhteys liittyvät Aldrinin (2011: 99) mallissa läheisesti etenkin perinteisten nimien valintaan. Perinteisiä nimiä antavat vanhemmat valitsevat lapsilleen usein sellaisia nimiä, jotka periytyvät joltakulta sukulaiselta tai jotka sopivat yhteen sukunimen tai sisarusten nimien kanssa. Nimen sopiminen sisarusten nimien kanssa yhteen voi olla perinteisen lisäksi myös käytännöllistä tai esteettistä nimervalintaa. (Aldrin 2011: 99, 104.)

Aldrinin tutkimukseen haastatelluista vanhemmista noin 14 % mainitsee tietoiseksi nimervalintaperusteeksi nimen sopimisen sisarusten nimien kanssa yhteen. Kyselyyn vastanneista vanhemmista puolestaan 70 % on vastannut myöntävästi kysymykseen, valitsivatko he lapselle nimen siten, että se sopii sisarusten nimien kanssa yhteen. Suurin osa vanhemmista on perustellut tätä valintaa käytännöllisin (11 %) tai esteettisin (34 %) syin. Käytännöllinen syy voi olla esimerkiksi sisarusten nimien helppo lausuminen perätysten ja esteettinen syy sisarusten nimien sointuminen yhteen. Muutammat vanhemmat (7 %) ovat myös kertoneet pyrkineensä valinnalla luomaan yhteyttä perheenjäsenten välille. (Aldrin 2011: 104, 122, 130.)

Euroopan ulkopuolella esimerkiksi Kiinassa ja Koreassa on perinteisesti ollut käytössä omanlaisensa yksilönnimisysteemi, niin sanotut sukupolvinimet. Tapana on ollut osoittaa sukupolvi poikien nimissä. Jokaiselle pojalle on annettu kaksitavuinen nimi, jonka toinen tavu on ollut yksilöllinen mutta toinen tavu on määräytynyt sen mukaan, mitä sukupolvea lapsi on. Samaan sukupolveen syntyneiden veljesten ja serkusten nimissä toinen tavuista on ollut sama. Seuraavan sukupolven poikien nimissä taas on ollut oma sukupolven osoitava tavunsa. Näin on pystytty helposti tunnistamaan kaukaisistakin sukulaisista, mitä

sukupolvea kukin on. Tapa on nyttemmin ollut kuitenkin väistymässä, kun nimeämiskäytännöistä on tullut vapaampia. (Ainiala ym. 2008: 187, Kim 2005: 18–19.)

2.4. Nimien äännerakenne ja suosionvaihtelu

Luon tässä alaluvussa ensin lyhyen katsauksen suomalaisten nimien äännerakenteeseen. Sen jälkeen esittelen nimien suosionvaihtelua. Koska äänteellisesti erilaiset nimet ovat olleet suosiossa eri aikoina, nimien suosionvaihtelu voi vaikuttaa myös etunimisysteemien yleisyyteen eri aikoina.

Etunimet ovat äännerakenteeltaan hieman erilaisia kuin suomen kielen sanat keskimäärin. Tyypillistä on etenkin etuvokaalisten nimien vähyys. Lisäksi naisten ja miesten nimet eroavat toisistaan äännerakenteeltaan. Naisten nimien konsonantit ovat useimmiten naasaaleja, kun taas miesten nimien konsonantit ovat yleisimmin klusiileja. Erot ovat olleet selkeitä etenkin 1900-luvun alkupuolella, jolloin naisten nimien yleisimmät äänteet ovat olleet *a, i, l, n* ja miesten nimien *o, k, r, t*. 2000-luvulla erot ovat kuitenkin kaventuneet, sillä äänteet *a, i, l* ja *n* ovat yleistyneet myös miesten nimissä. Miesten nimissä erot yleisimpien äänteiden määrissä ovat kuitenkin pieniä, kun taas naisten nimissä pelkästään äänteet *a, i* ja *n* kattavat jo lähes puolet suosittujen nimien äänteistä. Jotkin naisten nimet, kuten *Anni, Anniina* ja *Iina*, koostuvatkin kokonaan juuri näistä kolmesta äänteestä. (Porkka 2019: 61, 64, 72, 74, 75; Perttula 2013; Kiviniemi 1982: 166–167.)

Nimien suosio vaihtelee ajallisesti eli voidaan puhua nimimuodin muuttumisesta. Monet vanhemmat pyrkivät antamaan lapsilleen uusia ja erilaisia nimiä, jotka eivät ole yleisiä heidän omassa ikäryhmässään, ja päätyvät toisistaan tietämättä antamaan samoja nimiä. Voidaan puhua nimenantajien sosiaalisesta vaistosta. Myöhemmin saadaan huomata, että uusilta vaikuttaneet nimet ovatkin luultua yleisempiä. Tämän jälkeen nimien suosio alkaa laskea. Osa vanhemmista tosin valitsee myös tietoisesti lapsilleen trendikkäitä nimiä. (Kielitoimiston nimiopas 2008: 55; Saarelma 2007: 12; Kiviniemi 2001: 214; Kiviniemi 1993: 39, 45; Kiviniemi 1989: 310–311, 317.)

Ensinimien suosionvaihtelulle on tyypillistä aaltomaisuus: nimen suosio on aina nousussa tai laskussa. Vaihtelu on usein myös syklistä. Nimet tulevat uudestaan suosioon noin 80–

100 vuoden päästä. Nimenantajat eivät juuri valitse lapsilleen sellaisia nimiä, jotka ovat yleisiä heidän omassa tai edellisessä sukupolvessa, sillä nimet voivat tuntua kuluneilta ja niihin saattaa liittyä ikäviä henkilömielikuvia. (Saarelma-Paukkala 2017: 42–43, 46; Ainiala ym. 2008: 240; Kiviniemi 2001: 215; Kiviniemi 1993: 40.) Suosionvaihtelun sykliisyys näkyy myös tämän tutkielman aineistossa. 1900-luvun alussa syntyneillä ja 2000-luvulla syntyneillä lapsilla esiintyy nimittäin enemmän samoja nimiä kuin muulloin syntyneillä.

Jälkinimien suosionvaihtelu on erilaista kuin ensinimien. Jälkinimien suosion aallot ovat usein hyvin pitkiä ja loivia, eli nimet säilyttävät suosionsa pitkään ja muutokset tapahtuvat hitaasti. Tämä johtuu siitä, että jälkinimiä ei yleensä valita käyttönimiksi, joten ne jäävät muille ihmisille tuntemattomiksi eivätkä kulu käytössä samalla tavalla kuin ensinimet. Siksi monet nimet, kuten *Olavi*, ovat hyvin yleisiä ja pitkään suosittuja jälkinimiä, kun taas ensiniminä ne ovat harvinaisia. Koska jälkinimet valitaan myös usein suvusta, ne voivat siirtyä sukupolvelta toiselle perintöniminä ja pysyvät sen vuoksi suosiossa pitkään. Esimerkiksi *Juho* oli 1800-luvulla erittäin suosittu ensinimi, ja 1900–2000-luvuilla se on näkynyt jälkinimissä *Juhanin* ja *Johanneksen* jo vuosikymmeniä jatkuneena suosiona. (Ainiala ym. 2008: 242; Kiviniemi 2001: 219; Kiviniemi 1982: 202, 228–230, 234, 238.)

Tyypillisiä ovat myös ensi- ja jälkinimien rakenteelliset erot. Yleisimmät ensinimet ovat kaksitavuisia ja yleisimmät jälkinimet enimmäkseen kolmitavuisia. Tämä johtuu viskurilaista, jonka mukaan etunimikokonaisuuksissa kevyempi nimiaines pyrkii asettumaan ensin ja raskaampi sen jälkeen. (Kiviniemi 2006: 109–110, Kiviniemi 1982: 229.) Esimerkiksi nimessä *Eeva Maria* kaksitavuinen *Eeva* asettuu kolmetavuista *Mariaa* kevyempänä nimikokonaisuuden alkuun. Viskurilaki ei kuitenkaan ole ehdoton sääntö etunimiä muodostettaessa, vaan lapsille annetaan myös nimiä, jotka eivät sitä noudata (Kiviniemi 2006: 110).

Usein muotinitimet näyttävät nostavan suosioon muita nimiä, joissa on samankaltainen äännerakenne. Tämän vuoksi äänteellisesti läheiset nimet ovat usein suosiossa samoihin aikoihin. Esimerkiksi 1930-luvulla suosittuja olivat diftongilliset *la*-loppuiset naisten nimet, kuten *Aila*, *Eila*, *Laila*, *Leila* ja *Maila*. 1950-luvun kärkinimi *Kari* nosti samoihin aikoihin suosioon myös *Arin* ja *Jarin*. *ari*-nimien lisäksi etenkin 1960–1980-luvuilla

suosittuja olivat muutkin kaksi lyhyttä tavua sisältävät miesten nimet, kuten *Juha, Timo, Vesa, Mika* ja *Sami*. 2000-luvulla tyttöjen suosituimpina niminä on esiintynyt *lja-, nja-* ja *lla-*loppuisia nimiä, kuten *Lilja, Milja, Vilja; Pinja, Ronja, Sonja* ja *Ella, Hilla, Nella*. Poikien nimissä 2000-luvulla suosituiksi ovat tulleet *as-* ja *el-*päätteiset nimet, kuten *Elias, Luukas, Matias* ja *Daniel, Eliel, Mikael*. (Saarelma-Paukkala 2017: 83–84, Ainiala ym. 2008: 241, Kiviniemi 1982: 223–225.)

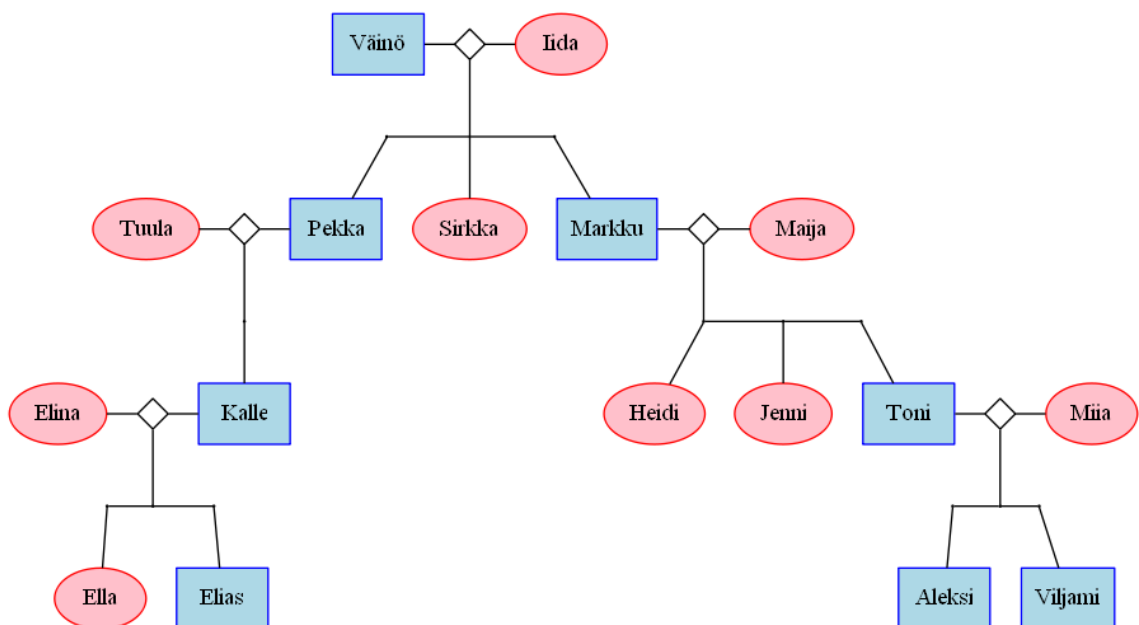
Rakenteeltaan tietynlaiset nimet saattavat olla mahdollisia pelkästään toiselle sukupuolelle. Esimerkiksi *ija-, nja-* ja *rja-*loppuisuus on mahdollista vain naisten nimissä, kuten *Maija, Pinja* ja *Tarja*. Tällaisia rakenteita mukailemalla voidaan myös luoda uusia nimiä, jolloin puhutaan nimimuoteista. Esimerkiksi jo ennestään käytössä olleiden *nja-*loppuisien nimien, kuten *Anja, Pinja* ja *Sonja*, mallin mukaan on muodostettu uusia nimiä, kuten *Minja, Sanja* ja *Tinja*. Tällainen nimenmuodostus on ollut varsin yleistä 2000-luvulla tyttöjen nimissä. Etenkin uusia harvinaisia nimiä on muodostettu tällä tavalla. Esimerkiksi *Reetta*-nimen mallin mukaan on saatu nimet *Meetta* ja *Neetta*. Tällaisia harvinaisia uudisnimiä esiintyy myös pojilla. Esimerkiksi *Leo*-nimi lienee toiminut mallina nimelle *Meo*. (Saarelma-Paukkala 2017: 82–84, 94–95; Kiviniemi 1982: 167.)

3. AINEISTO JA METODIT

3.1. Aineisto

Olen kerännyt aineiston pro gradu -tutkielmaani kymmenestä 2000-luvulla julkaistusta sukukirjasta, jotka olen luetellut Lähteet-osion alussa. Sukukirjat ovat olleet kirjastosta vapaasti lainattavissa. Valitsemani suvut ovat lähtöisin Pohjois-Pohjanmaalta kymmeneltä eri paikkakunnalta, jotka ovat Haapajärvi, Hailuoto, Kalajoki, Liminka, Muhos, Nilva, Oulainen, Pudasjärvi, Tyrnävä ja Ylivieska. Nämä ovat siis sukujen kotipaikkakuntia, kun taas yksittäiset perheet ovat ajan saatossa voineet muuttaa eri puolille Suomea.

Sukukirjoissa edetään menneistä sukupolvista nykypäivää kohti. Ensimmäiseksi esitellään joko yksi tai useampi esi-isä tai esiäiti, joiden lapset jälkeläisineen laajentavat sukua yhä useampiin haaroihin. Sukukirjoissa on siis jokaisessa uudessa sukupolvessa enemmän sukuhaaroja kuin edellisessä. Tämän myötä myös pro gradu -tutkielmani aineistossa on enemmän nuoria sukupolvia kuin vanhoja. Kuvio 1 havainnollistaa, kuinka sukuhaarat lisääntyvät nykypäivää kohti.

KUVIO 1. Sukukirjan sukupuu esivanhemmista lastenlastenlapsiin.

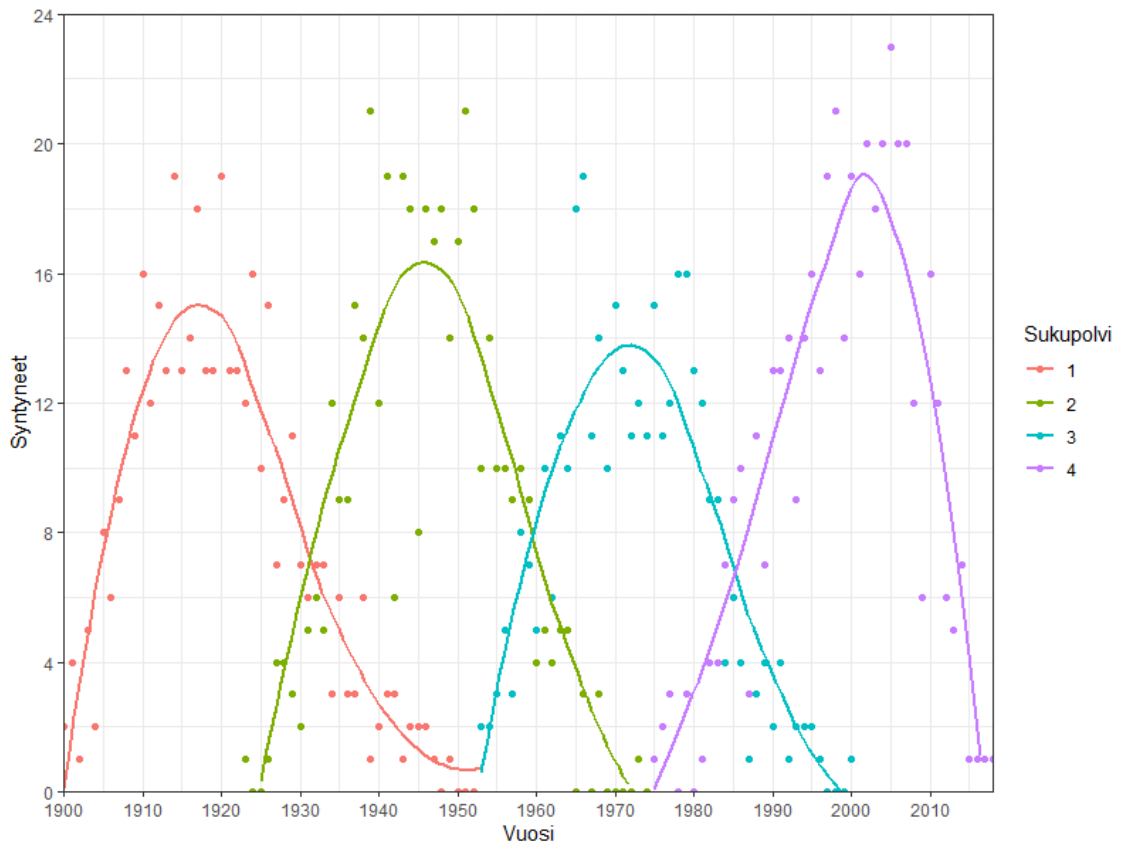
Kuviossa 1 on kuvitteellinen esimerkki sukukirjasta saatavasta neljän polven sukupuusta. Sukupuu lähtee ylhäältä esivanhemmista *Väinö* ja *Iida*, jotka muodostavat ensimmäisen

polven. Toisessa polvessa ovat lapset *Pekka*, *Sirkka* ja *Markku*. Kolmannen polven muodostavat sekä *Pekan* ja *Tuula*-vaimon lapsi *Kalle* että hänen serkkunsa, *Markun* ja *Maija*-vaimon lapset *Heidi*, *Jenni* ja *Toni*. Neljännessä polvessa puolestaan ovat *Kallen* ja *Elina*-vaimon lapset *Ella* ja *Elias* sekä *Tonin* ja *Miia*-vaimon lapset *Aleksi* ja *Viljami*.

Olen kerännyt valitsemistani sukukirjoista aineistooni sellaiset Suomessa asuvat sukuhaarat, joissa on vähintään neljä sukupolvea vuodesta 1900 alkaen. Muutamassa sukuhaarassa sukupolvina on viisi, mutta olen jättänyt nuorimman, viidennen sukupolven tarkastelun ulkopuolelle, koska kaikissa haaroissa sitä ei ole. Suurimmassa osassa sukuhaaroja viides polvi onkin niin nuori, että se on kirjan julkaisuhetkellä ollut vasta syntymässä. Olen valinnut nämä neljän polven sukuhaarat siten, että suku jatkuu joko pelkästään tytärten kautta tai pelkästään poikien kautta. Kuvio 1 on esimerkki suvusta, joka jatkuu pelkästään poikien kautta. Kutsun tällaisia neljän polven sukuhaaroja isälinjoiksi. Vastaavasti tytärten kautta jatkuvia neljän polven sukuhaaroja nimitän äitilinjoiksi. Tällaisella aineiston rajauksella voin tarkastella, millaisia eroja äänteellisten etunimisysteemien periytyemisessä sukupuolten välillä mahdollisesti esiintyy.

Tarkastelen valitsemistani sukukirjoista lapsille annettuja etunimiä vuosina 1900–2018. Ajanjakson päätevuosi on kuitenkin sukukirjakohtainen, sillä jokaisessa kirjassa esiintyy nimiä tietysti vain sen julkaisuvuoteen asti. Kaikki sukukirjat on kuitenkin julkaistu 2000-luvulla. Niistä uusin on ilmestynyt vuonna 2018 ja vanhin vuonna 2002. Tarkastelemani ajanjakso kattaa siis kaiken kaikkiaan hieman yli 100 vuotta.

Aineiston ensimmäinen sukupolvi alkaa vuodesta 1900 ja neljäs päättyy vuoteen 2018. Sitä, milloin edellinen sukupolvi päättyy ja seuraava alkaa, ei voida määrittää tarkasti, sillä sukupolvet ovat ajallisesti osittain limittäisiä. Vanhimmat ensimmäisen polven jälkeläiset ovat nimittäin syntyneet heti 1900-luvun alussa ja saaneet myös vanhimmat lapsensa jo 1920-luvulla. Nuoremmat ensimmäisen polven lapset taas ovat syntyneet 1920-luvun jälkeen ja saaneet lapsensakin myöhemmin, 1950–1960-luvuilla. Tämän vuoksi esimerkiksi 1920–1930-luvuilla on syntynyt sekä ensimmäisen että toisen polven jälkeläisiä ja 1950–1960-luvuilla on syntynyt sekä toisen että kolmannen polven jälkeläisiä. Keskimääräiset ajanjaksot jokaiselle sukupolvelle voidaan kuitenkin määrittää. Ne näkyvät kuviossa 2.

KUVIO 2. Eri sukupolvissa syntyneiden määrät vuosittain.

Kuviossa 2 pisteet kuvaavat vuosittain kussakin polvessa syntyneiden jälkeläisten todellista määrää. Käyrät on sovitettu mukailemaan pisteitä havainnollisuuden vuoksi. Kuten kuviossa 2 huomataan, jokainen sukupolvi kattaa laajan ajanjakson, noin 50 vuotta. Esimerkiksi vanhin kolmannen sukupolven jälkeläinen on syntynyt 1950-luvun alussa ja nuorin vuonna 2000. Sukupolvien ajanjaksojen määrittämisessä oleellisimpia ovat kuitenkin ne vuosikymmenet, jolloin kutakin sukupolvea on syntynyt enemmän kuin muita sukupolvia. Esimerkiksi kolmannen polven käyrä ylittää muut käyrät vuosien 1960 ja 1985 välissä. Etenkin 1960- ja 1970-luvut ovat siis kolmannen polven aikaa.

Olen rajannut aineiston alkamaan vuodesta 1900, koska sitä ennen käytössä oli paljon vierasperäisiä nimiä. Vielä 1800-luvulla ruotsin ollessa maan virkakieli oli tapana, että papit kirjasivat suomenkielistenkin lasten virallisiksi nimiksi ruotsalaistettuja versioita. Esimerkiksi jos vanhemmat esittivät lapselle nimeä *Pekka*, pappi saattoi kirjata sen muotoon *Petter*. (Paikkala 2006: 332–333.) Tämän vuoksi sukukirjoihin ennen 1900-lukua kirjatut nimet eivät välttämättä vastaa niitä nimiä, jotka olivat puheessa käytössä. 1800–

1900-lukujen taitteessa vierasperäiset nimiasut syrjäytyivät suomenkielisten varianttien tieltä (Kiviniemi 1982: 215).

1800-luvulla nimiä on myös ollut huomattavasti vähemmän kuin sen jälkeen, joten vaihtoehtoja lasten nimiksi ei ole ollut kovin paljon. 1800-luvun loppupuolelle asti yleisenä käytäntönä oli sukulaisten, kuten isovanhempien ja vanhempien ja heidän jälkeensä muiden sukulaisten, nimien antaminen lapsille ennemmin kuin uusien nimien valitseminen itse (Pajari 1924: 145; Ainiala ym. 2008: 166, 233; Kiviniemi 2006: 128; Lampinen 2001). Niinpä varsinaisia sukupolvelta toiselle siirtyviä etunimisysteemejä ei tuolloin ole vielä välttämättä päässyt muodostumaan, kun tietyt etunimet ovat siirtyneet seuraaville sukupolville sellaisinaan.

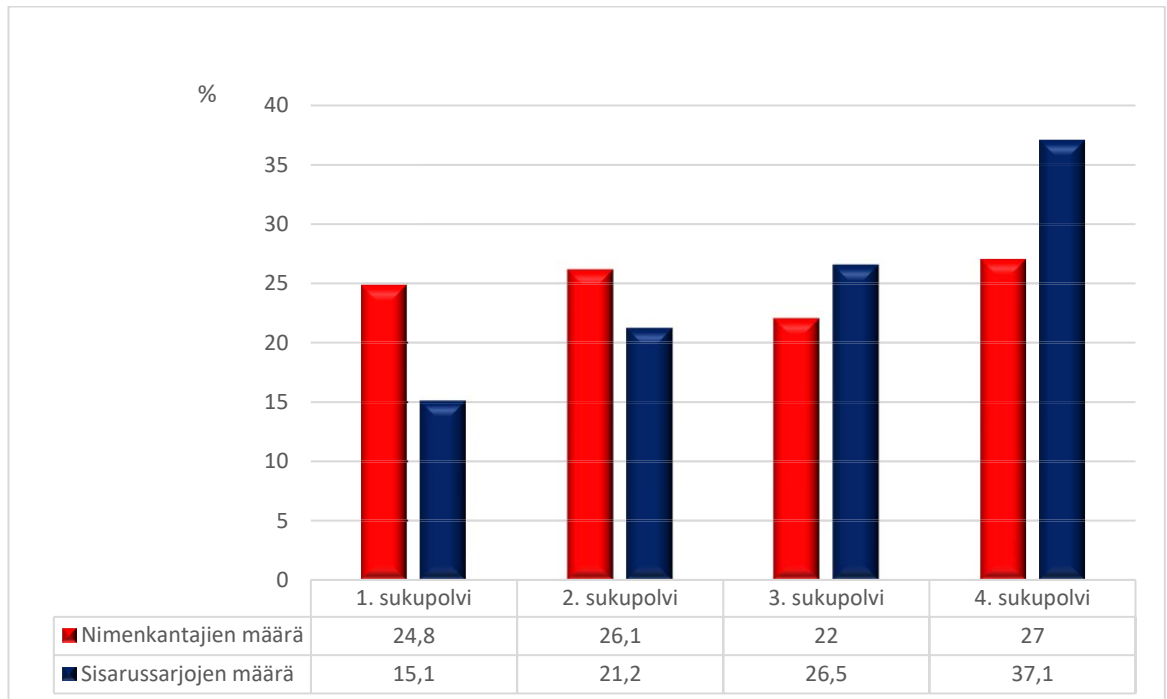
Olen rajannut aineistosta pois kaikki sellaiset sukuhaarat, jotka ovat jossakin vaiheessa muuttaneet pois Suomesta, esimerkiksi Yhdysvaltoihin. Ulkomaille muuttamisen myötä lasten nimeäminen alkaa usein noudattaa uuden kotimaan nimikäytäntöjä, sillä henkilönimet ovat osa yhteisön käyttämää kieltä ja muodostavat kulttuurista riippuvan henkilönimijärjestelmän (Ainiala ym. 2008: 163). Tämän vuoksi ulkomaille muuttaneiden sukuhaarojen etunimisysteemejä ei ole mielekästä tarkastella suomen kielen näkökulmasta, vaikka suku olisikin alun perin Suomesta kotoisin.

Aineistossa on yhteensä 140 neljän polven sukuhaaraa, joista 70 on äitilinjoihin ja 70 isälinjoihin. Äitilinjoihin oli alun perin enemmän, mutta symmetrian vuoksi valitsin mukaan 70 ensimmäistä. Kun äiti- ja isälinjoihin on yhtä paljon, voin tarkastella etunimisjärjestelmien mahdollisia eroja sukupuolten välillä. Yhdestä sukukirjasta aineistossa on neljän polven sukuhaaroja keskimäärin 14: vähimmillään niitä on 6 ja enimmillään 27. Neljän polven sukuhaarojen määrien vaihtelulla sukukirjojen välillä ei ole tutkielmani kannalta merkitystä, sillä en tutki paikkakuntien välisiä eroja.

Aineiston sukuhaaroissa on sisarusarjoihin yhteensä 377. Äitilinjoihin on 186 sisarusarjain ja isälinjoihin 196. Aineistossa on viisi ensimmäisen polven sisarusarjain, jotka esiintyvät sekä äiti- että isälinjain. Sisarusarjain 57 (15,1 %) on ensimmäisessä polvessa, 80 (21,2 %) toisessa polvessa, 100 (26,5 %) kolmannessa polvessa ja 140 (37,1 %) neljännessä polvessa. Eri sukupolvissa ei siis ole yhtä paljon sisarusarjain, vaan sisarusarjain määrä kasvaa ajan funktiona. Seuraavassa sukupolvessa on aina enemmän sisarusarjain

kuin edellisessä. Tämä johtuu sukukirjojen tavasta edetä menneestä nykypäivää kohti, jolloin vanhempi sukupolvi haarautuu useampaan uuteen sukuhaaraan kuin nuorempi sukupolvi ja nuoria sukupolvia on enemmän kuin vanhoja.

Aineistossa on 1610 nimenkantajaa, joilla on yhteensä 3249 nimeä. Nimenkantajista 799 (49,6 %) on naisia ja 811 (50,4 %) miehiä. Naisia ja miehiä on siis lähes yhtä paljon. Ensimmäisessä sukupolvessa on 400 nimenkantajaa (24,8 %), toisessa polvessa nimenkantajia on 420 (26,1 %), kolmannessa polvessa 355 (22,0 %) ja neljännessä polvessa 435 (27,0 %). Kuvioon 3 olen kerännyt rinnakkain nimenkantajien ja sisarusarjojen suhteelliset määrät eri sukupolvissa.

KUVIO 3. Aineiston nimenkantajien ja sisarusarjojen suhteelliset määrät sukupolvittain.

Kuviosta 3 voidaan huomata, että ensimmäisessä ja toisessa sukupolvessa nimenkantajia on paljon suhteessa sisarusarjojen määrään. Neljännessä polvessa puolestaan heitä on vähän sisarusarjojen määrään verrattuna. Tämä johtuu siitä, että ensimmäisen ja toisen sukupolven sisarusarjoissa on enemmän sisaruksia kuin kolmannen ja neljännen polven sisarusarjoissa, mikä johtuu syntyvyyden laskusta. Aineistossa on yhtä sisarusarjaa kohti keskimäärin 7,0 nimenkantajaa ensimmäisessä sukupolvessa, 5,3 nimenkantajaa toisessa polvessa, 3,6 nimenkantajaa kolmannessa polvessa ja 3,1 nimenkantajaa neljännessä sukupolvessa.

Koska tutkimuksen aineisto on peräisin painetuista sukukirjoista, jotka ovat vapaasti kirjastossa saatavilla, olen päättänyt antamaan myös tämän tutkielman vapaasti julkaistavaksi, vaikka esittelen analyysin lomassa luvuissa 4.–9. esimerkkejä aineiston sisarusarjojen nimistä. Aineistossa on niin paljon nimenkantajia (1610), ettei heitä kaikkia ole ollut mahdollista informoida nimien käyttämisestä tutkielman aineistona. Tutkielma voidaan julkaista vapaasti myös sen tutkimuksellisen arvon sekä akateemisen ilmaisunvapauden vuoksi.

Olen kuitenkin pyrkinyt valitsemaan tutkielman aineistoesimerkkeihin mahdollisimman yleisiä nimiä tunnistamisen välttämiseksi. Lisäksi kerron nimistä vain tarkasteltavan asian kannalta välttämättömimmän osuuden. Jos esimerkiksi tarkastelun kohteena on piirre sisarusarjan poikien nimissä, olen jättänyt tyttöjen nimet mainitsematta, ellei niitä ole ollut esimerkiksi vertailun vuoksi tarpeellista kertoa. Lisäksi en kerro koko etunimikokonaisuutta kaikkine ensi- ja jälkinimimineen, jos tarkastelun kohteena on vain piirre ensinimissä. Esittelen etunimikokonaisuuden vain silloin, kun se on ehdottoman välttämätöntä, kuten nimensisäisten sointujen tapauksessa (luku 7). Tällöinkin olen pyrkinyt valitsemaan esimerkeiksi sellaisia nimiä, jotka ovat mahdollisimman yleisiä.

Koska aineisto on peräisin sukukirjoista, se koostuu vain nimistä eikä nimenantajien tietoisia nimeämisperusteita ole tiedossa. Jotta olisin saanut tietää nimeämisperusteita, aineisto olisi täytynyt kerätä esimerkiksi kyselylomakkeella. Tämä olikin aluksi aikeenani. Suunnittelin kysyväni informantin suvun nimet neljässä polvessa: hänen lastensa nimet, hänen ja hänen sisarustensa nimet, hänen vanhempiansa ja heidän sisarustensa nimet sekä hänen isovanhempiensa ja heidän sisarustensa nimet. Tällöin aineiston neljän polven sukuhaarat olisivat koostuneet päinvastaisista sukupuista kuin sukukirjoista saatu aineisto. Sukupuut etenisivät nykypäivästä menneeseen päin eli lapsista heidän isoisovanhempiinsa. Tällöin nähtävillä olisivat kaikki mahdolliset sukuhaarat, joista lasten nimissä ilmenevät etunimisysteemit ovat voineet periytyä. Sukukirjoista kerätyssä aineistossa nähdään kokonaisuudessaan vain yksi tällainen sukuhaara. Kyselylomaketta miettiessäni vastaan tuli kuitenkin se ongelma, etten voinut olettaa informanttien tietävän isovanhempiensa sisarusten nimiä, en edes ensinimiä, saati sitten koko etunimikokonaisuuksia. En nimittäin itsekään tiedä isovanhempieni kaikkien sisarusten nimiä.

3.2. Käsitteet

Tässä alaluvussa määrittelen analyysin kannalta keskeisimmät käsitteet. Ne ovat alku-, sisä- ja loppusointu sekä nimensisäinen sointu.

Kalevalamittaiselle runoudellekin ominainen **alkusointu** eli allitteraatio ilmenee perheenjäsenten nimissä samana nimenalkuisena äänteenä tai -äänneyhdistelmänä (Kiviniemi 2006: 134). Kalevalaisen Runokielen Seuran (KaRuSe) mukaan alkusoinnut voivat olla heikkoja tai vahvoja. Heikossa alkusoinnussa nimet alkavat samalla konsonantilla. Esimerkiksi nimissä *Peppi* ja *Pinja* on heikko alkusointu *p*-. Vahva alkusointu on kyseessä silloin, kun nimien samojen alkukonsonanttien lisäksi myös niitä seuraavat vokaalit ovat samat. Esimerkiksi nimissä *Peppi* ja *Pekka* on vahva alkusointu *pe*-. Heikon ja vahvan sijasta jaottelen tässä tutkielmassa alkusoinnut täsmällisesti yhteisten äänteiden määrän mukaan joko yhden tai usean äänteen alkusointuihin. Yhden äänteen alkusoinnut ovat usein heikkoja alkusointuja, ja usean äänteen alkusoinnut ovat vahvoja alkusointuja. Samanlaista äänteiden määrän mukaista jaottelua käytän muidenkin sointujen yhteydessä.

Samoilla äänneillä alkamisen lisäksi sisarusten nimet voivat myös päättyä samaan äänteeeseen tai äänneyhdistelmään (Ainiola ym. 2008: 234). Nimitän tätä **loppusoinnuksi**. Samaa käsitettä on käyttänyt esimerkiksi Lampinen (1999: 84), jonka mukaan saman loppuäänteen aikaansaamaa sointuisuutta voidaan nimittää loppusoinnuksi tai riimiksi, ”jos riimi määritellään väljästi siten, että sillä tarkoitetaan samaa äännejonoa tai vain samaa loppuäännettä, olipa tämä painollinen tai painoton konsonantti tai vokaali.” Esimerkiksi kirjallisuudentutkimuksessa riimillä tarkoitetaan säkeen viimeisen painollisen tavun ensimmäisestä vokaalista alkavaa äänneellistä yhtäläisyyttä (Tieteen termipankki 2022: Kirjallisuudentutkimus: riimi). Loppusoinnuksi etunimisysteeminä riittää kuitenkin yksikin yhteinen loppuäänne nimissä. Yhden äänteen loppusointu on esimerkiksi *-i* nimissä *Henri* ja *Jussi*, ja usean äänteen loppusointu on esimerkiksi *-iina* nimissä *Vilhelmiina* ja *Pauliina*.

Kalevalaisen Runokielen Seura (KaRuSe) määrittelee **sisäsoinnun** eli assonanssin tarkoittavan sitä, että alkutavussa on sama vokaali, mutta alkukonsonantti on eri. Esimerkiksi nimissä *Roope* ja *Tommi* esiintyy tällainen sisäsointu, ensitavun *-o-*. *Cambridge Dictionaryn* (CD) mukaan termin englanninkielinen vastine, *assonance*, tarkoittaa

samojen vokaalien esiintymisen lisäksi sointuvuutta myös silloin, kun sanoissa on samat konsonantit mutta eri vokaalit (CD s.v. *assonance*). Käytän tässä tutkielmassa sisäsoinnulle mahdollisimman laajaa määritelmää. Tarkoitin sisäsoinnulla kaikkia nimen sisällä, samassa kohdassa nimeä esiintyviä yhteisiä äännteitä ja äänneyhdistelmiä, olivat ne sitten vokaaleja, konsonanteja tai niiden pitkiäkin yhdistelmiä. Voisikin siis sanoa, että sisäsointuihin kuuluu kaikki sellainen nimien sointuvuus, mikä ei ole alku- tai loppusointua. Pitkät usean äänteen sisäsoinnut voivat myös ulottua tavurajojen yli. Esimerkiksi nimissä *Helmi* ja *Selma* on usean äänteen sisäsointu *-elm-*, joka alkaa ensimmäisen tavun vokaalista ja päättyy toisen tavun konsonanttiin.

Nimien ensitavujen vokaaleja tarkastellessani olen laskenut sisäsointuihin mukaan myös sellaisia nimiä, jotka alkavat vokaalilla. Varsinaisesti nimen aloittavat äännteet määräävät alkusointuja eivätkä sisäsointuja, mutta koska näissä vokaalialkuisissa nimissä koko ensitavu saattaa koostua pelkästä vokaalista, olen ottanut sen mukaan myös sisäsointuihin, jotta sisarusten nimien ensitavujen äännteitä olisi ylipäättään mielekäästä verrata toisiinsa. Esimerkiksi aineiston erään isälinjan kolmannen polven sisarussarjassa on ensinimen ensitavun sisäsointu *-a-* myös tytön nimessä, vaikka *a* onkin nimen aloittava äänne. Sisarussarjassa ovat sisarukset *Jaakko*, *Tapio* ja *Alina*.

Alku-, sisä- ja loppusointu voivat olla toisinaan toisensa poissulkevia. Esimerkiksi veljesten *Sami* ja *Sauli* nimissä on alkusointu *sa-* sekä loppusointu *-i*. Sisäsointua ei ole, eikä se oikeastaan nimiin edes mahtuisi alku- ja loppusointujen lisäksi. Ensitavun vokaali *-a-* voisi muuten olla sisäsointu, mutta koska sitä edeltävä, nimen aloittava *s*-äänne on nimille yhteinen, lasketaan ensitavun *a*-vokaali alkusointuun mukaan eikä erikseen sisäsoinnuksi. Erottuakseen toisistaan alku-, sisä- ja loppusointujen väliin tulee jättää äännteitä, jotka eivät sisälly sointuihin. Tämän vuoksi samoissa yksittäisissä nimissä on harvoin useaa eri sointua. Mahdotonta se ei kuitenkaan ole. Esimerkiksi nimissä *Terho* ja *Tarmo* on alkusointu *t-*, sisäsointu *-r-* sekä loppusointu *-o*.

Edellä esiteltyjen sisarusten nimille yhteisten alku-, sisä- ja loppusointujen lisäksi oman etunimisysteeminsä muodostavat yhden nimenkantajan etunimikokonaisuudessa eri nimien välillä esiintyvät soinnut. Kutsun näitä sointuja **nimensisäisiksi soinnuiksi**. Ne ovat yhden henkilön nimessä ensi- ja jälkinimien välillä esiintyviä alku-, sisä- ja loppusointuja. Esimerkiksi nimessä *Sauli Sakari* on nimensisäinen alkusointu *sa-* ja nimensisäinen

loppusointu *-i*. Sisarusten nimien samankaltaisuutta osoittava etunimisysteemi voi ilmetä esimerkiksi siten, että jokaisen lapsen nimessä on oma nimensisäinen alkusointu eli oma äänne, jolla kaikki hänen etunimensä alkavat. *Sauli Sakarilla* voisi olla esimerkiksi sisko, jonka nimi on *Maija Matilda*. Siskon nimessä ovat omat nimensisäinen alkusointu *ma-* ja loppusointu *-a*.

Raja sisarusten nimien välisten alku-, sisä- ja loppusointujen sekä yksilön nimen nimensisäisten sointujen välillä voi joissakin tapauksissa olla häilyvä. Aineistossa on esimerkiksi useampia sisarussarjoja, joissa tyttöjen etunimikokonaisuuksien kaikki nimet päättyvät *a*-äänteeseen. Siskojen nimet voisivat olla esimerkiksi *Iida Maria* ja *Eeva Susanna*. Koska *a*-äänteet ovat siskojen nimille yhteisiä, olen laskenut ne kahdeksi loppusointutapaukseksi, ensinimien *Iida* ja *Eeva* *a*-loppusoinnuksi sekä jälkinimien *Maria* ja *Susanna* *a*-loppusoinnuksi. Kyseessä voisi olla myös nimensisäinen *a*-loppusointu sekä nimikokonaisuudessa *Iida Maria* että *Eeva Susanna*, mutta olen rajannut nimensisäiset soinnut koskemaan vain sellaisia tapauksia, joissa sisarussarjan jokaisen lapsen nimikokonaisuudessa on oma sointunsa, jota muiden sisarusten nimissä ei ole. Jos siskojen nimet olisivatkin esimerkiksi *Iida Matilda* ja *Oona Susanna*, olisi nimissä omat nimensisäiset loppusointunsa *-da* ja *-na* ja laskisin ne mukaan nimensisäisiin sointuihin.

3.3. Metodit

Analyysissa olen tarkastellut aineiston sisarussarjojen nimien alku-, sisä- ja loppusointuja, nimensisäisiä sointuja sekä äännejonoja. Valitsin nämä etunimisysteemin muodostavat piirteet mukaan analyysiin aineistolle tekemäni pilotoinnin perusteella. Pilotointia varten valitsin aineistosta 20 neljän polven sukuhaaraa, mikä kattaa koko aineistosta noin 14 %. Valituissa sukuhaaroissa oli 10 äitilinjaa ja 10 isälinjaa. Jokaisesta sukukirjasta sukulinjoja oli mukana kaksi: ensimmäinen äitilinja ja viimeinen isälinja. Isälinjoista valitsin mukaan viimeisen enkä ensimmäistä siksi, koska joissakin sukukirjoissa ensimmäisen äitilinjan ensimmäinen sukupolvi ja ensimmäisen isälinjan ensimmäinen sukupolvi ovat samat. Valitsemalla pilotoitiin mukaan äitilinjosta ensimmäisen ja isälinjoista viimeisen myös ensimmäinen sukupolvi oli kaikissa tapauksissa eri ja pilotoinnissa oli mukana mahdollisimman paljon erilaisia sukuhaaroja.

Pilotoinnissa etsin jokaisesta valitusta sukuhaarasta kaikki säännöllisen etunimisysteemin muodostavat piirteet, jotka kyseisen sukuhaaran nimissä esiintyivät. Pilotointi osoitti, että etunimisysteemin muodostavia piirteitä voivat olla alku-, sisä- ja loppusoinnut, nimen-sisäiset soinnut, äännejonot, yhdysnimet, tavumäärät ja nimien sisältö. Olen kuitenkin joutunut jättämään yhdysnimet, tavumäärät ja sisällöllisen samankaltaisuuden tämän tutkielman ulkopuolelle tilan puutteen vuoksi ja keskittynyt vain äännerakenteellisiin systeemeihin eli sointuihin ja äännejonoihin.

Tutkielman analyysissa olen tarkastellut etunimisysteemien esiintymistä päinvastaisessa järjestyksessä kuin pilotoinnissa: olen aloittanut analyysin jokaisesta tarkastelemastani etunimisysteemin muodostavasta piirteestä ja etsinyt sille aineiston sukuhaaroista kaikki esiintymät. Etunimisysteemejä etsiessäni olen tarkastellut ensi- ja jälkinimiä erikseen. Olen laskenut etunimisysteemiksi esimerkiksi piirteen, joka toistuu yhdessä sisarussarjassa kaikkien tai lähes kaikkien lasten ensinimissä. Vaikka jollakulla olisi sama piirre myös jälkinimessä, en ole laskenut sitä mukaan systeemiin.

Olen laskenut etunimisysteemeiksi sellaiset piirteet, jotka toteutuvat sisarussarjassa sisaruksista suurimman osan, yli 50 prosentin nimissä. En ole vaatinut etunimisysteemin 100-prosenttista toteutumista, koska aineistossa on joitakin monilapsisia sisarussarjoja, joissa selvästi tapaillaan tiettyä systeemiä, vaikkei se aivan jokaisen sisaruksen nimessä näy-kään. Esimerkiksi eräässä sisarussarjassa ilmenee suurimmalla osalla sisaruksista ensinimien *e*-alkusointu: *Maila, Eila, Eero, Elsa, Eino, Esko, Timo* ja *Teuvo* (ks. luku 4.5.). Jotta olen laskenut yhteisen piirteen etunimisysteemiksi, sen on kuitenkin täytynyt esiintyä sisaruksista yli 50 prosentin nimissä. Jos tasan 50 % riittäisi, täytyisi etunimisysteemiksi laskea myös piirteet, jotka esiintyvät nelihenkisissä sisarussarjoissa vain kahden sisaruksen nimissä. Tällöin esimerkiksi veljesten *Ilpo, Kari, Pekka* ja *Tuomo* nimistä löytyisi loppusointu *-o*, vaikka *o*-äänne esiintyy vain kahden pojan nimessä nimenloppuisena ääntenä ja koko sisarussarjassa on jopa kolmea erilaista loppuäännettä, *-a, -i* ja *-o*. Tekemäni linjauksen myötä nelihenkisissä sisarussarjoissa yhteisen piirteen täytyykin esiintyä vähintään kolmen sisaruksen nimessä ollakseen etunimisysteemi.

Poikkeuksen edellä kuvattuun sääntöön tekee kuitenkin sisarussarjojen tyttöjen ja poikien nimien erillinen tarkastelu. Joissakin sisarussarjoissa voi nimittäin olla omat etunimisysteeminsä tyttöjen ja poikien nimissä. Esimerkiksi eräässä aineiston sisarussarjassa ovat

lapset *Irma, Irene, Risto* ja *Raimo*. Sisarussarjan kahden tytön nimet alkavat *ir*-äänteillä ja kahden pojan nimet *r*-äänteellä. Olen laskenut nämä kahdeksi etunimisysteemiksi: *ir*-alkusointu on nimenomaan tyttöjen nimien systeemi ja *r*-alkusointu on poikien nimien systeemi (ks. luvut 4.8. ja 4.10.). Koko sisarussarjan etunimisysteemiksi kumpikaan niistä ei kuitenkaan kelpaa, sillä yli 50 prosentin vaatimus ei toteudu.

50 prosentin sääntö tuo oman poikkeuksensa myös nimensisäisten sointujen laskemiseen. Olen aiemmin luvussa 3.2. todennut rajanneeni nimensisäiset soinnut koskemaan vain sellaisia sisarussarjoja, joissa jokaisen lapsen nimikokonaisuudessa on oma sointunsa, jota sisarusten nimissä ei ole. Joissakin tapauksissa useampilapsisissa sisarussarjoissa esimerkiksi kahdella sisaruksella saattaa kuitenkin olla sama nimensisäinen sointu. Olen ottanut tällaiset tapaukset mukaan nimensisäisiin sointuihin, jos yhteistä sointua ei esiinny useammalla kuin 50 prosentilla sisarussarjan nimistä. Erään perheen lasten nimet voisivat olla esimerkiksi *Aatu Aleksin*, *Onni Oskari*, *Eino Eemeli* ja *Eetu Elmeri*. *Aatu Aleksin* nimessä on nimensisäinen alkusointu *a*- ja *Onni Oskarin* nimessä nimensisäinen alkusointu *o*-. Kahden nuorimman lapsen, *Eino Eemelin* ja *Eetu Elmerin* nimissä puolestaan on sama nimensisäinen alkusointu *e*-. Jos sisarussarjassa olisi kolmaskin lapsi, jonka nimessä sama nimensisäinen alkusointu esiintyisi (esimerkiksi *Eero Einari*), se laskettaisiin mukaan alkusointuihin. Mutta koska *e*-alkusointujen määrä ei ylitä 50 prosenttia sisarusten määrästä, voidaan se laskea nimensisäiseksi alkusoinnuksi eikä sisarusten nimien yhteiseksi alkusoinnuksi.

Koska aineiston nimet ovat kirjoitetussa muodossa, muodostuvat ne tarkalleen ottaen grafeemeista eivätkä äänneistä. Suomen kielen oikeinkirjoitusjärjestelmä perustuu kuitenkin siihen periaatteeseen, että yhtä tiettyä äännettä merkitään aina yhdellä, samalla kirjainmerkillä (Suomen kielen lautakunta 2005). Tämän vuoksi voin pääsääntöisesti käsitellä aineiston grafeemeja äänteinä. Olen kiinnittänyt analyysin aikana erikseen huomiota niihin tapauksiin, joissa grafeemit eivät välttämättä vastaakaan äänneitä suomen kielelle tyypillisellä tavalla (ks. luku 4.9.).

Äännejonojen (luku 8.) tarkastelussa painopiste on paitsi nimien tavutyypeissä, myös niiden sisä-äänneissä. Yleisiä etunimisysteemienä esiintyviä äännejonoja ovat CVVCV- ja CVCCV-jonot. Olen jaotellut ne neljään ryhmään niiden sisä-äänneiden perusteella. CVVCV-jonojen VV voi olla joko diftongi, jolloin jonoksi on tarkemmin ilmaistuna

muodostunut CV_1V_2CV , tai pitkä vokaali, jolloin jono on CV_1V_1CV . Vastaavasti $CVCCV$ -jonoissa CC on joko geminaatta (CVC_1C_1V) tai kaksi eri konsonanttia (CVC_1C_2V).

Äännejonojen muodostumisessa sisä-äänteitä vähemmän merkitystä on nimenalkuisilla konsonanteilla, sillä ne eivät vaikuta nimen tavumäärään tai ensitavun rakenteeseen. Ensitavu pysyy lyhyenä tai pitkänä sekä avonaisena tai umpinaisena huolimatta siitä, onko sen alussa konsonanttia vai ei. Olen laskenut sisarussarjan konsonantti- ja vokaalialkuiset nimet samaan äännejonoon kuuluviksi, jos nimien muut äänteet alkukonsonantin jälkeen noudattavat samaa äännejonoa. Esimerkiksi nimet *Aino* ja *Lauri* ovat diftongillisia CV_1V_2CV -nimiä, vaikka *Aino*-nimessä ei olekaan alkukonsonanttia.

Olen jättänyt etunimisysteemien ulkopuolelle selkeät, suvuissa sellaisinaan useasti esiintyvät kaimanimet. Jos esimerkiksi *Johannes* on sisarussarjassa useamman pojan jälkinimenä, se ei yksinään muodosta etunimisysteemiä, vaan kyse on todennäköisemmin suvussa toistuvasta perintönimestä. Etunimisysteemiin tarvitaan ainakin kaksi nimeä, joilla on vähintäänkin erilainen kirjoitusasu. Nimet voivat tosin olla saman nimiperheen nimiä. Esimerkiksi nimet *Johannes* ja *Juhani* muodostavat *j*-alkusoinnun ja *han*-sisäsoinnun (ks. luvut 4.3. ja 5.5.).

Olen laskenut jokaiselle analyysissä käsittelemälleni etunimisysteemille lukumääriä kolmesta näkökulmasta. Esittelen nyt lyhyesti ja kootusti laskuissa käyttämäni käsitteet ja niiden erot. Käytän tässä esimerkkinä alkusointua (luku 4.). Muissa analyysin luvuissa 5.–9. on vastaava käsittely muille soinnuille ja äännejonoille.

Sisarussarja muodostuu aineiston tietyn sukuhaaran yhdessä sukupolvessa olevista sisaruksista. Koska jokaisessa sukuhaarassa on neljä polvea, jokaisessa haarassa on myös neljä sisarussarjaa. Esimerkiksi erään äitilinjan neljännen polven lapset *Jari*, *Juha* ja *Joni* ovat yksi sisarussarja. Yhden sisarussarjan nimissä voi esiintyä monta etunimisysteemiä. Yhdessä sisarussarjassa voi olla esimerkiksi kaksi alkusointua, joista toinen on sisarusten ensinimissä ja toinen jälkinimissä.

Alkusointu on tietyn nimenalkuisen äänten muodostama etunimisysteemi, esimerkiksi *j*-. **Alkusointutapaus** on tietyn alkusoinnun yksittäinen esiintymä aineistossa.

Esimerkiksi j -alkusointu esiintyy aineistossa 24 kertaa, joten j -alkusointutapauksia on 24. Alkusointutapauksia voi olla enemmän kuin sisarussarjoja, joissa alkusointuja esiintyy, sillä yhden sisarussarjan nimissä voi esiintyä useampi alkusointu, kuten edellä jo kerroin.

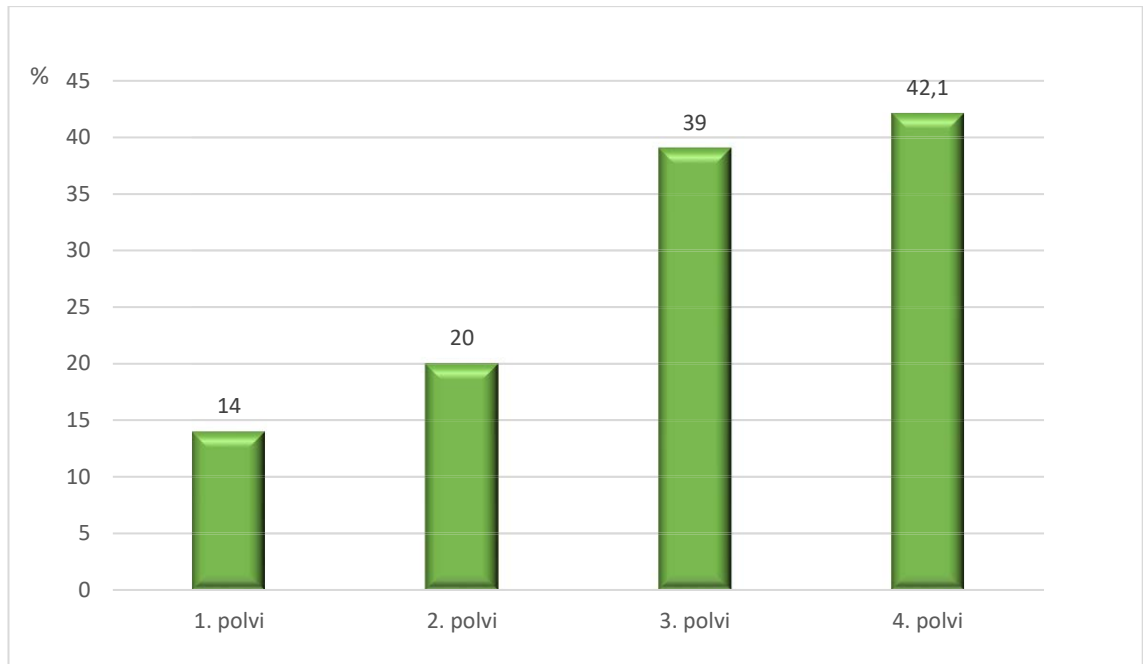
Nyt esittelen laskemani sisarussarjojen, alkusointujen ja alkusointutapausten määrät aineiston neljännessä polvessa. Alkusointuja esiintyy 59 sisarussarjassa. Erilaisia alkusointuja on 12, esimerkiksi m -, a - ja j -. Alkusointutapauksia on yhteensä 72, esimerkiksi m - esiintyy 17 kertaa, a - 13 kertaa ja j - 12 kertaa. Koska neljännessä polvessa on 72 alkusointutapausta 59 sisarussarjassa, on 13 sisarussarjassa kaksi alkusointua.

4. ALKUSOINTU

Sisarussarjoja, joiden nimissä on vähintään yksi alkusointu, löytyy aineistosta yhteensä 122, mikä kattaa noin 32,4 % aineiston kaikista sisarussarjoista. Joissakin sisarussarjoissa esiintyy useita alkusointuja: 37 sisarussarjassa on omat alkusoinnut tytöille ja pojille tai vain jommallekummalle sukupuolelle ja 20 sisarussarjassa on alkusoinnut erikseen sekä ensi- että jälkinimissä. Esimerkiksi eräässä sisarussarjassa on tyttöjen ensinimissä alkusointu *s-* ja poikien ensinimissä alkusointu *j-*: *Jari, Sari, Juha, Jarmo, Jouni, Jani, Jyrki, Sanna, Jukka, Satu, Saila, Suvi* ja *Joni*. Sekä ensi- että jälkinimen alkusointu on esimerkiksi sisarusten *Timo Juhani* ja *Tiina Johanna* nimissä, joissa ensinimissä on alkusointu *ti-* ja jälkinimissä alkusointu *j-*.

Äitilinjoissa on 56 sisarussarjaa, joiden nimissä esiintyy alkusointu. Tämä tekee noin 30,1 prosenttia kaikista äitilinjojen sisarussarjoista. Isälinjoissa alkusointuja esiintyy 66 sisarussarjassa eli noin 33,7 prosentissa kaikista isälinjojen sisarussarjoista. Äiti- ja isälinjojen välillä ei siis ole suurta eroa. Sen sijaan ajallista vaihtelua alkusointujen yleisyydessä on. Ensimmäisessä sukupolvessa alkusointu esiintyy 8 sisarussarjassa, mikä kattaa noin 14,0 % kaikista ensimmäisen polven sisarussarjoista. Toisessa sukupolvessa alkusointuja on 16 sisarussarjassa (20,0 %). Kolmannessa polvessa alkusointuja on 39 sisarussarjassa, mikä käsittää jo 39,0 % kaikista kolmannen polven sisarussarjoista. Neljännessä polvessa alkusointuja esiintyy 59 sisarussarjassa (42,1 %). Alkusointujen suhteellinen osuus on siis jonkin verran kasvanut nuorempiin sukupolviin tultaessa. Kuviossa 4 näkyy sukupolvitain niiden sisarussarjojen suhteellinen määrä, joissa on alkusointu.

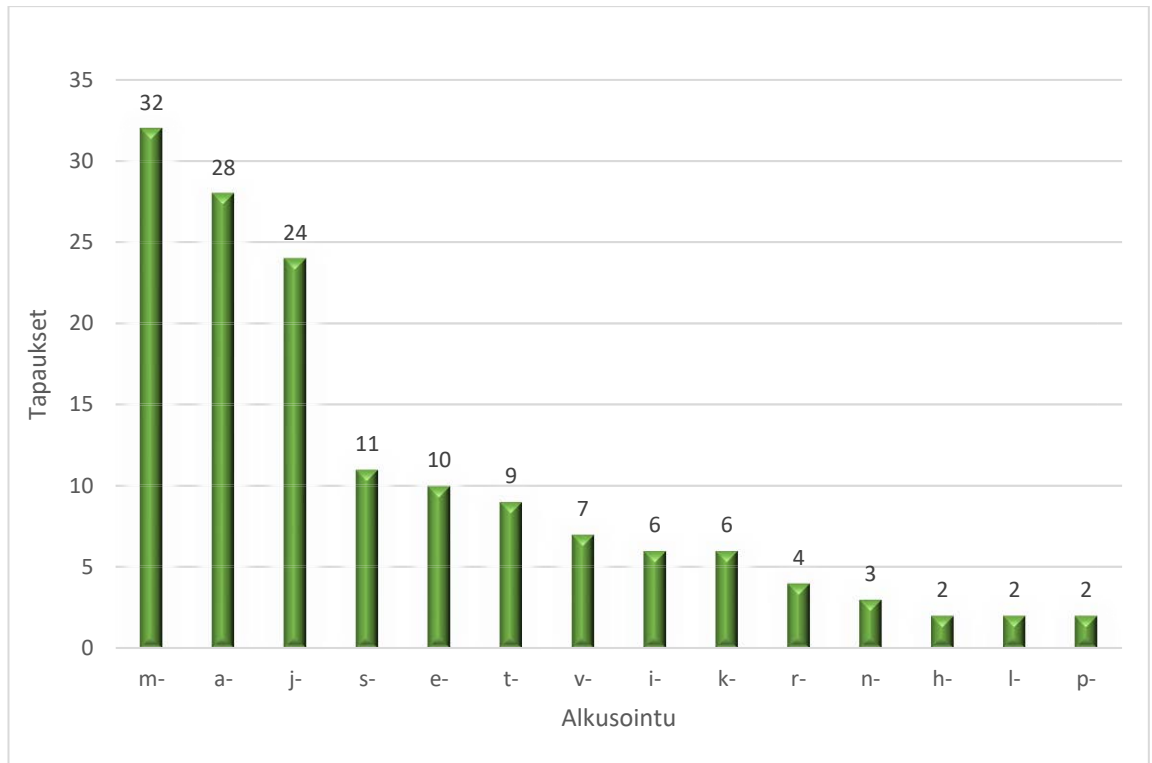

KUVIO 4. Alkusoinnullisten sisarussarjojen suhteellinen määrä kussakin sukupolvessa.

Kuten kuvioista 4 näkyy, alkusointujen määrä on siis lisääntynyt koko ajan siten, että huomattava kasvu on tapahtunut toisen ja kolmannen sukupolven välillä. Vuosissa tämä ajoittuu 1960-luvun tietämille. Sitä ennen alkusoinnullisten nimien antaminen sisaruksille on ollut huomattavasti harvinaisempaa kuin sen jälkeen.

Erilaisia alkusointutapauksia on aineistossa yhteensä 146. Alkusointutapaus tarkoittaa jonkin alkusoinnun esiintymää aineistossa (käsitteestä lisää luvussa 3.3). Koska yhden sisarussarjan nimissä voi esiintyä useampi kuin yksi alkusointu, alkusointutapausten määrä on suurempi kuin niiden sisarussarjojen määrä, joissa niitä esiintyy. Alkusointutapauksista 91 esiintyy ensinimissä ja 55 jälkinimissä. Alkusoinnut ovat siis yleisempiä ensi- kuin jälkinimissä.

Aineistossa esiintyvät alkusoinnut ovat yleisyysjärjestyksessä *m*- (32 tapausta), *a*- (28), *j*- (24), *s*- (11), *e*- (10), *t*- (9), *v*- (7), *i*- (6), *k*- (6), *r*- (4), *n*- (3), *h*- (2), *l*- (2) ja *p*- (2). Kuvioon 5 olen koontanut alkusointutapausten määrät.

KUVIO 5. Alkusointutapausten määrä alkusoinnuittain.

Kuten kuvio 5 voidaan huomata, selvästi yleisimmät alkusoinnut ovat *m-*, *a-* ja *j-*. Yhdessä ne kattavat kaikista alkusointutapauksista yli puolet (noin 57,5 %). Osa edellä luetelluista alkusoinnuista sisältää joitakin useamman kuin yhden äänteen alkusointuja. Esimerkiksi eräässä sisarusarjassa ovat sisarukset *Marjo* ja *Markus*, joiden ensinimissä on alkusointu *mar-*. Tämä alkusointu on laskettu mukaan *m-*alkusointuihin.

Seuraavaksi käsittelemme alaluvuissa 4.1.–4.10. jokaisen alkusoinnun yksi kerrallaan yleisyysjärjestyksessä. Tarkastelen useamman äänteen alkusoinnut samassa yhteydessä muiden samalla alkuäänteellä alkavien sointujen kanssa. Käsittelemme siis esimerkiksi edellä esitellyn *mar-*alkusoinnun muidenkin *m-*alkusointujen yhteydessä.

4.1. *m-*alkusointu

Aineistossa on 32 *m-*alkusointutapausta. Esimerkiksi erään äitilinjan kolmannen polven lasten ensinimissä *Mikko* ja *Maija* on *m-*alkusointu. Sellaisia tapauksia, joissa *m-*alkusointu muodostuu useammasta yhteisestä äänteestä nimen alussa pelkän ensimmäisen *m-*

äänteen sijaan, on aineistossa 18. Yksittäisestä *m*-äänteestä koostuvia alkusointuja puolestaan on 14. Käsittelen useamman äänteen *m*-alkusoinnut tarkemmin tämän alaluvun lopussa.

Kaikista 32 *m*-alkusointutapauksesta 2 esiintyy ensimmäisessä polvessa, mikä kattaa 22,2 % kaikista ensimmäisen polven alkusointutapauksista. Toisessa polvessa *m*-alkusointuja esiintyy vain yksi eli 5,0 % toisen polven alkusointutapauksista. Kaikki nämä kolme ensimmäisen ja toisen polven *m*-alkusointua ovat kahden äänteen *ma*-alkusointuja, joista kerron lisää myöhemmin. Kolmannessa polvessa *m*-alkusointuja on 12 tapausta eli 26,7 % kaikista kolmannen polven alkusoinnuista, ja neljännessä polvessa *m*-alkusointuja on 17 eli 23,6 % kyseisen polven alkusointutapauksista. Vaikka *m*-alkusointujen määrä siis onkin lisääntynyt kolmanteen ja neljanteen polveen, suhteellinen osuus kunkin polven alkusoinnuista ei ole merkittävästi muuttunut, vaan se on pysynyt melko korkeana polvesta toiseen. Vain toisessa polvessa *m*-alkusointujen suhteellisessa määrässä on tapahtunut selvä notkahdus. Ensimmäisen ja toisen polven sisarusarjoissa alkusointutapauksia on kuitenkin niin vähän, että jo yksi tapaus vaikuttaa suhteelliseen osuuteen merkittävästi.

Etenkin kolmannen polven *m*-alkusointujen suurta suhteellista määrää selittää *m*-alkuisten nimien yleisyys tuona aikana. Juuri kolmannen polven aikaan eli noin 1960–1980-luvuilla *m* on nimittäin ollut yleisin alkuääne naisten ensinimissä ja toiseksi yleisin miesten ensinimissä. Vuoden 1970 tienoilla *m*-alkuisten nimien suhteellinen määrä on ollut suurimmillaan: niitä on ollut noin 20 % sekä naisten että miesten ensinimistä. (Porkka 2019: 67, 78).

Neljännessä polvessa eli noin 1990–2010-luvuilla *m*-alkusointujen suhteellinen määrä on pysynyt korkeana, vaikka *m*-alkuisten nimien suosio muuten on laskenut huomattavasti. 1990-luvulta alkaen *m*-alkuäänteen osuus on nimittäin pudonnut 10 prosenttiin ja sen alle sekä naisten että miesten ensinimissä (Porkka 2019: 67, 78). Tätä eroa voi ainakin osittain selittää se, että moni neljännen polven *m*-alkusoinnuista ilmenee nimenomaan jälkinimissä, kun taas ensinimien yleinen *m*-alkuisuus on vähentynyt.

Kaikki 14 yhden *m*-äänteen määräämää alkusointutapausta esiintyvät kolmannessa ja neljännessä polvessa. Niistä suurin osa, 11 tapausta, esiintyy ensinimissä. Vain 3 tapausta

ilmenee jälkinimissä ja ne kaikki ovat kolmannessa polvessa. Esimerkiksi erään isälinjan kolmannen polven lasten jälkinimet ovat *Matti* ja *Mervi*.

Useamman äänteen *m*-alkusoinnuista 15 tapausta alkaa äänteillä *ma-* ja 3 äänteillä *mi-*. *ma*-alkusoinnuista 10 on näiden kahden äänteen muodostamia, mikä ilmenee esimerkiksi erään äitilinjan kolmannen polven jälkinimissä: *Maria* ja *Matias*. 5 *ma*-tapauksessa on mukana myös kolmas äänne: tapauksista 4 on *mar*-alkusointuja ja yksi *mat*-alkusointu. Esimerkiksi erään äitilinjan neljännen polven lasten jälkinimet ovat *Marika*, *Marko* ja *Markus* sekä erään isälinjan neljännen polven lasten jälkinimet ovat *Matleena* ja *Matias*.

ma-alkuisia alkusointuja esiintyy jokaisessa polvessa. Ensimmäisessä polvessa niitä on 2 ja molemmat ovat kolmen äänteen *mar*-alkusointuja. Molemmat myös ilmenevät sisarus-sarjan tyttöjen jälkinimissä. Esimerkiksi eräässä äitilinjassa tyttöjen jälkinimet ovat *Margareta* ja *Maria*. Toisessa polvessa puolestaan esiintyy yksi *ma*-alkusointu erään äitilinjan lasten ensinimissä: *Maija*, *Maire*, *Martta*, *Reino*, *Martti* ja *Pirkko*. Sointu ei toteudu ensinimissä 100-prosenttisesti, joskin myös *Reinolla* ja *Pirkolla* on *ma*-alkuiset jälkinimet.

Kolmannessa polvessa *ma*-alkusointuja on 5 ja ne kaikki esiintyvät jälkinimissä. Neljännessäkin polvessa 7 *ma*-alkusoinnusta suurin osa, 5 tapausta, löytyy jälkinimistä. Esimerkiksi erään isälinjan neljännen polven lasten jälkinimet ovat *Marianna* ja *Matti*.

Siinä missä yhden *m*-äänteen alkusoinnut ovat huomattavasti yleisempiä ensinimissä, useamman äänteen *m*-alkusoinnuilla asia onkin päinvastoin: niistä 13 esiintyy jälkinimissä ja vain 5 ensinimissä. Ensimmäisessä esiintyvistä tapauksista 4 on neljännessä polvessa ja yksi toisessa. Esimerkiksi erään äitilinjan neljännen polven tytärten ensinimissä *Maria* ja *Matilda* on *ma*-alkusointu.

ma-alkuisten alkusointujen suosio etenkin jälkinimissä selittyy tiettyjen nimien suosiolle. Etenkin *Maria*-nimestä johdettujen naisten nimien suuri määrä ja monen sukupolven yli jatkunut suosio selittää *ma-* ja *mar*-sointujen suurta määrää aineistonkin nimissä (Saarikalle & Suomalainen 2007: 241–242, Vilkuna 2003:124; Lempiäinen 2001: 151). Aineistossa esiintyykin useaan kertaan ja useassa eri sukupolvessa muun muassa nimet *Maija*, *Maria*, *Marianna*, *Marika*, *Marja* ja *Marjaana*. Näiden *Maria*-nimiperheen

nimien lisäksi aineistossa esiintyy myös useita *mar-* ja *mat-*alkuisia miesten nimiä, jotka ovat olleet suosittuja pitkään, kuten *Marko*, *Markus*, *Matias* ja *Matti* (Saarikalle & Suomalainen 2007: 637–642). Ne toistuvat aineistonkin nimissä useaan kertaan.

*ma-*alkusointujen yleisyys selittyy siis pitkälti tietyillä pitkään suosiossa olleilla nimillä. Sen sijaan aineistossa esiintyvät kolme *mi-*alkusointutapausta ovat yksilöllisempiä. Ne kaikki esiintyvät neljännen polven nimissä. Esimerkiksi erään isälinjan lasten ensinimet ovat *Milla* ja *Miska*. Muita *mi-*alkusoinnun toteuttavia nimiä ovat *Minni*, *Minttu* ja *Mikki*. Nimistä vain *Milla* osallistuu *mi-*alkusoinnun muodostamiseen kahdesti, muut kerran.

4.2. *a-*alkusointu

Aineistossa esiintyy 28 *a-*alkusointutapausta. Esimerkiksi erään äitilinjan kolmannen polven lasten ensinimet ovat *Asko*, *Antti*, *Anne*, *Airi*, *Anu*, *Auli*, *Anja* ja *Asta*.

*a-*alkusointuja esiintyy jokaisessa sukupolvessa. Ensimmäisessä polvessa niitä on 3 sisarusarjassa, mikä kattaa 33,3 % kaikista ensimmäisen polven alkusointutapauksista. Toisessa polvessa niitä on 6 eli 30,0 % toisen polven alkusointutapauksista. Kolmanteen polveen tultaessa *a-*alkusointutapausten suhteellinen määrä kuitenkin laskee: niitä on 6 (13,3 %). Neljännessä polvessa puolestaan *a-*alkusointuja on 13 (18,1 %). *a-*alkusoinnun suosio näyttää siis laskeneen kolmanteen ja neljanteen polveen tultaessa. Tämä johtunee siitä, että samoihin aikoihin etunimien *a-*alkuisuus on muutenkin vähentynyt. 1900-luvun alussa *a-*äänteellä on alkanut naisten ensinimistä noin 20 % ja miestenkin ensinimistä noin 10 %, mutta 1970-luvulla eli juuri kolmannen polven aikoihin *a-*alkuisten nimien osuus kummankin sukupuolen ensinimistä on pudonnut alle 10 prosenttiin. Vasta 2000-luvulla *a-*alkuisten nimien määrä on hiljalleen lähtenyt taas lisääntymään. (Porkka 2019: 67, 78.)

Ensimmäisen ja toisen polven *a-*alkusoinnuille on tyypillistä epätäydellisyys: ne eivät toteudu sisarusarjassa aivan jokaisen lapsen nimessä, mutta alkusointu on silti selvästi havaittavissa oleva etunimisysteemi. Esimerkiksi erään isälinjan toisen polven lasten ensinimissä *a-*alkusointu toteutuu neljällä viidestä: *Lauri*, *Aarne*, *Ahti*, *Aira* ja *Aarno*.

Kaikista yhdeksästä ensimmäisessä ja toisessa polvessa esiintyvistä *a*-alkusointutapauksesta vain yksi on sisarusarjan jokaisen lapsen nimessä: eräässä isälinjassa ovat sisarukset *Anneli*, *Aila*, *Anna-Liisa*, *Alpo*, *Asko*, *Aino* ja *Aimo*.

Neljännän polven *a*-alkusoinnuille puolestaan on tyypillistä se, että joko niiden lisäksi esiintyy jokin toinenkin alkusointu samassa sisarusarjassa tai ne muodostuvat useammasta äänneestä nimen aloittavan *a*-äänneen lisäksi. Esimerkiksi erään äitilinjan neljännän polven tytärten jälkinimissä *Anne-Mari* ja *Anniina* on useamman äänneen *ann*-alkusointu.

Aineiston 28 *a*-alkusointutapauksesta 6 on sellaisia, joissa sointu muodostuu useammasta nimen aloittavasta äänneestä pelkän yksittäisen *a*-äänneen sijaan. Nämä äänneet ovat *an*-, joka esiintyy 4 kertaa, sekä *ann*- ja *ali*-, jotka esiintyvät kumpikin kerran. *an*-alkusointu löytyy esimerkiksi erään äitilinjan kolmannen polven tytärten ensinimistä *Anu* ja *Annika*. *ali*-alkusointu on erään isälinjan neljännän polven tytärten ensinimissä *Aliisa* ja *Alina*. Kuten näistä esimerkeistäkin voidaan huomata, aineistossa useamman äänneen *a*-alkusoinnut ovat yleisempiä tyttöjen kuin poikien nimissä, joskin myös miehen nimet *Anselmi*, *Antti* ja *Antero* osallistuvat tahoillaan *an*-alkusoinnun muodostamiseen.

Kaikki useamman äänneen *a*-alkusoinnut esiintyvät kolmannessa ja neljännessä polvessa, sitä aikaisemmin niitä ei ole. Kolmannessa polvessa esiintyy 2 *an*-alkusointua ja neljännessä polvessa toiset 2 *an*-sointua sekä pidemmät *ann*- ja *ali*-alkusoinnut. Vaikka *a*-alkusointujen suhteellinen määrä on siis pienentynyt kolmanteen ja neljänteen polveen tultaessa, annetut *a*-alkusoinnut ovat kuitenkin pidentyneet ja yksilöllistyneet.

Useamman äänneen *a*-alkusoinnuille on tyypillistä myös se, että ne esiintyvät jälkinimissä. Jälkinimistä löytyy nimittäin 5 tapausta ja ensinimistä vain 1. Yhden *a*-äänneen alkusoinnuilla tällaista eroa ei ole, sillä niistä 12 esiintyy ensinimissä ja 10 jälkinimissä.

4.3. *j*-alkusointu

Aineistossa esiintyy 24 *j*-alkusointutapausta. Esimerkiksi erään äitilinjan neljännän polven veljesten ensinimet alkavat *j*-äänneellä: *Jari*, *Juha* ja *Joni*.

Ensimmäisen polven sisarussarjoissa *j*-alkusointua ei esiinny lainkaan. Toisessa polvessa *j*-alkusointu esiintyy 2 kertaa, mikä kattaa 10,0 % kaikista toisen polven alkusointutapauksista. Kolmannessa polvessa *j*-alkusointua on jo 10 tapausta (22,2 %). Neljännessä polvessa on 12 *j*-alkusointutapausta (16,7 %). *j*-alkusoinnut ovat siis selvästi yleistyneet kolmanteen polveen asti mutta eivät enää sen jälkeen.

j-alkusointujen suhteellisen osuuden vaihtelu sukupolvittain selittyy *j*-alkuisten nimien suosionvaihtelulla etenkin miesten ensinimissä. 1950-luvulta eli aineiston toisesta polvesta lähtien *j*-alkuisuus on yleistynyt miesten nimissä paljon ja nopeasti: kun vuonna 1950 noin 10 % miesten nimistä on alkanut *j*-äänteellä, on osuus vuonna 1960 ollut jo noin 25 %. Sen jälkeen *j* onkin pysynyt miesten ensinimien yleisimpänä alkuäänteenä yli 25 prosentin osuudella. Vasta 1990-luvulla sen suosio on alkanut laskea ja vuoteen 2015 mennessä osuus on pudonnut 10 prosentin tietämille. Vuosina 1960–1990 eli kolmannen polven aikaan *j* on siis ollut selvästi yleisin alkuääne miesten nimissä. Naisten nimissä *j*-alkuisuus on ollut harvinaisempaa mutta sen suosio on vaihdellut samalla tavalla: ennen 1960-lukua *j*-alkuisia naisten nimiä on ollut alle prosentti, mutta sen jälkeen niiden osuus on kasvanut hiljalleen noin 13 prosenttiin 1990-lukuun mennessä ja vähentynyt jälleen 2000-luvun aikana muutaman prosentin paikkeille. (Porkka 2019: 67, 78.)

Toisen polven kaksi *j*-alkusointua ilmenee sisarussarjojen poikien ensinimissä. Esimerkiksi eräässä isälinjassa ovat veljekset *Jari*, *Juha*, *Jarmo*, *Jouni*, *Jani*, *Jyrki*, *Jukka* ja *Joni*. Kolmannen ja neljännen polven *j*-alkusoinnut puolestaan ilmenevät myös tyttöjen nimissä, esimerkiksi erään isälinjan neljännessä polvessa ovat lapset *Janika*, *Jessika* ja *Joona*. *j*-alkusointu on kuitenkin yhä hieman yleisempi poikien kuin tyttöjen nimissä. Sellaisia sisarussarjoja, joissa pelkästään poikien nimet osallistuvat *j*-alkusoinnun muodostamiseen, on kolmannessa ja neljännessä polvessa yhteensä 7, kun taas sellaisia, joissa vain tyttöjen nimet muodostavat *j*-alkusoinnun, on 3.

j-alkusointu on huomattavasti yleisempi ensi- kuin jälkinimissä kaikissa polvissa, joissa se esiintyy. Kaikista 24 *j*-alkusointutapauksesta vain 6 esiintyy jälkinimissä, ja niistäkin lähes kaikki selittyvät vain kolmella nimellä, *Johanna*, *Johannes* ja *Juhani*, jotka ovat olleet viimeisen sadan vuoden aikana hyvin yleisiä jälkinimiä (Saarikalle & Suomalainen

2007: 170, 575–576, 588; Vilkuna 2003: 97). Esimerkiksi jo pelkästään *Johanna* ja *Juhani* muodostavat jälkinimien *j*-alkusoinnun aineiston kolmessa sisarussarjassa.

Loput 18 *j*-alkusointutapausta esiintyvät ensinimissä. Näistä ei nouse esiin samanlaisia selvästi hyvin suosittuja nimiä, jotka toistuisivat usein. Ensimmäisten *j*-alkusointujen määrä kolmannessa ja neljännessä polvessa selittyneekin enemmän *j*-alkuisten nimien yleisyydellä ylipäätään (Porkka 2019: 67, 78).

Aineistosta löytyy myös kaksi neljännen polven sisarussarjaa, joissa pojille on annettu sekä ensi- että jälkinimi, joka alkaa *j*-äänteellä. Eräässä isälinjan poikien ensinimet ovat *Jere* ja *Jimi* ja ensimmäiset jälkinimet *Juhani* ja *Johannes*. Erään äitilinjan poikien nimet puolestaan ovat *Jarkko Jaakko ja Joni Johannes*. Heidän nimissään on keskinäisen *j*-alkusoinnun lisäksi myös nimensisäiset *ja-* ja *jo-*alkusoinnut, joista kerron lisää luvussa 7.

Suurin osa *j*-alkusoinnuista, 21 tapausta, on yksittäisen nimenalkuisen *j*-äänteen määräämiä. Niiden lisäksi on kuitenkin 3 *j*-alkusointutapausta, joissa alkusoinnun muodostamisen osallistuu useampi äänne *j*-äänteen lisäksi. Kolmannessa polvessa on yksi tällainen useamman äänteen *j*-alkusointu erään isälinjan lasten ensinimissä *Jaana* ja *Jaakko*. Erään äitilinjan neljännen polven lasten ensinimissä *Joni* ja *Jonna* on alkusointu *jon-*. Ainoa jälkinimistä löytyvä useamman äänteen *j*-alkusointu on erään isälinjan neljännessä polvessa ja sekin selittyy nimillä *Johanna* ja *Johannes*, jotka osallistuvat lähes kaikkiin muihinkin jälkinimien *j*-alkusointujen muodostamiseen. Lasten jälkimmäiset jälkinimet ovat nimittäin *Johanna*, *Johannes* ja *Johanna*. Tässä tapauksessa alkusoinnuksi voidaan laskea nimien yhteinen *johann-*aines.

Tähän mennessä olen esitellyt alkusoinnuista *m-*, *a-* ja *j*-tapaukset, jotka ovat selvästi yleisimpiä yli 20 esiintymällä jokainen. Seuraavaksi siirryn käsittelemään hieman harvinaisempia alkusointuja, joita on jokaista aineistossa kymmenisen tapausta (6–11 soinnusta riippuen). Tästä lähtien en enää laske sointutapausten suhteellisia osuuksia sukupolvittain, sillä jokaista sointua esiintyy eri sukupolvissa enää korkeintaan noin 10 % ja erot sukupolvien välillä ovat pieniä.

4.4. *s*-alkusointu

Aineistossa esiintyy *s*-alkusointuja 11 tapaista. Esimerkiksi erään isälinjan neljännen polven lasten nimet ovat *Sohvi*, *Senni*, *Samuel* ja *Sulo*. Ensimmäisen polven sisarusarjojen nimissä ei esiinny *s*-alkusointuja lainkaan. Muista polvista *s*-sointuja löytyy, mutta kovin yleinen se ei ole niissäkään: toisessa ja kolmannessa polvessa on 3 *s*-alkusointua kummassakin ja neljännessä polvessa niitä on 5.

Toisin kuin *s*-alkusointu tämän tutkielman aineiston nimissä, *s*-äänne on kuitenkin varsin yleinen etenkin naisten ensinimien alkuäänteenä. 1900-luvun alusta asti *s*-alkuisia naisten nimiä on ollut vähintään 10 %. Suosituimmillaan *s*-alkuisuus on ollut 1970–1980-luvuilla, jolloin *s*-äänteellä alkavia ensinimiä on ollut 14–17 %. Miesten ensinimissä puolestaan *s*-alkuisuus on harvinaisempaa. Vain vuosina 1970–1990 sen osuus on ollut yli 5 prosenttia. (Porkka 2019: 67, 78.)

s-alkusointu on huomattavasti yleisempi ensinimissä kuin jälkinimissä. *s*-alkusointutapauksista 10 esiintyy ensinimissä ja vain yksi jälkinimissä, joka sekin esiintyy kolmen nimen etunimikokonaisuuksissa ensimmäisissä jälkinimissä. Se on useamman äänteen *sa*-sointu erään isälinjan neljännen polven tytärten nimissä *Saana* ja *Sara*.

s-alkusointu on yleisempi tyttöjen kuin poikien nimissä. Kuudessa *s*-alkusointutapauksessa sointu esiintyy pelkästään tyttöjen nimissä. Esimerkiksi erään isälinjan neljännen polven lasten ensinimet ovat *Siiri*, *Sara* ja *Aaro*. Vain yhdessä tapauksessa *s*-alkusointu ilmenee pelkästään poikien nimissä: erään isälinjan kolmannen polven veljesten ensinimet ovat *Sami* ja *Sauli*.

s-alkusointutapauksista 6 on yksittäisestä nimenalkuisesta *s*-äänteestä koostuvia ja 5 on useamman äänteen *s*-alkusointuja. Ensimmäinen usean äänteen *s*-alkusoinnuista esiintyy jo toisessa polvessa ja se on erään äitilinjan tytärten ensinimissä ilmenevä *si*-alkusointu: *Siiri* ja *Sirkka*. Muut neljä useamman äänteen *s*-alkusointua ovat *sa*-sointuja ja ne esiintyvät kolmannessa ja neljännessä polvessa. Esimerkiksi erään isälinjan kolmannessa polvessa ovat lapset *Satu* ja *Sami*.

4.5. *e*-alkusointu

Aineistossa esiintyy 10 *e*-alkusointutapausta. Esimerkiksi erään äitilinjan kolmannen polven lasten ensinimet ovat *Erkki*, *Eero* ja *Erja*.

e-alkusointuja esiintyy jokaisessa polvessa: ensimmäisessä polvessa niitä on 1, toisessa ja kolmannessa 2 ja neljännessä 5 tapausta. Ensimmäisen ja toisen polven *e*-alkusoinnut ovat epätäydellisiä eli ne eivät toteudu sisarusarjoissa aivan kaikkien lasten nimissä. Esimerkiksi erään isälinjan toisessa polvessa kahdeksasta sisaruksesta viiden ensinimessä on *e*-alkusointu: *Maila*, *Eila*, *Eero*, *Elsa*, *Eino*, *Esko*, *Timo* ja *Teuvo*.

e-alkusoinnut ovat yleisempiä ensinimissä, joissa niitä esiintyy 7 tapausta. Jälkinimien *e*-alkusointutapauksia on 3 ja ne ovat kaikki kolmannessa ja neljännessä polvessa. Kolmannen polven jälkinimistä löytyy myös aineiston ainoa useamman äänteen *e*-alkusointu. Erään äitilinjan tytärten *Elina* ja *Elisabeth* nimissä on *eli*-alkusointu.

Aineistossa on *e*-alkusointuja melko vähän, vaikka *e*-alkuisuus on muuten ollut melko yleistä ainakin ensimmäisen ja neljännen polven ensinimissä. 1920–1930-luvuilla sekä 2000-luvulla *e*-alkuisia on nimittäin ollut yli 10 % sekä naisten että miesten nimistä. 1940–1980-luvuilla puolestaan *e* on ollut melko harvinainen alkuäänteenä. (Porkka 2019: 67, 78.) Aineiston alkusoinnuissa tällaista suosionvaihtelua ei ole havaittavissa, vaan *e*-alkusointu on ollut melko harvinainen jokaisessa polvessa, joskin esiintyy niissä kaikissa.

4.6. *t*-alkusointu

Aineistossa esiintyy 9 *t*-alkusointutapausta. Esimerkiksi erään isälinjan neljännen polven tytärten ensinimet ovat *Titta* ja *Taru*.

t-alkusointuja esiintyy jokaisessa polvessa: ensimmäisessä polvessa niitä on 1, toisessa 2, kolmannessa 1 ja neljännessä 5. Kuten aiemmin *e*-alkusoinnut (luku 4.5.), myös *t*-alkusoinnut esiintyvät ensimmäisessä ja toisessa polvessa epätäydellisinä. Esimerkiksi erään äitilinjan toisen polven sisarusten ensinimet ovat *Teuvo*, *Terttu*, *Aino* ja *Tauno*. Aineistossa *t*-alkusointu esiintyy siis jokaisessa polvessa mutta on niissä kaikissa melko

harvinainen. Ensinimien *t*-alkuisuus on kuitenkin ollut selvästi suosituinta 1960–1980-luvuilla eli kolmannen polven aikaa (Porkka 2019: 67, 79).

Lähes kaikki *t*-alkusoinnut, 8 tapausta, ilmenevät ensinimissä. Aineistosta löytyy vain yksi jälkinimien *t*-alkusointu, joka ilmenee erään äitilinjan neljännen polven poikien jälkimmäisissä jälkinimissä *Tapio* ja *Topias*. *t*-alkusoinnuista 7 on yhden *t*-äänteen alkusointuja ja 2 useamman äänteen *t*-alkusointuja. Erään isälinjan kolmannen polven lasten ensinimissä *Tuula*, *Tuija*, *Tuomo* ja *Mikko* on epätäydellinen *tu*-alkusointu. *ti*-alkusointu puolestaan löytyy erään äitilinjan neljännen polven lasten ensinimistä *Timo* ja *Tiina*.

4.7. *v*-alkusointu

Aineistossa esiintyy 7 *v*-alkusointutapausta. Esimerkiksi erään isälinjan kolmannessa polvessa ovat sisarukset *Vuokko* ja *Veli-Pekka*. *v*-alkusointuja esiintyy 1 tapaus ensimmäisessä polvessa, 2 tapausta kolmannessa polvessa ja 4 tapausta neljännessä polvessa. Toisessa polvessa *v*-alkusointua ei esiinny. Ensimmäisessä polvessa ilmenevä *v*-alkusointu löytyy erään isälinjan veljesten nimistä *Vilho* ja *Väinö*.

v-alkuisuus ei ole ylipäättään ollut kovin yleistä etunimissä. Se on ollut suosittua vain miesten nimissä ensimmäisen polven aikaan 1910–1920-luvuilla. Muina aikoina *v*-alkuisten nimien osuus on jäänyt selvästi alle 10 prosentin. Naisten nimissä vasta 2000-luvulla *v*-alkuisten nimien osuus on noussut yli 5 prosenttiin. (Porkka 2019: 67, 78.)

7 *v*-alkusointutapauksesta 6 esiintyy ensinimissä ja vain yksi jälkinimissä. Jälkinimissäkin esiintyvä *v*-alkusointu ilmenee lyhyissä, kaksitavuisissa ensimmäisissä jälkinimissä pitkien viimeisten jälkinimien sijaan. Erään äitilinjan neljännen polven veljesten ensimmäiset jälkinimet ovat nimittäin *Vili* ja *Veli*.

Kaikki 7 *v*-alkusointua koostuvat vain yhdestä nimen aloittavasta *v*-äänteestä. Useamman äänteen *v*-alkusointuja aineistossa ei ole.

4.8. *i*-alkusointu

Aineistossa esiintyy 6 *i*-alkusointutapausta. Esimerkiksi erään äitilinjan neljännen polven lasten ensinimet ovat *Ida*, *Iikka* ja *Irina*. Kaikki *i*-alkusointutapaukset esiintyvät kolmannessa (2 tapausta) ja neljännessä polvessa (4).

Toisin kuin useat muut alkusoinnut, kuten aiemmin esiteltyt *j*-, *e*- ja *t*-alkusoinnut (luvut 4.3., 4.5 ja 4.6.), *i*-alkusoinnut eivät ole vain ensinimille tyypillisiä, vaan ne esiintyvät sekä ensi- että jälkinimissä: molemmista löytyy 3 *i*-alkusointutapausta. Jälkinimissä ilmenevä *i*-alkusointu on esimerkiksi erään äitilinjan kolmannen polven tytärten nimissä *Ilona* ja *Irene*.

Kuudesta *i*-alkusoinnusta yksi on useamman äänteen *i*-alkusointu. Erään äitilinjan kolmannen polven tytärten ensinimistä löytyy nimittäin alkusointu *ir*:- *Irma*, *Irene*, *Risto* ja *Raimo*. Tässä sisarusarjassa poikien nimissä on oma alkusointunsa, *r*-. Kerron kyseisestä alkusoinnusta lisää luvussa 4.10.

Kuten edellä esitellyistä esimerkkitaapauksistakin voidaan huomata, *i*-alkusointu on huomattavasti yleisempi naisten kuin miesten nimissä. Aineistosta ei löydy ainuttakaan sisarusarjaa, jossa olisi *i*-alkusointu pelkästään poikien nimissä. Aineiston *i*-alkusoinnut ovatkin joko pelkästään sisarusarjan tyttöjen nimissä tai sekä tyttöjen että poikien nimissä. Miesten nimet, jotka osallistuvat aineistossa *i*-alkusoinnun muodostamiseen, ovat *Iikka*, *Iiro* ja *Ilkka*, jotka jokainen esiintyvät alkusoinnuissa vain kerran.

i-alkuisuus on harvinaista etunimissä muutenkin. Vasta 2000-luvulla *i*-alkuisten nimien osuus on yltänyt 5 prosenttiin naisten ensinimissä. Miesten ensinimissä se ei ole yleisimmän neljäntoista alkuäänteen joukossa lainkaan. Kolmannen polven aikaan, 1960–1980-luvuilla *i*-alkuisuus on ollut varsin harvinaista naisten nimissäkin: vain noin prosentti naisten ensinimistä on alkanut kyseisellä äänteellä. (Porkka 2019: 67, 78.) Aineistossa kuitenkin esiintyy kaksi *i*-alkusointutapausta kolmannessakin polvessa.

4.9. *k*-alkusointu

Aineistossa esiintyy 6 *k*-alkusointutapausta. Esimerkiksi erään äitilinjan kolmannen polven tytärten jälkinimet ovat *Kaarina*, *Kristiina* ja *Katariina*. *k*-alkusointua esiintyy toisessa polvessa 1 tapaus, kolmannessa polvessa 2 tapausta ja neljännessä polvessa 3 tapausta. Toisen polven *k*-alkusointu esiintyy erään äitilinjan tytärten ensinimissä ja epätäydellisenä koko sisarusarjassa: *Kaino*, *Kauko*, *Kerttu* ja *Teuvo*. Tämä toisen polven *k*-alkusointu on *k*-soinnuista ainoa, joka esiintyy ensinimissä. Kolmannen ja neljännen polven *k*-alkusoinnut ovat siis kaikki jälkinimissä.

k-äänne ei ole kovin yleinen nimen aloittavana äänteenä. Sen osuus ei ole ylittänyt 10 prosenttia kuluneiden sadan vuoden aikana kertaakaan. Suosituimmillaan *k*-alkuisuus on ollut kolmannen polven aikaan 1960–1980-luvuilla, jolloin naistenkin ensinimistä yli 5 prosenttia on alkanut *k*-äänteellä. Sen jälkeen *k*-alkuisten nimien osuus on pudonnut alle 5 prosenttiin kaikissa, myös miesten ensinimissä. (Porkka 2019:67, 78.) Aineiston nuorempien polvien *k*-alkusoinnut esiintyvätkin vain jälkinimissä.

Kuudesta *k*-alkusointutapauksesta kolme on useamman äänteen *k*-alkusointuja ja ne kaikki ilmenevät neljännessä polvessa. Neljännessä polvessa ei niiden lisäksi muita *k*-alkusointuja olekaan. Esimerkiksi erään äitilinjan tytärten jälkinimistä *Katariina* ja *Karoliina* löytyy *ka*-alkusointu. Toisen äitilinjan lasten jälkinimistä löytyy *kristi*-aines nimissä *Kristian* ja *Kristiina*. *Kristiina* ja *Kristian* ovatkin ainoat nykyisestä nimipäiväkalerista löytyvät nimet, jotka voivat tällaisen alkusoinnun muodostaa (ks. YN 2019: 29, 32).

Oma erityistapauksensa on *ca*-alkuisuus erään isälinjan neljännen polven tytärten jälkinimissä *Carolina* ja *Cathrine*. Lasken sen tässä mukaan *k*-alkusointuihin. *c*-kirjaimelle on toki eri kielissä olemassa muitakin mahdollisia ääntämistapoja kuin *k*-äänne, mutta itse nimet *Carolina* ja *Cathrine* sekä niiden suomenkieliset vastineet *Karoliina* ja *Katariina* tai *Katriina* ohjaavat tulkitsemaan alkuäänteen tässä tapauksessa *k*-äänteeksi (Saarikalle & Suomalainen 2007: 184–187; Lempiäinen 2001: 66–67, 127).

Aineiston *k*-alkusoinnut ilmenevät huomattavasti useammin naisten kuin miesten nimissä. Kuudesta *k*-alkusointutapauksesta kahdessa on mukana poikien nimiä

muodostamassa alkusointua tyttöjen nimien kanssa, neljässä tapauksessa *k*-alkusointu muodostuu vain tyttöjen nimissä.

Sekä *k*-alkusointujen esiintyminen nimenomaan naisten nimissä että niiden suuri suhteellinen määrä juuri jälkinimissä selittynevät muutamilla pitkillä, vähintään kolmetavuisilla *k*-alkuisilla naisten nimillä, jotka ovat suosittuja etenkin jälkinimissä. Näitä nimiä ovat *Kaarina*, *Karoliina*, *Katariina*, *Katriina* ja *Kristiina*. (Saarikalle & Suomalainen 2007: 178, 185–187, 189, 198.) Aineistonkin neljässä jälkinimien *k*-alkusointutapauksessa näistä naisten nimistä esiintyy vähintään yksi.

4.10. Harvinaiset alkusoinnut

Olen edellä tarkastellut omissa alaluvuissaan alkusointuja, joita löytyy aineistosta vähintään kuusi tapausta. Tähän alalukuun olen koonnut tätä harvinaisemmat alkusoinnut, jotka esiintyvät aineistossa alle viisi kertaa.

Harvinaisista alkusoinnuista yleisin on *r*-alkusointu, joka esiintyy aineistossa 4 kertaa. Esimerkiksi erään isälinjan kolmannessa polvessa ovat lapset *Riikka-Leena* ja *Riku-Matti*, joiden nimissä on alkusointu *ri-*. Tämä onkin aineiston ainoa useamman äänteen *r*-alkusointu. Muut *r*-alkusoinnut koostuvat vain yhdestä nimen aloittavasta *r*-äänteestä. Ne myös esiintyvät kaikki vain poikien nimissä. Esimerkiksi erään äitilinjan toisessa polvessa ovat lapset *Terttu*, *Rauli* ja *Reijo*.

Kaikki *r*-alkusointutapaukset esiintyvät ensinimissä. Niistä 1 tapaus on toisessa polvessa ja 3 tapausta kolmannessa polvessa. Neljännessä polvessa *r*-alkusointuja ei enää esiinny. Ensimmäisten *r*-alkuisuus ylittääään on hieman yleisempää kuin esiintyminen aineistossa alkusointuna. 1930–1960-luvuilla *r*-alkuisten nimien osuus on ollut yli 5 prosenttia sekä naisten että miesten ensinimissä. Naisten nimissä *r*-alkuisten nimien osuus on käynyt jopa 13 prosentissa 1940-luvulla. (Porkka 2019: 67, 78.) Aineiston *r*-alkusoinnuissa tämä suosio ei kuitenkaan näy, sillä toisen polven tyttöjen nimissä *r*-alkusointua ei esiinny lainkaan.

n-alkusointutapauksia on aineistossa 3. Ne ovat kaikki neljännen polven ensinimissä. Esimerkiksi eräässä isälinjassa ovat lapset *Niko* ja *Neea*. Tässä sisarusarjassa on aineiston ainoa pojan nimi, joka osallistuu *n*-alkusoinnun muodostamiseen, muut *n*-alkusoinnut esiintyvät vain tyttöjen nimissä. Ainoa useamman äänteen *n*-alkusointu on *nin-*, joka ilmenee erään äitilinjan tytärten nimissä *Ninja* ja *Nina*. *n*-alkuisuus onkin ollut etunimissä hyvin harvinaista. *n*-äänne on alkanut yleistyä nimen aloittavana äänteenä naisten nimissä 1960-luvulta ja miesten nimissä vasta 1980-luvulta lähtien, ja sen osuus on noussut alle prosentista noin 5 prosenttiin 2000-luvulle eli neljänteen polveen tultaessa (Porkka 2019: 67, 78).

Aineistossa on 2 *h*-alkusointutapausta, jotka esiintyvät vain sisarusarjojen tyttöjen jälkinimissä. Toinen niistä on toisessa polvessa ja toinen kolmannessa. Kolmannen polven *h*-alkusointu ilmenee erään isälinjan siskojen nimissä *Hannele* ja *Helinä*. *h*-alkusoinnun toteuttavatkin vain nimet *Hannele*, *Helena* ja *Helinä*. Yleisesti *h*-äänne on ollut yleisempi nimen aloittava äänne kuin alkusointuna. *h*-alkuisia on nimittäin ollut naisten ensinimistä noin 10 % 1910–1920-luvuilla sekä 1970- ja 1980-lukujen taitteessa ja miestenkin ensinimistä lähes 10 % 1950-luvulla (Porkka 2019: 67, 78). Alkusoinnuissa tämä ei kuitenkaan näy.

Aineistossa on myös kaksi *l*-alkusointutapausta, jotka esiintyvät tyttöjen ensinimissä. Toinen niistä löytyy erään äitilinjan toisen polven tytärten nimistä *Lea* ja *Laila*. Toinen esiintyy erään isälinjan ensimmäisen polven tytärten ensinimissä ja se on yksittäisen *l*-äänteen sijaan kahden äänteen *la*-alkusointu nimissä *Laina*, *Laura* ja *Lauha*. *l*-alkusoinnut ilmenevät siis vain ensimmäisessä ja toisessa polvessa eikä niitä enää sen jälkeen esiinny. *l*-alkuiset nimet eivät kuitenkaan ole olleet kovin harvinaisia myöhemminkään. Neljännen polven aikaan 1990-luvulta alkaen yli 5 prosenttia naisten nimistä sekä 2000-luvulta alkaen yli 5 prosenttia myös miesten nimistä on ollut *l*-alkuisia (Porkka 2019: 67, 78).

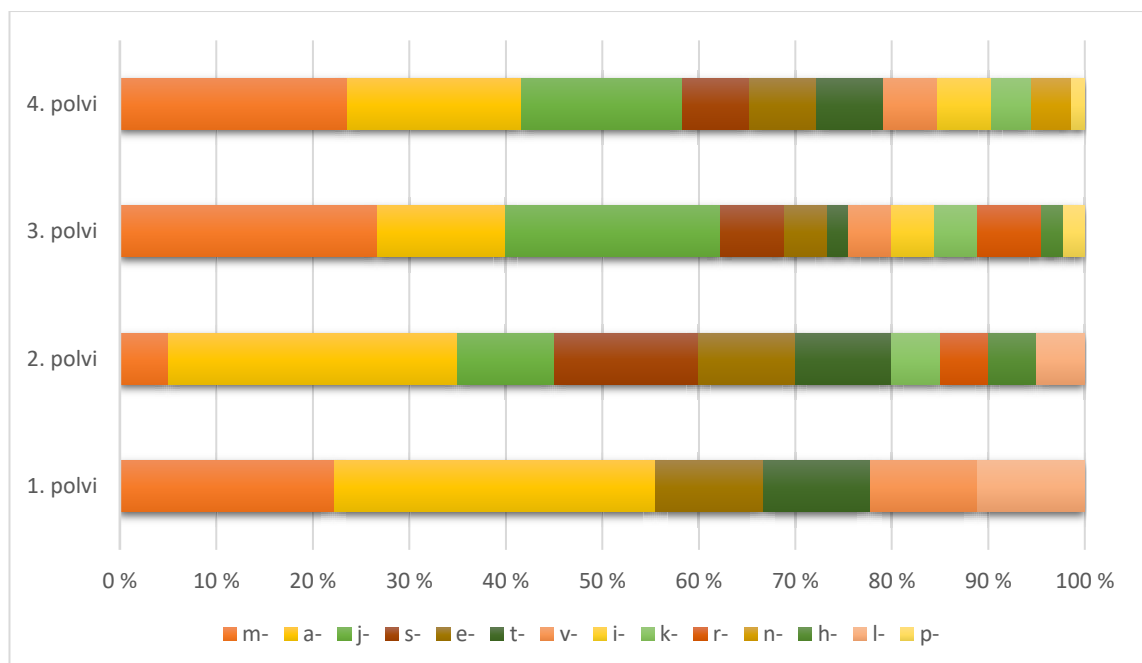
Aineistossa esiintyy kaksi *p*-alkusointutapausta kolmannen ja neljännen polven ensinimissä. Se ilmenee esimerkiksi erään isälinjan kolmannen polven lasten ensinimissä *Paavo*, *Pekka* ja *Pirjo*. *p*-alkusointutapauksia on aineistossa melko vähän verrattuna *p*-alkuisten nimien yleisyyteen muuten. Miesten ensinimistä nimittäin noin 10 prosenttia on ollut *p*-alkuisia toisen ja kolmannen polven aikaan 1930–1970-luvuilla ja naistenkin

ensinimistä 1950–1960-luvuilla (Porkka 2019: 67, 78). Toisen polven aikaan suosituimmillaan ollut *p*-alkuisuus ei siis näy aineiston alkusoinnuissa ollenkaan.

4.11. Yhteenveto alkusoinnuista

Olen käsitellyt alaluvuissa 4.1.–4.10. aineiston alkusoinnut yksi kerrallaan. Tässä luvussa tarkastelen alkusointuja kokoavasti sekä sukupolvittain että eri sukupuolilla.

Ensimmäisessä polvessa on yhteensä 9 alkusointutapausta. Erilaisia alkusointuja on 6, joista yleisin on *a*-alkusointu 3 esiintymällä. Toisessa polvessa alkusointutapauksia on 20 ja erilaisia alkusointuja jo 10. Yleisin alkusointu on toisessakin polvessa *a*- 6 esiintymällä. Kolmannessa polvessa alkusointutapauksia on 45 ja erilaisia alkusointuja 12. Selvästi yleisimmät kolmannen polven alkusoinnut ovat *m*- (12 tapausta) ja *j*- (10 tapausta). Neljännessä polvessa alkusointutapauksia on 72 ja erilaisia alkusointuja 12. Yleisimmät alkusoinnut ovat *m*- (17 tapausta), *a*- (13) ja *j*- (12). Kuvioon 6 olen koontanut alkusointujen suhteelliset osuudet joka sukupolvessa.

KUVIO 6. Alkusointujen suhteelliset osuudet sukupolvittain.

Kuten kuviosta 6 huomataan, alkusointujen määrä on lisääntynyt ensimmäisen polven jälkeen. Alkusoinnut *j-*, *s-*, *k-*, *r-* ja *h-* esiintyvät ensimmäisen kerran toisessa polvessa. Kolmannessa polvessa tulevat myös ensimmäiset *i-* ja *p-*alkusoinnut ja neljännessä polvessa *n-*alkusoinnut. Tosin osa harvinaisemmista alkusoinnuista, kuten *h-* ja *r-*, ovat jääneet pois kolmannen polven jälkeen. Yleisimmät alkusoinnut, *a-* ja *m-*, ovat kuitenkin säilyttäneet suosionsa sukupolvelta toiselle.

Nuorempien polvien nimissä alkusointuja on paitsi enemmän, ne ovat myös pidempiä ja yksilöllisempiä kuin aiemmin. Ensimmäisessä polvessa on 3 useamman äänteen alkusointua, *la-*, *ma-* ja *mar-*, jotka esiintyvät pelkästään naisten nimissä. Toisessa polvessa esiintyy vain 2 kahden äänteen alkusointua, *ma-* ja *si-*, ja nekin esiintyvät pelkästään naisten nimissä. Kahdessa ensimmäisessä polvessa miesten nimistä ei siis löydy ainuttakaan useamman äänteen alkusointua. Kolmannessa polvessa useamman äänteen alkusointuja on jo 14 tapausta ja niitä on kahdeksan erilaista: *ma-*, *an-*, *sa-*, *eli-*, *ir-*, *ri-*, *tu-* ja *jaa-*. Useamman äänteen alkusointuja esiintyy sekä naisten että miesten nimissä, joskin ne ovat naisten nimissä edelleen hieman yleisempiä. Neljännessä polvessa puolestaan useamman äänteen alkusointuja on 23 tapausta ja niitä on 12 erilaista: *ma-*, *mi-*, *ka-*, *sa-*, *an-*, *ann-*, *ali-*, *ti-*, *nin-*, *jon-*, *johann-* ja *kristi-*. Neljännestä polvesta löytyy aineiston selvästi pisimmät alkusoinnut, kuten jopa kuuden äänteen *kristi-*. Yhä neljännessäkin polvessa useamman äänteen alkusoinnut ovat hieman yleisempiä naisten kuin miesten nimissä.

Ensimmäisen ja toisen polven alkusoinnut ovat siis usein yhden äänteen alkusointuja. Lisäksi ne ovat usein epätäydellisiä eli eivät esiinny aivan jokaisen lapsen nimessä. Tämä voi johtua siitä, että etenkin ensimmäisen polven sisarusarjoissa on ollut paljon lapsia, kun taas käytössä olleita nimiä on ollut vähemmän kuin myöhemmin (Lampinen 2001). Tämän vuoksi on siis voinut helpommin käydä esimerkiksi niin, että tietyllä äänteellä alkavat nimet ovat loppuneet kesken eikä kaikille lapsille olekaan voitu antaa samalla äänteellä alkavaa nimeä.

Alkusointujen määrässä naisten ja miesten nimien välillä ei ole suurta eroa. Ilmiönä alkusointu on siis suunnilleen yhtä yleinen kummankin sukupuolen nimissä. Tietyt alkusoinnut ovat kuitenkin tyypillisempiä naisten nimissä, kuten *i-* ja *s-*soinnut, sekä tietyt miesten nimissä, kuten *j-* ja *r-*alkusoinnut. Lisäksi monet harvinaisemmista alkusoinnuista esiintyvät nimenomaan naisten nimissä. Tällaisia ovat esimerkiksi *h-*, *k-*, *l-* ja *n-*.

Naisten nimissä alkusointuja esiintyy siis monipuolisemmin ja yksilöllisemmin kuin miesten nimissä.

Huomionarvoista on vielä se, että aineistosta ei löydy ainuttakaan *o*-alkusointua. Nimenalkuisena äänteenä *o*-äänne ei kuitenkaan ole ollut esimerkiksi miesten nimissä neljännen polven aikaan 2000-luvulla sen harvinaisempi kuin *m*-, *t*- tai *v*-äänteetkään (Porkka 2019: 67), joita löytyy neljännenkin polven sisarusarjojen alkusointuina useampia tapauksia. Neljännen polven aikaan on myös ollut muodissa useampia *o*-alkuisia miesten nimiä, kuten *Oliver*, *Onni*, *Oskari* ja *Otto* (Saarelma-Paukkala 2017: 66). Nimitarjontaa-kin *o*-alkusoinnun muodostamiseen löytyisi, mutta tästäkään huolimatta *o*-alkusointuja ei aineistossa esiinny.

Aineistossa esiintyy myös melko vähän *l*-, *h*-, *p*-, *r*- ja *s*-alkusointuja siihen verrattuna, kuinka paljon niitä muuten esiintyy nimenalkuisina äänteinä (ks. Porkka 2019: 67, 78). Sen sijaan *i*- ja *n*-alkusointuja esiintyy melko paljon siihen nähden, miten harvinaisia äännteitä ne muuten ovat nimen alussa. Näitä äännteitä esiintyy kuitenkin alkusoinnuissa ylipäätään niin vähän (esimerkiksi *i*-alkusointuja on 6 tapausta ja *r*-alkusointuja 4), että yleisiä johtopäätöksiä tästä ei voi tehdä. On mahdollista, että tiettyjen alkusointujen vähäiseltä tai runsaalta vaikuttava määrä onkin vain tämän aineiston ominaisuus ja toisella aineistolla tulos olisi erilainen.

4.12. Alkusointujen periytyminen

Aineistosta ei löydy ainuttakaan sellaista neljän polven sukuhaaraa, jossa ilmenisi jokin alkusointu kaikissa neljässä polvessa. Luvussa 1.1. esimerkkinä esittelemäni *a*-suvun kaltaisia sukuhaaroja ei siis aineistossa esiinny. Sen sijaan aineistossa esiintyy yksi isälinja, jossa on ensinimen alkusointu kolmessa nuorimmassa polvessa. Tosin tässäkin sointu ei ole joka polvessa sama, vaan toisessa ja kolmannessa polvessa se on *s*- ja neljännessä *mi*-. Toisessa polvessa ovat sisarukset *Salme*, *Seppo*, *Soini* ja *Seija* ja kolmannessa *Satu* ja *Sami*. Neljännessä polvessa ovat tyttäret *Minttu* ja *Milla*. Voidaan siis sanoa, että alkusointu on toteutunut ilmiönä kolmessa polvessa mutta sama alkusointu esiintyy kahdessa.

Edellä esitellyn sukuhaaran lisäksi aineistosta löytyy viisi muuta sukuhaaraa, joissa osittain toteutuu jokin alkusointu kolmessa polvessa. Näiden sukuhaarojen sisarusarjoissa alkusointu ei toteudu aivan kaikilla sisaruksilla, vaan esimerkiksi tytöillä ja pojilla on omat alkusointunsa. Esimerkiksi erään äitilinjan toisen polven sisarusten ensinimissä *Kaino*, *Kauko*, *Kerttu* ja *Teuvo* tapaillaan *k*-alkusointua. Kolmannessa polvessa poikien ensinimissä on alkusointu *r*- ja tyttöjen ensinimissä alkusointu *ir*-: *Irma*, *Irene*, *Risto* ja *Raimo*. Neljännessä polvessa poikien nimissä toteutuu alkusointu *j*-: *Sanna*, *Jarkko* ja *Joni*.

Sellaisia sukuhaaroja, joissa toteutuu jokin alkusointu kahdessa polvessa, on yhteensä 30 eli 21,4 % koko aineistosta. Näistä 15 on äitilinjoja ja 15 isälinjoja. Niistä 5 sukuhaarassa alkusointu säilyy samana seuraavalle sukupolvelle. Esimerkiksi eräässä isälinjassa on kolmannen ja neljännen polven jälkeläisillä ensinimen alkusointu *s*-. Kolmannessa polvessa ovat veljekset *Sami* ja *Sauli* ja neljännessä polvessa lapset *Sohvi*, *Senni*, *Samuel* ja *Sulo*. Eräässä toisessa isälinjassa puolestaan kaikkien kolmannen ja neljännen polven poikien ensinimissä on alkusointu *j*-. Kolmannessa polvessa ovat lapset *Jani*, *Juha* ja *Hanna* ja neljännessä polvessa *Mira*, *Jere* ja *Jimi*.

25 sukuhaarassa alkusointu periytyy ilmiönä mutta itse alkusoinnun toteuttava äänne vaihtuu seuraavalle sukupolvelle. Esimerkiksi eräässä isälinjassa on kolmannen polven poikien ensinimissä alkusointu *j*- ja neljännen polven lasten ensinimissä alkusointu *i*-. Kolmannessa polvessa ovat *Juha* ja *Jari* ja neljännessä polvessa ovat *Inka*, *Iiro*, *Ilari* ja *Ilkka*.

8 sukuhaarassa alkusointu ei periydykään suoraan edelliseltä sukupolvelta seuraavalle vaan välissä on yksi tai kaksi sukupolvea, joissa alkusointua ei ole. Esimerkiksi eräässä isälinjassa toisen polven sisarusten ensinimissä on alkusointu *a*- ja neljännen polven sisarusten ensinimissä on alkusointu *j*-. Toisessa polvessa ovat lapset *Anneli*, *Aila*, *Anna-Liisa*, *Alpo*, *Asko*, *Aino* ja *Aimo*. Kolmannen polven nimissä alkusointua ei ole, ja neljännessä polvessa ovat lapset *Janika*, *Jessika* ja *Joona*. Kyseisessä sukuhaarassa kolmaskaan polvi ei alkusoinnuttomuudestaan huolimatta ole etunimisysteemitön: ensinimissä *Jukka* ja *Lenita* esiintyy *a*-loppusointu. Kerron loppusoinnuista luvussa 5.

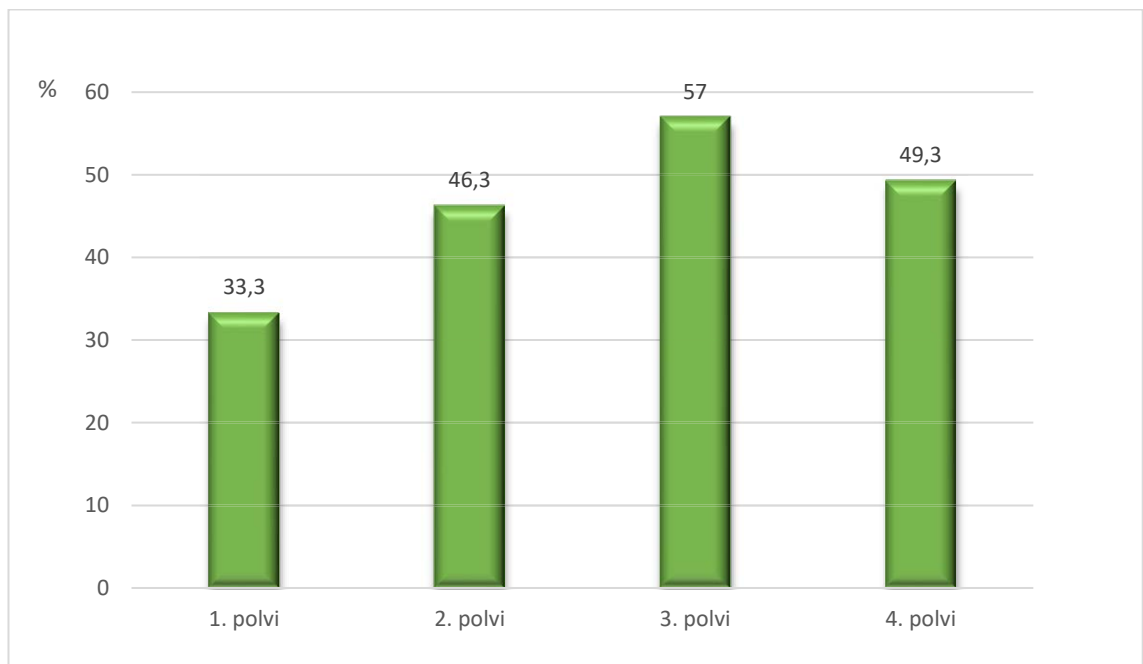
Aineistossa on 47 sukuhaaraa (22 äitilinjaa ja 25 isälinjaa), joissa alkusointu esiintyy vain yhden sukupolven sisarusten nimissä. Se esiintyy siis useammin vain yhdessä sukupolvessa kuin periytyy edes ilmiönä seuraavalle sukupolvelle.

5. SISÄSOINTU

Vähintään yksi sisäsointu löytyy aineiston 182 sisarussarjasta (noin 48,3 %). Eri sisäsointuja ilmenee aineistossa yhteensä 261 tapausta. Tyypillistä siis on, että jos sisarussarjan nimissä on jokin sisäsointu, niitä onkin sitten useampi. Esimerkiksi erään isälinjan neljännen polven tytärten ensinimissä *Mari* ja *Laura* on ensimmäisen tavun *a*-sisäsointu sekä toisen tavun *r*-sisäsointu.

Sisäsointuja esiintyy äitilinjojen 87 sisarussarjassa ja isälinjojen 95 sisarussarjassa. Äiti- ja isälinjojen välillä ei siis ole nähtävissä suurta eroa. Sisäsointutapauksista 131 ilmenee ensinimissä ja 130 jälkinimissä. Yleisyydessä ensi- ja jälkinimien välilläkään ei siis ole eroa.

Ajallista vaihtelua sisäsointujen yleisyydessä kuitenkin on. Vähintään yksi sisäsointu löytyy ensimmäisen polven 19 sisarussarjasta, mikä kattaa 33,3 % kaikista ensimmäisen polven sisarussarjoista. Toisessa polvessa sisäsointuja esiintyy jo 37 sisarussarjassa (46,3 %), kolmannessa polvessa 57 sisarussarjassa (57,0 %) ja neljännessä polvessa 69 sisarussarjassa (49,3 %). Kuviossa 7 näkyy sukupolvittain niiden sisarussarjojen suhteellinen määrä, joissa sisäsointuja esiintyy.

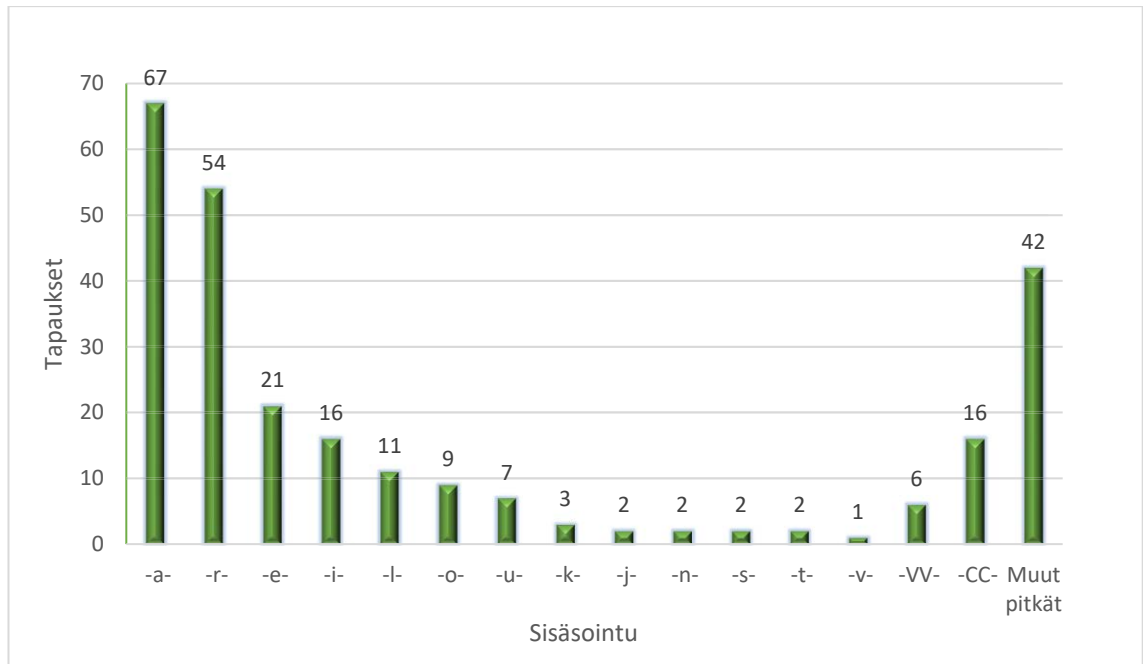
KUVIO 7. Sisäsoinnullisten sisarussarjojen suhteellinen määrä kussakin sukupolvessa.

Kuviosta 7 voidaan huomata, että sisäsointujen määrä on lisääntynyt selvästi ensimmäisen polven jälkeen, mutta kehitys ei ole ollut koko ajan kasvavaa vaan neljänteen polveen tultaessa sisäsointujen määrä on kääntynyt laskuun. Tämä voi toki johtua siitä, että sekä alkusointujen että loppusointujen määrä on lisääntynyt neljänteen polveen mennessä selvästi (ks. luvut 4. ja 6.), ja kuten olen aiemmin luvussa 3.2. todennut, samoihin nimiin ei mahdu kovin monta eri sointua. Näin muut soinnut voivat viedä tilaa sisäsoinnuilta.

Erilaisia sisäsoinnuissa esiintyviä äänneitä ja äänneyhdistelmiä on yhteensä 40. Selvästi yleisimmin esiintyviä sisäsointuja ovat ensitavun *-a-* 67 esiintymällä (25,7 % kaikista sisäsoinnuista) sekä *-r-* 54 esiintymällä (20,7 %). Esimerkiksi erään äitilinjan kolmannen polven lasten ensinimissä *Virpi*, *Mari* ja *Jarkko* on ensimmäisenä nimensisäisenä konsonanttina *-r-*.

Seuraavaksi yleisimpiä sisäsointuja ovat ensitavun *-e-* (21 esiintymää eli noin 8,0 %), ensitavun *-i-* (16 esiintymää eli 6,1 %), sekä jälkitavun *-l-* (11 esiintymää eli 4,2 %). Muut sisäsoinnut esiintyvät jokainen alle 10 kertaa. Aineistossa on 17 sisäsointua, jotka esiintyvät vain kerran.

Kuvioon 8 olen kerännyt sisäsointutapausten määrät sisäsoinnuittain. Koska pitkiä sisäsointuja on monta erilaista ja lähes kaikki niistä esiintyvät aineistossa vain muutaman kerran, olen ryhmitellyt ne kuvion oikeaan laitaan kolmeen eri pylvääseen: pitkät vokaalit pylvääseen *-VV-*, geminaatat pylvääseen *-CC-* ja muut pitkät sisäsoinnut eli vähintään kahden äänneen sisäsoinnut pylvääseen Muut pitkät.

KUVIO 8. Sisäsointutapausten määrä sisäsoinnuittain.

Kuten kuviosta 8 nähdään, *a-* ja *r-*sisäsoinnut ovat siis selvästi yleisempiä kuin muut. Lisäksi kuviosta voidaan huomata, että vaikka erilaisia sisäsointuja on paljon, suurin osa niistä esiintyy aineistossa harvoin. Kaikki pitkät sisäsoinnut sekä muut yhden konsonantin sisäsoinnut paitsi *-r-* ja *-l-* esiintyvät vain muutamia kertoja.

Seuraavaksi käsitelen luvuissa 5.1.–5.5. sisäsoinnut yksi kerrallaan. Olen jakanut vokaali- ja konsonanttisisäsoinnut omiin alalukuihinsa niiden yleisyyden mukaan. Käsittelem vokaalisäsoinnuista yleisimmän, *a-*sisäsoinnun, ensin luvussa 5.1. ja sen jälkeen muut yhden vokaalin sisäsoinnut luvussa 5.2. Luvussa 5.3. käsitelen *r-*sisäsoinnun, joka on konsonanttisisäsoinnuista yleisin ja sen jälkeen tarkastelen muita yhden konsonantin sisäsointuja luvussa 5.4. Lisäksi luvussa 5.5. käsitelen kaikki pitkät sisäsoinnut, joita ovat pitkät vokaalit, geminaatat sekä kahden tai useamman äänteen sisäsoinnut.

5.1. *a-*sisäsointu

Nimen ensimmäisessä tavussa esiintyvä sisäsointu *-a-* on aineiston sisäsoinnuista yleisin 67 esiintymällä, mikä kattaa 25,7 % kaikista sisäsointutapauksista. Esimerkiksi erään

isälinjan kolmannessa polvessa lasten ensinimet ovat *Tapio*, *Jaana* ja *Sanna*. Kaikki *a*-sisäsoinnut esiintyvät nimien ensimmäisissä tavuissa.

a-sisäsointujen suuri määrä on ymmärrettävää, sillä *a* on muutenkin ollut aina hyvin yleinen äänne suomalaisissa nimissä. 1900-luvun alusta saakka se on ollut yleisin vokaali naisten nimissä kattaen koko ajan vähintään 35 % naisten nimien vokaaleista. Miestenkin nimissä *a*-äännettä on esiintynyt vähintään 20 % vokaaleista. 1960–1970-luvuilla eli aineiston kolmannen polven aikoihin *a*-äänteen osuus on ollut suurimmillaan: naisten nimien vokaaleista *a*-äännettä on ollut lähes 50 % ja miestenkin nimien vokaaleista yli 30 %. (Porkka 2019: 61, 72.)

35 *a*-sisäsointua esiintyy ensinimissä ja 32 jälkinimissä, joten eroa yleisyydessä ensi- ja jälkinimien välillä ei juuri ole. Jälkinimien *a*-sisäsointu esiintyy esimerkiksi erään isälinjan kolmannen polven veljesten nimissä *Markus* ja *Tapani*.

Sukupuoltenkaan välillä ei ole suurta eroa, sillä *a*-sisäsoinnuista 30 esiintyy isälinjoissa ja 37 äitilinjoissa. Joissakin sisarusarjoissa *a*-sisäsointu on kylläkin joko pelkästään tyttöjen tai poikien nimissä, mutta näissäkään tapauksissa se ei ole selvästi jommallekummalle sukupuolelle tyypillisempi. Esimerkiksi erään isälinjan toisessa polvessa *a*-sisäsointu on pelkästään poikien jälkinimissä: *Tuulikki*, *Kalervo* ja *Tapio*, kun taas toisen isälinjan toisessa polvessa se on pelkästään tyttöjen ensinimissä: *Rauha*, *Vappu*, *Marja-Leena*, *Erkki* ja *Saara*.

Ensimmäisen polven sisarusarjojen nimissä *a*-sisäsointu esiintyy 11 kertaa, mikä kattaa noin 39,3 % kaikista ensimmäisen polven sisäsointutapauksista. Esimerkiksi erään isälinjan ensimmäisessä polvessa ovat lapset *Yrjö*, *Aina*, *Pauli*, *Martta*, *Aune*, *Jaakko*, *Aaro*, *Salli* ja *Sakari*. Toisessa polvessa *a*-sisäsointuja on 17 tapausta eli 34,0 % kaikista toisen polven sisäsoinnuista. Kolmannestakin polvesta löytyy 17 *a*-sisäsointutapausta, mikä tekee enää 20,7 % kyseisen polven sisäsoinnuista. Neljännessä polvessa *a*-sisäsointuja on 22 tapausta eli 21,8 % neljännen polven sisäsoinnuista. *a*-sisäsointujen suhteellinen määrä siis vähenee selvästi kolmanteen polveen tultaessa, vaikka *a*-äänteiden suhteellinen osuus nimien vokaaleista muuten ei tuolloin vähenekään vaan päinvastoin lisääntyy entisestään (Porkka 2019: 61, 72). *a*-sisäsointujen suhteellisen osuuden väheneminen johtuneekin enemmän muiden sisäsointujen yleistymisestä.

5.2. Muut yhden vokaalin sisäsoinnut

Edellisessä alaluvussa esitetyn *a*-sisäsoinnun lisäksi aineistosta löytyy neljä muuta yksittäisestä vokaalista muodostuvaa sisäsointua: *-e-*, *-i-*, *-o-* ja *-u-*. Niitä esiintyy yhteensä 53 tapausta. *a*-sisäsointu on siis 67 esiintymällään yleisempi kuin muut yhden vokaalin sisäsoinnut yhteensä.

Muista aineiston yhden vokaalin sisäsoinnuista useimmin esiintyy *-e-*, jota on 21 tapausta. Esimerkiksi erään isälinjan kolmannen polven veljesten ensinimet ovat *Eero* ja *Heikki*. *e*-sisäsoinnut ovat huomattavasti yleisempiä aineiston ensi- kuin jälkinimissä. Ensinimissä esiintyy 16 *e*-sisäsointua ja jälkinimissä vain 5.

Ensimmäiset *e*-sisäsoinnut ilmenevät aineistossa jo ensimmäisessä polvessa, jossa niitä on 4 tapausta eli 14,3 % kaikista ensimmäisen polven sisäsoinnuista. Ensimmäisen polven *e*-sisäsoinnuille on tyypillistä epätäydellisyys eli ne eivät toteudu aivan jokaisen lapsen nimessä. Esimerkiksi eräässä äitilinjassa *e*-sisäsointu esiintyy yhdeksästä lapsesta seitsemän ensinimessä: *Aino*, *Heimo*, *Eeva*, *Vieno*, *Esa*, *Elsa*, *Hannu*, *Pentti* ja *Elli*.

Toisessa polvessa *e*-sisäsointuja esiintyy 3 tapausta, mikä kattaa 6,0 % kaikista toisen polven sisäsoinnuista. Kolmannessa polvessa niitä esiintyy 4 (4,9 %) ja neljännessä polvessa 10 (9,9 %). *e*-sisäsointujen suhteellinen määrä on siis vähentynyt ensimmäisen polven jälkeen mutta lisääntynyt taas hieman neljänteen polveen tultaessa. Näin on käynyt *e*-äänteelle nimissä muutenkin. Sen osuus sekä naisten että miesten nimien vokaaleista on laskenut 10 prosenttiin 1950–1970-luvuilla, kun muulloin sen osuus on ollut noin 20 % (Porkka 2019: 61, 72). Neljännessä polvessa on myös kaksi sisarussarjaa, joissa *e*-sisäsointua esiintyy samoissa nimissä kahdesti: sekä nimen ensimmäisessä että toisessa tavussa. Tällaisia nimiä ovat esimerkiksi *Tellervo* ja *Petteri* erään isälinjan sisarusten jälkinimissä.

e-sisäsoinnun jälkeen aineiston seuraavaksi yleisin yhden vokaalin sisäsointu on *-i-*, joka esiintyy 16 kertaa. Esimerkiksi erään äitilinjan ensimmäisen polven tytärten ensinimet ovat *Hilja* ja *Iida*. Kuten *e*-sisäsointu edellä, myös *i*-sisäsointu on huomattavasti yleisempi ensi- kuin jälkinimissä. *i*-sisäsointutapauksista 12 esiintyy ensinimissä ja 4 jälkinimissä.

Etenkin ensinimien *i*-sisäsoinnulle on tyypillistä esiintyminen nimenomaan tyttöjen nimissä. Usein sisarussarjan poikien nimet eivät osallistu *i*-sisäsoinnun muodostamiseen lainkaan. Esimerkiksi erään äitilinjan neljännen polven sisarussarjassa *i*-sisäsointu esiintyy vain tyttöjen ensinimissä: *Tiia*, *Milla* ja *Sami*. Jälkinimien *i*-sisäsointua sen sijaan esiintyy myös poikien nimissä. Aineistosta löytyy myös yksi sisarussarja, jossa jälkinimien *i*-sisäsointu esiintyy nimenomaan poikien nimissä: *Kristian*, *Mikael* ja *Johanna*.

i-sisäsointutapauksista 2 esiintyy ensimmäisessä polvessa, 3 toisessa polvessa, 6 kolmannessa polvessa ja 5 neljännessä polvessa. *i*-sisäsoinnut kattavat jokaisessa polvessa alle 10 % niiden sisäsointutapauksista. *i*-sisäsointua löytyy siis jokaisesta polvesta, mutta missään niistä se ei ole kovin yleinen. Tämä on aika yllättävää, sillä *i*-äänne on kuitenkin muuten ollut hyvin yleinen äänne sekä naisten että miesten nimissä. Viimeisten sadan vuoden aikana *i*-äänteen osuus naisten nimien vokaaleista on ollut vähintään 30 % ja miestenkin nimien vokaaleista vähintään 25 % (Porkka 2019: 61, 72). Se on ollut siis toiseksi yleisin vokaali heti *a*-äänteen jälkeen, mutta tämä ei kuitenkaan ilmene aineiston sisäsoinnuissa millään lailla.

Aineistossa esiintyy vielä yhden vokaalin sisäsoinnut *-o-* ja *-u-*, jotka ovat muita yhden vokaalin sisäsointuja harvinaisempia, sillä kumpikin esiintyy alle 10 kertaa. *o*-sisäsointutapauksia on aineistossa 9 ja *u*-sisäsointutapauksia 7. *o*-sisäsointu on esimerkiksi erään isälinjan neljännen polven veljesten jälkinimissä *Johannes* ja *Oskari*. *u*-sisäsointu on esimerkiksi erään äitilinjan neljännen polven lasten jälkinimissä *Tuulia* ja *Juhani*.

Toisin kuin *e-* ja *i*-sisäsoinnut, *o-* ja *u*-sisäsoinnut ovat tyypillisiä jälkinimissä. Yhdeksästä *o*-sisäsoinnusta vain kaksi ja seitsemästä *u*-sisäsoinnusta yksi esiintyvät ensinimissä. Lisäksi molemmat sisäsoinnut esiintyvät miltei yksinomaan poikien nimissä. Yksikään aineiston tytön nimi ei osallistu *o*-sisäsoinnun muodostamiseen. *u*-sisäsoinnun muodostamiseen osallistuvat tyttöjen nimet *Tuulia* ja *Susanna*, joista *Tuulia* osallistuu kerran ja *Susanna* kolme kertaa. Kaikissa näissä neljässä sisarussarjassa tytön jälkinimi *Tuulia* tai *Susanna* muodostaa *u*-sisäsoinnun pojan jälkinimen *Juhani* kanssa.

o- ja *u*-sisäsoinnut esiintyvät aineistossa enimmäkseen nuoremmassa, kolmannessa ja neljännessä polvessa. Ensimmäisessä polvessa esiintyy yksi *o*-sisäsointu eikä yhtään *u*-

sisäsointua. Toisessa polvessa puolestaan esiintyy yksi *u*-sisäsointu eikä yhtään *o*-sisäsointua. Kolmannessa polvessa esiintyy kolme *o*-sisäsointua ja kaksi *u*-sisäsointua. Neljännessä polvessa *o*-sisäsointuja on viisi ja *u*-sisäsointuja neljä.

o- ja *u*-sisäsointuja esiintyy aineistossa melko vähän siihen nähden, että kumpikaan niistä ei ole miesten nimissä kovin harvinainen vokaali. Viimeisten sadan vuoden aikana *o*-äänne on kattanut vähintään 15 % miesten nimien vokaaleista ja *u*-äänne noin 10 %. Etenkin ensimmäisen ja toisen polven aikaan *o*-äänne on ollut miesten nimissä hyvin yleinen, sillä 1940-luvulle asti 25 % miesten nimien vokaaleista on ollut *o*-äännettä. Naisten nimissä *o*- ja *u*-äänteet ovat kuitenkin aina olleet melko harvinaisia. Kumpaakin on esiintynyt vain noin 5 % naisten nimien vokaaleista. (Porkka 2019: 61, 72.) Ero *o*-sisäsointujen määrässä sekä *o*-äänteiden määrässä miesten nimissä ylittää voi johtua tosin siitä, että Porkkan laskelmissa on mukana myös nimenloppuiset *o*-äänteet, kun taas sisäsoinnuista ne tietysti puuttuvat. Kerron miesten nimien *o*-loppuisuudesta lisää loppusointujen yhteydessä luvussa 6.2.

5.3. *r*-sisäsointu

Sisäsointu *-r-* on aineistossa esiintyvistä sisäsoinnuista toiseksi yleisin *a*-sisäsoinnun jälkeen. Se esiintyy aineiston sisarussarjojen nimissä 54 kertaa, mikä kattaa 20,7 % kaikista sisäsointutapauksista. Se on myös selvästi yleisin aineistossa esiintyvistä yhden konsonantin sisäsoinnuista. Esimerkiksi erään isälinjan neljännen polven lasten ensinimissä *Siiri*, *Sara* ja *Aaro* on sisäsointuna toisen tavun aloittava *r*-äänne.

r-sisäsointujen suuri määrä aineistossa on oikeastaan aika yllättävää, sillä *r*-äänne ei muuten ole muita konsonantteja huomattavasti yleisempi niin naisten kuin miestenkin nimissä. Se on toki yksi yleisimmistä konsonanteista etenkin toisen ja kolmannen polven aikaan 1930–1970-luvuilla, jolloin se on kattanut noin 15 % sekä naisten että miesten nimien konsonanteista. Esimerkiksi *k*-äänne on kuitenkin ollut koko tarkasteluajan *r*-äännettä yleisempi miesten nimissä ja *l*- ja *n*-äänteet ovat olleet selvästi *r*-äännettä yleisempiä ensimmäisen ja neljännen polven aikaan naisten nimissä. (Porkka 2019: 64, 74.) Aineiston sisäsoinnuissa *k*-, *l*- ja *n*-sisäsointujen määrät (ks. luku 5.4.) eivät kuitenkaan yllä lähellekään samoihin lukemiin kuin *r*-sisäsointujen määrä. Toisaalta *r* on äänne, johon

nimenantajat kiinnittävät erityistä huomiota nimiä valitessaan. Jotkut saattavat vältellä *r*-äänteen sisältäviä nimiä mahdollisten ääntämisvaikeuksien vuoksi, kun taas toiset haluavat, että nimiin nimenomaan sisältyy *r*-äänne (Kiviniemi 1982: 159–160). Saattaa siis olla, että nimiä valitessaan nimenantajat ovat tietoisempia *r*-äänteestä kuin muista konsonanteista, minkä vuoksi se muodostaa muita helpommin sisäsoinnun.

r-sisäsointua löytyy aineiston jokaisesta polvesta. Ensimmäisessä polvessa esiintyy 4 *r*-sisäsointua, mikä tekee noin 14,3 % kaikista ensimmäisen polven sisäsointutapauksista. Toisessa polvessa *r*-sisäsointuja esiintyy jo 14 tapausta eli 28,0 % kaikista toisen polven sisäsoinnuista. Esimerkiksi erään isälinjan sisarusten ensinimissä *Irene, Jarmo, Arto, Jari* ja *Sari* on *r*-äänne ensimmäisenä nimensisäisenä konsonanttina joko ensimmäisessä tai toisessa tavussa. Kolmannessa polvessa *r*-sisäsointuja on 20, mikä tekee 24,4 % kaikista kolmannen polven sisäsoinnuista. Neljänten polveen tultaessa *r*-sisäsointujen suhteellinen määrä kuitenkin vähenee: niitä on 16 tapausta eli 15,8 % kaikista neljännen polven sisäsoinnuista. *r*-sisäsointu on siis ollut yleisimmillään toisen ja kolmannen polven aikana, jolloin se on kattanut noin neljäsosan kaikista näiden polvien sisäsoinnuista. Näiden polvien aikaan *r*-äänteen osuus sekä naisten että miesten nimien konsonanteista on muutenkin ollut suurimmillaan (Porkka 2019: 64, 74).

r-sisäsoinnun yleisyydessä äiti- ja isälinjojen välillä ei ole havaittavissa juuri eroa. Niistä nimittäin 29 esiintyy äitilinjossa ja 25 isälinjoissa. Aineistossa on muutamia sellaisia sisarussarjoja, joissa *r*-sisäsointu esiintyy vain joko tyttöjen tai poikien nimissä, mutta näisäkään tapauksissa se ei esiinny selvästi useammin jommankumman sukupuolen nimissä. Esimerkiksi erään äitilinjän toisessa polvessa *r*-sisäsointua on vain tyttöjen ensinimissä: *Siiri, Pauli* ja *Sirkka*.

r-sisäsoinnut esiintyvät aineistossa ensi- ja jälkinimissä lähes yhtä usein: niistä 30 on ensinimissä ja 24 jälkinimissä. Tässä on kuitenkin hieman eroa eri sukupolvien välillä. *r*-sisäsointu on nimittäin jonkin verran yleisempi ensi- kuin jälkinimissä kolmanteen polveen asti, mutta neljännessä polvessa se esiintyykin useammin jälkinimissä. Esimerkiksi kolmannen polven 20 *r*-sisäsointutapauksesta 13 on ensinimissä ja seitsemän jälkinimissä, mutta neljännessä polvessa vain 5 tapausta löytyy ensinimistä ja 11 jälkinimistä. Tällaiseen kehitykseen saattaa olla syynä esimerkiksi se, että koska nimenomaan jälkinimissä suositaan sukulaisten mukaan nimeämistä (Saarelma-Paukkala 2017: 138),

r-äänteen aikaisempi yleisyys voi näkyä niissä selvemmin silloinkin, kun ensinimissä jo muut äänteet ovat yleistyneet (Porkka 2019: 64, 74). Neljännen polven jälkinimissä esiintyvätkin muun muassa *r*-äänteen sisältävät perinteiset nimet *Karoliina*, *Katariina*, *Maria*, *Kalervo*, *Oskari* ja *Sakari*.

5.4. Muut yhden konsonantin sisäsoinnut

Edellisessä alaluvussa esitellyn *r*-sisäsoinnun lisäksi aineistosta löytyy 7 muuta yhdestä konsonantista koostuvaa sisäsointua: *-l-*, *-k-*, *-j-*, *-n-*, *-s-*, *-t-* ja *-v-*. Niistä *-l-* on yleisin 11 esiintymällä. Muita on vain muutamia tapauksia. *-k-* esiintyy kolme kertaa, *-j-*, *-n-*, *-s-* ja *-t-* kahdesti ja *-v-* kerran. Näitä muita yhden konsonantin sisäsointuja on aineistossa yhteensä 23 tapausta, mikä on huomattavasti vähemmän kuin *r*-sisäsointuja, joita on 54.

l-sisäsointuja löytyy jokaisesta polvesta, joskin suurin osa niistä on neljännessä polvessa. Ensimmäisessä ja toisessa polvessa *l*-sointuja on nimittäin kummassakin 2, kolmannessa polvessa vain 1 ja neljännessä polvessa 6. Esimerkiksi erään äitilinjan neljännessä polvessa esiintyy toisen tavun *l*-sisäsointu ensinimissä *Oliver* ja *Isla*. *l*-sisäsointua esiintyy sekä tyttöjen että poikien nimissä ja sitä on lähes yhtä paljon ensinimissä (5 tapausta) ja jälkinimissä (6).

Ensimmäisen ja toisen polven *l*-sisäsoinnuille on tyypillistä se, etteivät ne esiinny sisarusarjan jokaisen lapsen nimessä. Esimerkiksi erään äitilinjan ensimmäisen polven sisarusarjassa *l*-sisäsointu on vain tyttöjen nimissä: *Taavetti*, *Selma*, *Aarne* ja *Hilda*. Lisäksi kolmanteen polveen asti *l*-sisäsointu esiintyy lähinnä perinteisissä, useiden sukupolvien ajan suosiossa pysyneissä jälkinimissä, kuten *Helena*, *Helinä*, *Ilmari*, *Kalevi* ja *Olavi*. Neljännessä polvessa puolestaan *l*-sisäsointua esiintyy laajemmin muissakin nimissä, joista osa on melko harvinaisiakin. Tällaisia nimiä ovat esimerkiksi *Seelia*, jota on annettu alle 256 lapselle (Nimipalvelu s.v. *Seelia*), ja *Vilmiina*, jota on annettu alle 125 lapselle nimeksi (Nimipalvelu s.v. *Vilmiina*).

Edellisessä alaluvussa on huomattu, että *r*-sisäsointu on ollut suosittu etenkin toisen ja kolmannen polven nimissä mutta neljänteen polveen sen suosio on laskenut. *l*-sisäsoinnulle puolestaan on käynyt päinvastoin, joskin sen suosio on *r*-sisäsoinnun suosiota

vähäisempi jokaisessa polvessa, myös neljännessä. Ilmiö on kuitenkin havaittavissa. Samanlainen muutos on tapahtunut *r*- ja *l*-äänteiden yleisyydessä nimissä muutenkin. 2000-luvulle tultaessa *l*-äänteen osuus sekä naisten että miesten nimien konsonanteista on nimittäin ylittänyt *r*-äänteiden osuuden, ja 2010-luvulla *l*-äänne kattaa jo yli 15 % nimien konsonanteista, kun taas *r*-äänne enää vain vajaat 10 % (Porkka 2019: 64, 74).

Harvinaiset yhden konsonantin sisäsoinnut *-k*-, *-j*-, *-n*-, *-s*-, *-t*- ja *-v*- esiintyvät aineistossa jokainen alle neljä kertaa. Esittelen ne seuraavaksi lyhyesti yksi kerrallaan.

k-sisäsointu esiintyy kerran kolmannessa polvessa ja kahdesti neljännessä. Esimerkiksi erään isälinjan kolmannen polven sisarusten nimet ovat *Riikka-Leena* ja *Riku-Matti*. *k*-sisäsointua on hieman enemmän poikien kuin tyttöjen nimissä. Esimerkiksi erään isälinjan neljännen polven sisarussarjassa *k*-sisäsointu on pelkästään poikien ensinimissä: *Luu-kas*, *Matilda* ja *Niklas*. Kaikki *k*-sisäsoinnut esiintyvät ensinimissä. *k*-sisäsointua on aineistossa melko vähän siihen nähden, kuinka yleinen äänne *k* on nimissä muuten. Se on kattanut noin 15–20 % miesten nimien konsonanteista 1900-luvun alusta 1980-luvulle saakka (Porkka 2019: 64).

j-sisäsointu esiintyy kahdessa kolmannen polven sisarussarjassa ja pelkästään tyttöjen ensinimissä. Esimerkiksi eräässä äitilinjassa ovat lapset *Kauko*, *Marjo*, *Eija*, *Kaija* ja *Hanne*. *j*-äänne on ollut yleisimmillään yli 10 prosentin osuudella nimien konsonanteista naisten nimissä toisen polven aikaan 1940–1960-luvuilla ja miesten nimissä kolmannen polven aikaan 1960–1980-luvuilla (Porkka 2019: 64, 74). Nimensisäinen *j*-äänne esiintyy usein tiettyjen nimimuottien mukaan muodostetuissa nimissä. Näitä nimimuotteja ovat naisten nimissä yleiset *ija*-, *nja*- ja *rja*-muotit sekä miesten nimien *ijo*-muotti (Sartjärvi 2011: 2, Kiviniemi 1982: 167–168). Tämän vuoksi *j*-äänne saattaakin esiintyä useammin osana etenkin *ja*-loppusointua naisten nimissä kuin yhden konsonantin sisäsointuna. Kerron *ja*-loppusoinnuista lisää luvussa 6.1.

n-sisäsointu esiintyy aineistossa kahdessa neljännen polven sisarussarjassa. Kummassakin tapauksessa se ilmenee nimen viimeisessä konsonantissa, viimeisessä tai toiseksi viimeisessä tavussa. Se löytyy esimerkiksi erään isälinjan tytärten sekä yhden pojan ensinimistä: *Joonna*, *Eerik*, *Jenna*, *Juliaana*, *Valtteri* ja *Linnea*. *n*-sisäsointua esiintyy aineistossa todella vähän verrattuna sen yleisyyteen nimissä muuten. Naisten nimissä *n*-äänne

on nimittäin ollut yleisin konsonantti 1960-luvulta 2000-luvulle saakka. Tuona aikana se on kattanut yli 20 % naisten nimien konsonanteista ja 1980-luvulla jopa 30 %. Kovin harvinainen se ei ole ollut miestenkään nimissä, sillä se on 1980-luvulta alkaen kattanut miesten nimien konsonanteista yli 10 %. (Porkka 2019: 64, 74.)

s-sisäsointu esiintyy aineistossa kahdesti. Toinen tapaus on kolmannen polven ja toinen neljännen polven ensinimissä. Molemmissa sisarussarjoissa vain poikien nimet osallistuvat *s*-sisäsoinnun muodostamiseen. Esimerkiksi erään isälinjan neljännessä polvessa ovat lapset *Otso*, *Lassi* ja *Viivi*. *s*-sisäsointujakin on aineistossa melko vähän, sillä *s*-äänne on kattanut sekä naisten että miesten nimien konsonanteista noin 10 % 1980-luvulta alkaen (Porkka 2019: 64, 74).

t-sisäsointu esiintyy aineiston kahden neljännen polven sisarussarjan ensinimissä. Kuten *n*-sisäsointu edellä, myös *t*-sisäsointu ilmenee molemmissa tapauksissa nimien viimeisenä konsonanttina. Esimerkiksi eräässä isälinjassa ovat veljekset *Antti* ja *Aatu*. *t*-sisäsointujakin on aineistossa melko vähän verrattuna *t*-äänteen yleisyyteen nimissä muuten. *t*-äänne kattaa nimittäin miesten nimien konsonanteista noin 15 % ja naisten nimien konsonanteista noin 10 % (Porkka 2019: 64, 74).

v-sisäsointu esiintyy aineistossa vain kerran. Se löytyy erään äitilinjan ensimmäisen polven sisarusten viimeisten jälkinimien viimeisenä konsonanttina lukuun ottamatta vanhimman lapsen nimeä: *Aallotar*, *Kustaava*, *Kalervo* ja *Uolevi*. *v*-sisäsointujen vähäinen määrä on ymmärrettävää, sillä *v*-äänne ei ole ollut kovin yleinen nimissä muutenkaan. Vain 1910-luvulla se on kattanut noin 10 % miesten nimien konsonanteista, muulloin sen osuus on ollut vain muutaman prosentin luokkaa (Porkka 2019: 64, 74).

v-sisäsointua lukuun ottamatta nämä harvinaiset yhden konsonantin sisäsoinnut esiintyvät vain kolmannessa (4 tapausta) ja neljännessä polvessa (7 tapausta). Tästä voidaankin huomata, että kolmanteen ja neljänteen polveen tultaessa sisäsoinnut ovat monipuolistuneet ja yksilöllistyneet, kun kokonaan uusia sointuja on tullut aineistossa esiin. Ensimmäisessä ja toisessa polvessa yksilöllisiä sointuja ei juuri ole, joten edellä esitelty ensimmäisen polven *v*-sisäsointu tekeekin asiassa poikkeuksen.

Useimmiten yhden konsonantin sisäsoinnut esiintyvät nimen ensimmäisenä sisäkonsonanttina ensimmäisessä tai toisessa tavussa, kuten *-l-* nimissä *Selma* ja *Hilda*. Harvinaisista konsonanttisisäsoinnuista kuitenkin *-j-*, *-n-*, *-t-* ja *-v-* esiintyvät pelkästään nimien viimeisinä konsonanteina viimeisessä tai toiseksi viimeisessä tavussa.

Aineistossa ei esiinny lainkaan yhden äänteen *h-*, *m-* ja *p-*sisäsointuja. *h-* ja *p-*äänneet eivät ole kovin yleisiä nimissä muutenkaan: molempien osuus nimien konsonanteista on vain muutama prosentti (Porkka 2019: 64, 74). *m-*äänneitä esiintyy nimissä enemmän mutta se onkin yleinen nimenomaan nimenalkuisena äänteenä ja esiintyy usein myös alkusoinnuissa (ks. luku 4.1.). *h-*, *m-* ja *p-*äänneet esiintyvät aineistossa kuitenkin osana pidempiä, vähintään kahden äänteen sisäsointuja. *h* ja *p* ovat mukana yhdessä pidemmässä sisäsoinnussa ja *m* kahdessa. Kerron näistä pidemmistä sisäsoinnuista seuraavassa alaluvussa 5.5.

5.5. Pitkät sisäsoinnut

Edellä alaluvuissa 5.1.–5.4. olen käsitellyt kaikki yhdestä lyhyestä äänneestä koostuvat sisäsoinnut. Tähän lukuun olen koonnut pidemmät sisäsoinnut, joita ovat pitkät vokaalit, geminaatat ja useamman, vähintään kahden eri äänteen sisäsoinnut.

Aineistosta löytyy kolme ensitavun pitkää vokaalia, jotka muodostavat sisäsointuja. Ne ovat *-aa-*, *-ii-* ja *-uu-*. Sisäsointu *-aa-* esiintyy aineistossa kerran, erään äitilinjan ensimmäisen polven veljesten nimissä *Taavetti* ja *Aarne*. Sisäsointu *-ii-* esiintyy kahdesti, ja molemmat tapaukset löytyvät toisen polven tytärten ensinimistä. Esimerkiksi eräässä isälinjassa ovat tyttäret *Liisa* ja *Riitta*. Aineistosta löytyy yksi *uu-*sisäsointu erään isälinjan neljännen polven veljesten ensinimistä *Tuukka* ja *Juuso*. Lisäksi *-aa-* ja *-ii-* esiintyvät molemmat kerran osana pidempää, useamman äänteen sisäsointua. Kerron niistä lisää myöhemmin tässä alaluvussa muiden useamman äänteen sisäsointujen yhteydessä.

Aineistossa esiintyy kolme erilaista sisäsoinnun muodostavaa geminaattaa: *-kk-* ja *-tt-* viisi kertaa ja *-nn-* kerran. Sekä *k-* että *t-*äänneet esiintyvät aineiston sisäsoinnuissa siis useammin geminaattoina kuin yhden äänteen sointuina (ks. luku 5.4.). Geminaattasisäsoinnuista suurin osa esiintyy kolmannessa ja neljännessä polvessa. Ensimmäisessä polvessa esiintyy vain yksi *tt-*sointu ja toisessa polvessa yksi *kk-*sointu. Molemmat myös

ilmenevät poikien jälkinimissä. Esimerkiksi erään isälinjan toisen polven veljesten jälkinimet ovat *Jaakko*, *Jaakko*, *Veikko* ja *Heikki*. Muut neljä *kk*-sisäsointua esiintyvät kolmannessa polvessa ja muut neljä *tt*-sisäsointua neljännessä polvessa.

Geminaatat *-kk-* ja *-tt-* ovat huomattavasti yleisempiä poikien kuin tyttöjen nimissä. Kymmenestä tapauksesta yhdeksän esiintyy isälinjoissa ja vain yksi äitilinjassa ja lähes kaikki pelkästään poikien nimissä. Esimerkiksi erään isälinjan kolmannen polven lasten ensinimet ovat *Raija*, *Mikko*, *Heikki*, *Jaakko*, *Tiina*, *Pekka* ja *Minna*. Vain yhdessä kolmannen polven sisarussarjassa tytönkin nimi osallistuu *kk*-sisäsoinnun muodostamiseen: *Vuokko* ja *Veli-Pekka*. Myös *tt*-sisäsointu ilmenee vain yhdessä sisarussarjassa tyttöjenkin nimissä: erään isälinjan neljännen polven lasten ensinimet ovat *Lotta*, *Jutta*, *Titta*, *Olli-Matti* ja *Antti-Jussi*. Tyttöjen nimien osalta geminaatta kuuluu myös loppusointuun *-tta* (ks. luku 6.1.), mutta kaikkien lasten nimiä yhdessä tarkasteltaessa se voidaan laskea sisäsoinnuksi.

Aineiston ainoa *nn*-sisäsointu esiintyy erään isälinjan kolmannen polven tytärten ensinimissä *Sanni* ja *Minna*. Lisäksi aineistossa esiintyy viisi kahden äänteen *ann*-sisäsointua, joihin *nn*-geminaatta sisältyy. Niistä yksi löytyy toisesta polvesta, kaksi kolmannesta ja kaksi neljännessä polvesta. Esimerkiksi erään isälinjan kolmannessa polvessa *ann*-sisäsointu löytyy kolmen vanhimman lapsen jälkinimien viimeisestä ja toiseksi viimeisestä tavusta: *Johanna*, *Johannes*, *Marianne* ja *Margareta*. Aineiston muissakin neljässä *ann*-sisäsointutapauksessa sointu muodostuu lähinnä *Anna-* ja *Johannes-*nimiperheiden nimistä, kuten *Annika*, *Annikki*, *Hannu*, *Janne*, *Johanna* ja *Johannes* (ks. Lempiäinen 2001: 53, 361).

ann-sisäsointujen lisäksi aineistossa esiintyy lyhyempi kahden äänteen *an*-sisäsointu 11 kertaa. Sen muodostamiseen osallistuu samoja nimiä kuin *ann*-soinnunkin, kuten *Hannu*, *Janne* ja *Johanna*. Niiden lisäksi yleisiä nimiä, jotka ovat mukana *an*-sisäsoinnun muodostamisessa, ovat *Juhani* ja *Tapani* kolmella esiintymällä sekä *Antti* ja *Hannele* kahdella esiintymällä. Lisäksi erään äitilinjän kolmannen polven jälkinimissä *an*-sisäsointu ilmenee nimissä, jotka osallistuvat kyseisen soinnun muodostamiseen vain kerran: *Marjaana* ja *Hermann*.

ann- ja *an-*sisäsointujen lisäksi aineistossa esiintyy myös *han-*sisäsointu 8 kertaa. Se selittyy samoilla nimillä kuin muutkin *an-*äänteitä sisältävät soinnut. *han-*sointuja muodostavatkin itse asiassa vain nimiparit *Johanna* ja *Juhani* (6 tapausta) sekä *Johannes* ja *Juhani* (2 tapausta) ja ne esiintyvät vain jälkinimissä.

Suurin osa *an-*, *ann-* ja *han-*sisäsoinnuista esiintyy kolmannessa polvessa: yhteensä 13 tapausta. Lisäksi viisi tapausta on toisessa polvessa ja kuusi tapausta neljännessä polvessa. Suosio kolmannessa polvessa selittyy juuri nimillä *Johanna*, *Susanna*, *Johannes* ja *Juhani*, jotka ovat olleet suosittuja jälkinimiä etenkin aineiston kolmannessa polvessa.

Aiemmin luvuissa 5.1. ja 5.3. olen esitellyt *a-* ja *r-*sisäsoinnut, jotka ovat aineiston selvästi yleisimmät sisäsoinnut. Äänteet muodostavat muutamia sisäsointuja myös yhdessä. Aineistossa esiintyy 2 kahden äänteen *ar-*sisäsointua, 4 kolmen äänteen *ari-*sointua sekä yksi pidempi *aari-*sointu. Nämä kaikki soinnut esiintyvät vain naisten nimissä ja yhtä tapausta lukuun ottamatta jälkinimissä. Esimerkiksi soinnuista pisin, *-aari-*, esiintyy erään isälinjan kolmannen polven tytärten nimissä *Maarit* ja *Kaarina*. Muut nimet, joissa näitä sointuja esiintyy, ovat *Katariina*, *Mari*, *Maria* ja *Sari*. Koska etenkin nimet *Kaarina*, *Katariina* ja *Maria* ovat ajattomia suosikkeja jälkinimissä (Saarikalle & Suomalainen 2007: 178, 186–187, 241), *ar-*, *ari-* ja *aari-*sointuja löytyy jokaisesta polvesta. Niistä nimittäin yksi on ensimmäisessä, kaksi toisessa, kolme kolmannessa ja yksi neljännessä polvesta.

Aineistossa esiintyy sisäsointuna vokaalilyhtymä *-ia-* kolme kertaa. Se onkin aineiston ainoa kahdesta peräkkäisestä eri vokaalista muodostuva sisäsointu. Ainuttakaan diftongisisäsointua aineistossa ei siis esiinny. Kaikki aineiston *ia-*sisäsoinnut muodostuvat *ia-*äänteisiin päättyvästä tytön nimestä sekä *ias-*äänteisiin päättyvästä pojan nimestä. Esimerkiksi erään isälinjan neljännen polven lasten ensinimet ovat *Sofia* ja *Matias*. *ia-*soinnuista yksi esiintyy kolmannessa polvessa ja kaksi neljännessä polvessa.

Aineistossa esiintyy kahden äänteen *li-*sisäsointu kolme kertaa sekä pidempi *-lii-* kerran. Kaikki *li-*sisäsoinnut ovat neljännen polven nimissä. Esimerkiksi pitkä *lii-*sisäsointu on erään äitilinjan tytärten ensinimien *Eveliina* ja *Aliisa* toiseksi viimeisessä tavussa. Kolme lyhyempää *li-*sointua löytyy jälkinimistä ja enimmäkseen tyttöjen nimistä. Ainoa pojan

nimi, joka osallistuu *li*-soinnun muodostamiseen, on kahdessa sisarussarjassa esiintyvä *Eemeli*.

Aineistossa esiintyy vielä 11 uniikkia kahden tai useamman äänteen sisäsointua: *-el-*, *-in-*, *-jami-*, *-ka-*, *-lm-*, *-mi-*, *-ne-*, *-pi-*, *-ri-*, *-rj-* ja *-ter-*. Osa nimistä, joissa nämä sisäsoinnut esiintyvät, ovat niin harvinaisia, etten ilmaise niitä tässä. Kerronkin esimerkkeinä vain muutaman sisarussarjan nimet, joissa näitä uniikkeja useamman äänteen sisäsointuja esiintyy. Esimerkiksi *ka-* ja *pi-*sisäsoinnut löytyvät neljännen polven veljesten jälkinimistä *Mikael* ja *Oskari* sekä *Tapio* ja *Topias*. Äänteet *-pi-* ovatkin peräkkäisinä nimen sisäisinä äänteinä niin harvinaisia, ettei niitä löydy nimipäiväkalenterista muista nimistä *Tapion* ja *Topiaksen* lisäksi (ks. YN 2019: 28–33).

Pisimmistä, vähintään kolmen äänteen sisäsoinnuista *-ter-* esiintyy erään isälinjan kolmannen polven poikien jälkinimien *Petteri* ja *Antero* jälkitavuissa. Aineiston pisimmässä sisäsoinnussa, *-jami-*, puolestaan on neljä äännettä, jotka ulottuvat kahteen jälkitavuun: erään äitilinjan neljännen polven veljesten jälkinimet ovat *Benjamin* ja *Wiljami*.

Näistä 11 uniikista useamman äänteen sisäsoinnusta 3 esiintyy kolmannessa polvessa ja 8 neljännessä. Ensimmäisessä ja toisessa polvessa ei siis näin yksilöllisiä sisäsointuja esiinny. Kuten alkusoinnut (ks. luku 4.), sisäsoinnutkin ovat kolmanteen ja neljänteen polveen tultaessa monipuolistuneet, yksilöllistyneet ja pidentyneet enimmillään jopa neljän äänteen mittaisiksi.

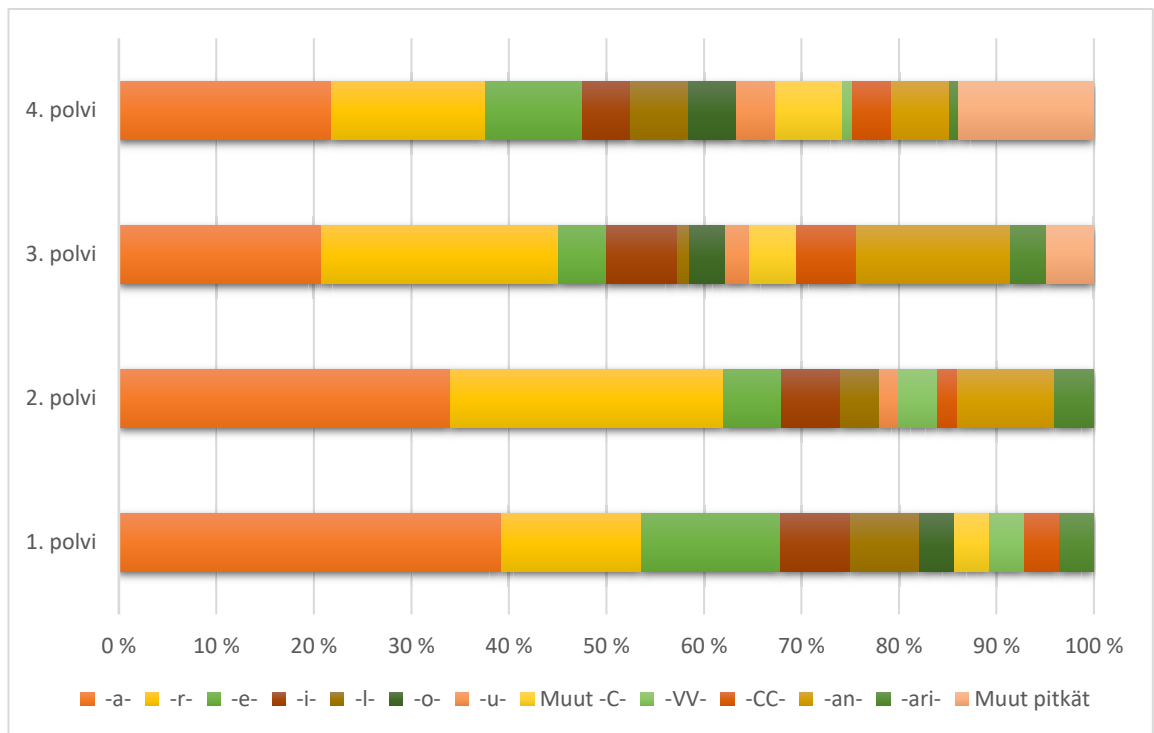
5.6. Yhteenveto sisäsoinnuista

Olen käsitellyt alaluvuissa 5.1.–5.5. aineiston sisäsoinnut yksi kerrallaan. Tässä luvussa tarkastelen sisäsointuja kokoavasti sukupolvittain.

Ensimmäisessä polvessa on yhteensä 28 sisäsointutapausta. Erilaisia sisäsointuja on 10, joista selvästi yleisin on *-a-* 11 esiintymällä. Toisessa polvessa sisäsointutapauksia on 50 ja erilaisia sisäsointuja 11. Niistä yleisin on edelleen *-a-* 17 esiintymällä, mutta myös *r-* sisäsointuja on jo 14 tapausta. Kolmannessa polvessa sisäsointutapauksia on 82 ja erilaisia sisäsointuja jo 21. Toisin kuin muissa polvissa, kolmannessa *r-*sisäsointu onkin 20

esiintymällään yleisempi kuin *a*-sisäsointu, jota on 17 tapausta. Neljännessä polvessa puolestaan sisäsointutapauksia on 101 ja erilaisia sisäsointuja 27. Yleisin sisäsointu on jälleen *-a-* 22 esiintymällä, joskin myös sisäsointuja *-r-* (16) ja *-e-* (10) on melko paljon.

Olen koonnut sisäsointujen suhteelliset osuudet joka sukupolvessa kuvioon 9. Olen yhdistellyt harvemmin esiintyviä sekä toisilleen läheisiä sisäsointuja samoihin väreihin siten, että harvinaisemmat yksittäiset konsonantit, pitkät vokaalit, geminaatat, *an*-soinnut, *ari*-soinnut sekä loput pitkät soinnut muodostavat kukin oman värinsä. Harvinaisiin yksittäisiin konsonantteihin kuuluvat siis soinnut *-k-*, *-j-*, *-s-*, *-t-* ja *-v-*. Pidemmistä soinnuista olen luokitellut *an*-soinnuiksi *an-*, *ann-* ja *han*-soinnut ja *-ari*-soinnuiksi *ar-*, *ari-* ja *aari*-soinnut. Viimeinen ryhmä, muut pitkät, käsittää aineiston uniikit pitkät soinnut, kuten *-pi-* ja *-jami-*.

KUVIO 9. Sisäsointujen suhteelliset osuudet sukupolvittain.

Kuviosta 9 nähdään, että vaikka yleisimmät *a-* ja *r-*sisäsoinnut ovat pysyneet suosiossa jokaisessa sukupolvessa, on niiden osuus kuitenkin vähentynyt. Ensimmäisessä ja toisessa polvessa ne kattavat selvästi yli puolet kaikista sisäsoinnuista, kun taas neljännessä polvessa niiden yhteenlaskettu osuus on jo alle 40 %.

Kuviosta 9 voidaan myös huomata, kuinka yksittäisen lyhyen äänteen muodostamat sisäsoinnut ovat olleet erittäin yleisiä ensimmäisessä polvessa, kun taas neljänteen polveen tultaessa pidempien sointujen osuus on kasvanut. Ensimmäisessä polvessa yhden lyhyen äänteen sisäsointuja on nimittäin lähes 90 % kyseisen polven kaikista sisäsoinnuista. Toisessa polvessa yhden lyhyen äänteen sisäsointuja on enää noin 80 % ja kolmannessa ja neljännessä polvessa noin 70 %. Neljänteen polveen mennessä myös pitkien uniikkien sisäsointujen osuus on kasvanut huomattavasti: kolmannessa polvessa niiden osuus on 5 % ja neljännessä jo 15 %.

Vaikka sisäsoinnut ovat siis vain hieman yleistyneet nuoremmille sukupolville ja neljänteen sukupolveen tultaessa niiden suhteellinen määrä on kääntynyt laskuun, ovat annetut sisäsoinnut kuitenkin pidentyneet ja yksilöityneet. Siinä missä ensimmäisen polven sisarusarjojen nimissä esiintyy yhden äänteen sisäsointuja, jotka ovat muutenkin yleisiä äännteitä suomenkielisessä etunimistöissä, kuten *-a-*, neljännen polven sisarusarjojen nimissä esiintyy useita pitkiä, yksilöllisiä ja varsin harvinaisiakin sisäsointuja, kuten *-pi-*.

5.7. Sisäsointujen periytyminen

Aineistossa on yhteensä neljä sellaista sukuhaaraa, joissa jokin sisäsointu esiintyy kaikissa neljässä polvessa. Missään näistä neljästä sukuhaarasta sisäsointu ei kuitenkaan säily samana kaikille neljälle sukupolvelle vaan seuraavilla polvilla on omat sisäsointunsa. Missään sisarusarjassa sisäsointu ei toteudu aivan jokaisella sisaruksella. Esimerkiksi eräässä isälinjassa ensimmäisen polven sisarusten ensinimissä toteutuu osittain ensinimen ensitavun sisäsointu *-e-*: *Veikko*, *Pentti*, *Helvi*, *Elsa* ja *Aune*. Sama sointu löytyy osittaisena myös toisen polven sisarusten ensinimistä: *Pertti*, *Veikko*, *Seppo*, *Aimo* ja *Liisa*. Kolmannessa polvessa *e*-sisäsointua ei kuitenkaan enää ole vaan sen sijaan esiintyy osittainen jälkinimen ensitavun sisäsointu *-a-*: *Tapani*, *Anneli*, *Olavi*, *Marjukka* ja *Tapio*. Neljännessä polvessa on poikien jälkinimissä ensitavun sisäsointu *-i-*: *Kristian*, *Mikael* ja *Johanna*. Tässä sukuhaarassa siis jokaisesta sukupolvesta löytyy jokin sisäsointu ainakin osittaisena. Nämä sisäsoinnut ovat kuitenkin vain yhden äänteen muodostamia. Usein selkeämmät etunimisysteemit löytyvätkin esimerkiksi alkusoinnuista (luku 4.) tai loppusoinnuista (luku 6.).

Sellaisia sukuhaaroja, joissa jokin sisäsointu esiintyy kolmessa sukupolvessa, on yhteensä 16. Missään näistäkään sukuhaaroista sisäsointu ei kuitenkaan periydy seuraavalle sukupolvelle sellaisenaan vaan jokaisella polvella on omat sisäsointunsa. Esimerkiksi eräässä isälinjassa on toisessa polvessa ensinimen ensitavun sisäsointu *-e-*: *Eero* ja *Veli*. Kolmannessa polvessa on jälkinimen ensitavun sisäsointu *-u-* sekä jälkinimen toisen ja kolmannen tavun rajamailla toteutuva sisäsointu *-an-*: *Juhani* ja *Susanna*. Neljännessä polvessa taas on ensinimen toisen tavun sisäsointu *-r-* sekä osittain toteutuva ensinimen ensitavun sisäsointu *-a-*: *Siiri*, *Sara* ja *Aaro*.

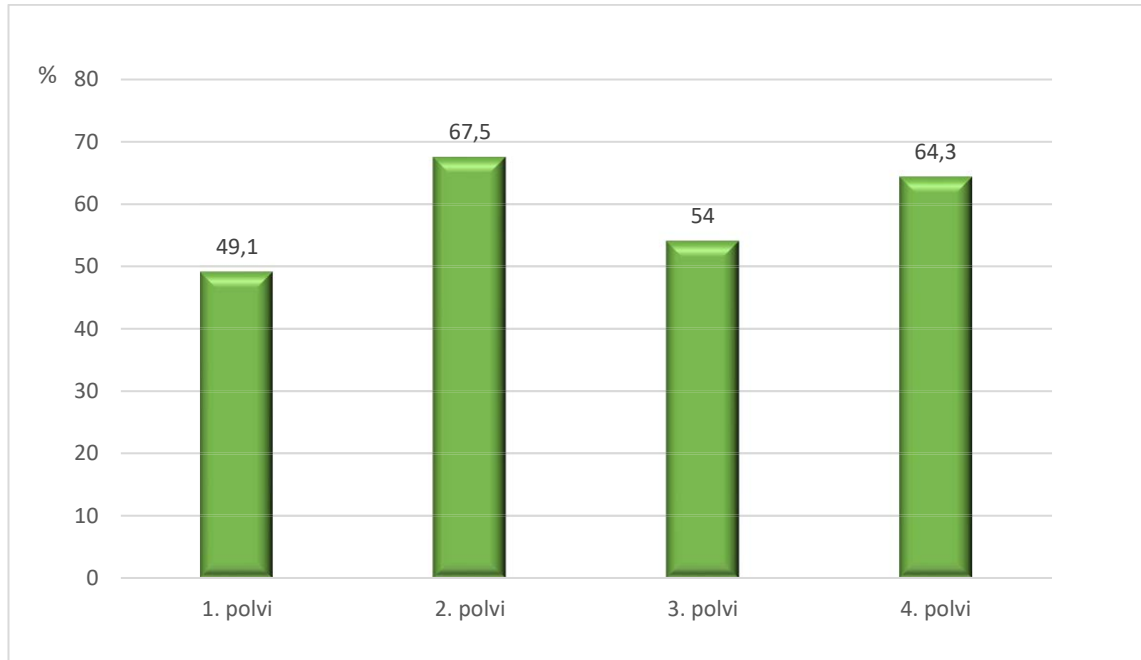
Kahdessa sukupolvessa esiintyviä sisäsointuja on 38 sukuhaarassa. Niistä 12 tapauksessa sisäsointu säilyy samana seuraavalle sukupolvelle ja 26 tapauksessa sisäsoinnun toteutava äänne vaihtuu. Yleisin periytyvä äänne on *r*. Esimerkiksi eräässä äitilinjassa toisessa polvessa ovat lapset *Sirkka* ja *Mauri* ja kolmannessa polvessa *Sirpa*, *Pirjo* ja *Tarja*. Tämä sisäsointu *-r-* onkin varsin yleinen toisen ja kolmannen polven nimissä ylipäätään.

Muista kahden sukupolven välillä periytyvistä sisäsoinnuista nousee esiin kaksi selkeää tapausta. Ensinnäkin eräässä äitilinjassa on kolmannen ja neljännen polven jälkeläisillä jälkinimessä toisen ja kolmannen tavun vaihteessa vokaaliyhtymä *-ia-*. Kolmannen polven jälkinimet ovat *Maria* ja *Matias* ja neljännen polven nimet ovat *Elias* ja *Sofia*. Eräässä isälinjassa puolestaan toisen ja kolmannen polven poikien jälkinimissä on geminaatta *-kk-* ensimmäisen ja toisen tavun molemmin puolin. Toisen polven jälkinimet ovat *Jaakko*, *Jaakko*, *Veikko* ja *Heikki* ja kolmannen polven nimet ovat *Jaakko* ja *Pekka*. Sukuhaaroja, joissa esiintyy sisäsointu vain yhdessä sukupolvessa, on 43.

6. LOPPUSOINTU

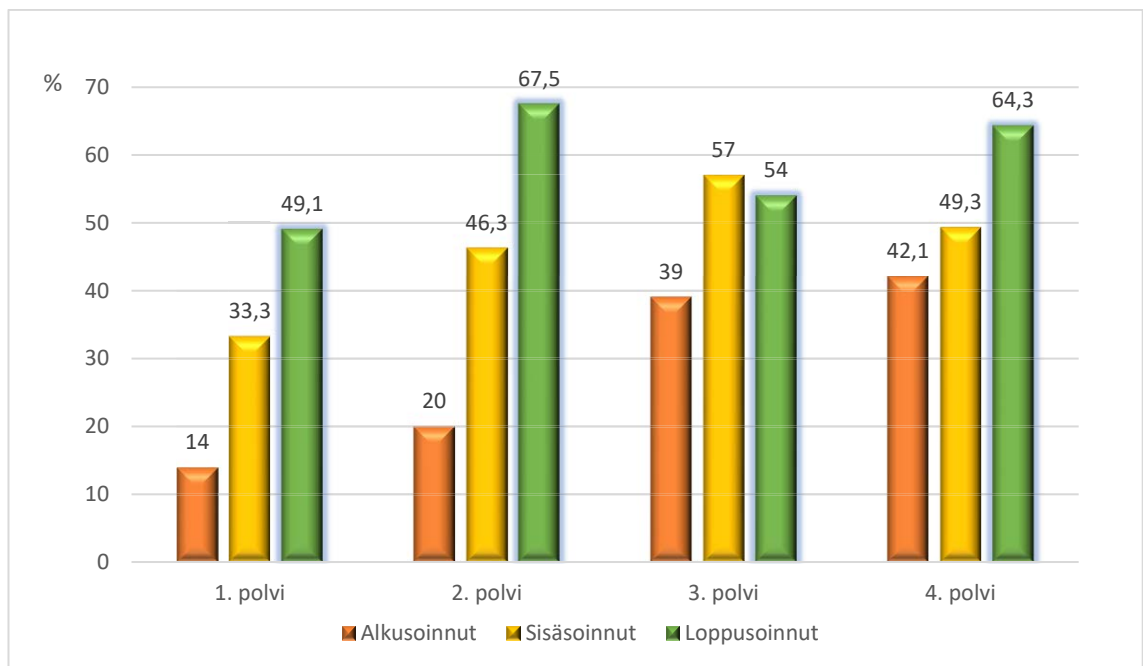
Aineistossa esiintyy loppusointuja 226 sisarussarjassa (noin 59,9 %). Esimerkiksi erään äitilinjan neljännen polven lasten ensinimissä *Antti* ja *Essi* on *i*-loppusointu. Loppusointuja esiintyy 122 äitilinjojen sisarussarjassa ja 104 isälinjojen sisarussarjassa, joten merkittävää eroa ei linjojen välillä ole. Loppusointutapauksia puolestaan on yhteensä 294. Niistä ensinimissä on 160 ja jälkinimissä 134, joten suurta eroa ei ole loppusointujen määrässä ensi- ja jälkinimienkään välillä.

Ajallista vaihtelua loppusoinnuissa kuitenkin on. Ensimmäisessä polvessa esiintyy 28 sisarussarjassa vähintään yksi loppusointu (49,1 % ensimmäisen polven sisarussarjoista). Toisessa polvessa loppusointuja on 54 sisarussarjassa (67,5 %) mutta sen suhteellinen määrä väheneekin kolmanteen polveen tultaessa, sillä siellä sitä esiintyy 54 sisarussarjassa (54,0 %). Neljättä polvea kohti loppusointujen määrä taas lisääntyy. Siellä loppusointua esiintyy 90 sisarussarjassa (64,3 %). Kuviossa 10 näkyy sukupolvittain niiden sisarussarjojen määrä, joissa loppusointuja esiintyy.

KUVIO 10. Loppusoinnollisten sisarussarjojen suhteellinen määrä kussakin sukupolvessa.

Kuviosta 10 huomataan, että loppusointujen määrä on lisääntynyt selvästi ensimmäisestä polvesta toiseen tultaessa mutta ei enää sen jälkeen. Tämä johtuu osaltaan toki jo siitäkin, että jo toisessa polvessa loppusointua esiintyy niin monessa sisarussarjassa (noin kahdessa kolmesta), että määrän on vaikeaa siitä enää kasvaa. Toinen syy loppusointujen määrän vähenemiselle voi olla alku- ja sisäsointujen määrän lisääntyminen. Kuvioon 11 olen koonnut vertailua sukupolvittain niiden sisarussarjojen suhteellisesta määrästä, joissa esiintyy alku-, sisä- ja loppusointuja.

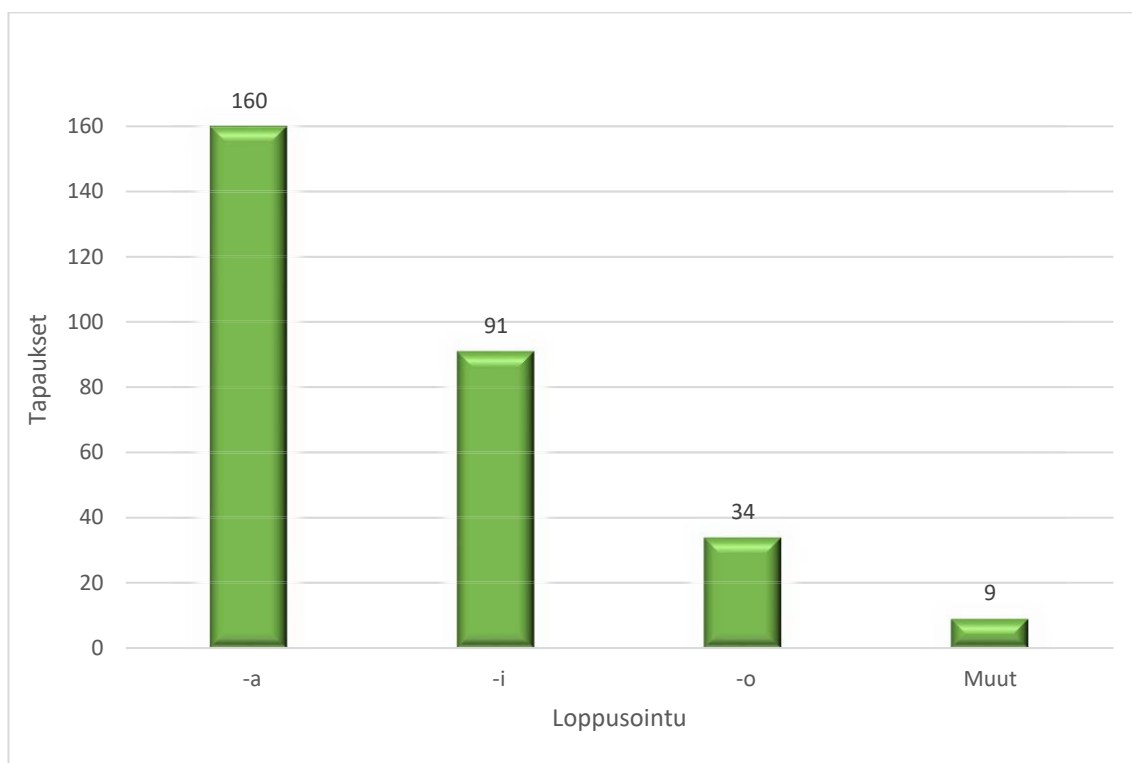

KUVIO 11. Soinnullisten sisarussarjojen suhteellinen määrä kussakin sukupolvessa.

Kuten kuviosta 11 voidaan huomata, etenkin alkusoinnut ovat lisääntyneet selvästi kolmanteen ja neljanteen polveen tultaessa. Päinvastoin kuin loppusoinnut, sisäsoinnut taas ovat lisääntyneet toisesta polvesta kolmanteen mutta vähentyneet kolmannesta neljanteen. Kuten olen aiemmin luvussa 3.2. todennut, samoihin nimiin ei mahdu kovin monta sointua, joten alku-, sisä- ja loppusoinnut vievät toisiltaan tilaa etenkin kolmannen ja neljännen polven nimissä.

Aineistossa esiintyvät yleisyysjärjestyksessä loppusoinnut *-a* (160), *-i* (91), *-o* (34), *-u* (3), *-s* (2), *-e* (1), *-el* (1), *-in* (1) ja *-rik* (1). *a-*, *i-*, *o-* ja *s-*loppusoinnut käsittävät myös useamman kuin yhden äänteen loppusointuja. Kuvioon 12 olen koonnut loppusointutapausten määrät.

KUVIO 12. Loppusointutapausten määrä loppusoinnuittain.

Kuten kuviosta 12 voidaan huomata, erot eri loppusointujen yleisyydessä ovat valtavia. *a*-loppusointuja on selvästi eniten. 160 esiintymällä niitä onkin enemmän kuin kaikkia muita loppusointuja yhteensä (134). Myös *i*-loppusointuja on huomattavasti enemmän kuin muita, sitä harvinaisempia loppusointuja. Seuraavaksi käsittelemme jokaista loppusointua yksi kerrallaan alaluvuissa 6.1.–6.5.

6.1. *a*-loppusointu

Aineiston 294 loppusointutapauksesta 160 eli 54,4 % on sellaisia, joissa loppusoinnun toteuttaa *a*-äänne. Se on siis selvästi yleisin kaikista aineiston loppusoinnuista. *a* on ylipäätään hyvin yleinen loppuäänne etenkin suomalaisissa naisten nimissä. 1930-luvulta alkaen *a*-äänteeseen on nimittäin loppunut yli 50 % naisten ensinimistä ja 1990-luvulta lähtien *a*-loppuisten naisten nimien osuus on pysytellyt jo 70 prosentissa (Porkka 2019: 80). *a*-loppusointu saattaa siis tulla naisten nimiin usein tahattomastikin, kun suurin osa olemassa olevasta nimivalikoimasta päättyy *a*-äänteeseen. Etenkin neljännessä polvessa tyttöjen nimien *a*-loppuisuuden välttäminen saattaisikin olla tietoisempi päätös kuin *a*-

loppusoinnun muodostaminen, sillä kyseisenä aikana naisten nimistä *a*-loppuisia on jono noin kaksi kolmasosaa. Miesten nimissä *a*-loppuisuus on huomattavasti harvinaisempaa kuin naisten nimissä mutta ei kovin harvinaista niissäkään. 1940-luvulta 1990-luvulle saakka nimittäin vähintään 10 % miesten nimistä on päättynyt *a*-äänteeseen, ja 1960-luvulla niiden osuus on kipunut jopa 20 prosenttiin (Porkka 2019: 70).

Olen laskenut *a*-loppusointuihin mukaan kaikki naistenkin nimien muodostamat yhden *a*-äänteen loppusoinnut, mutta enemmän painoarvoa on syytä antaa niille *a*-loppusoinnuille, jotka esiintyvät miestenkin nimissä sekä etenkin niille *a*-loppusoinnuille, jotka koostuvat useammasta äänneestä kuin vain yhdestä nimenloppuisesta *a*-äänneestä. Käsitelen näitä useamman äänneen *a*-loppusointuja tämän alaluvun loppupuolella.

Aineistosta löytyvien *a*-loppusointujen suuri määrä selittyykin melko pitkälti *a*-loppuisien naisten nimien yleisyydellä. *a*-loppusoinnuista 157 tapausta eli lähes kaikki (98,1 %) ovat sellaisissa sisarussarjoissa, joissa suurin osa sisaruksista on tyttöjä. Loppusointu saattaa esiintyä ainoastaan sisarussarjan tyttöjen nimissä (esimerkiksi erään äitilinjan neljännessä polvessa ovat lapset *Otto*, *Veera* ja *Vilma*), sisarussarjassa on vain tyttöjä (esimerkiksi erään äitilinjan ensimmäisessä polvessa ovat siskokset *Hilda*, *Martta*, *Johanna*, *Rauha* ja *Laina*) tai joissakin tapauksissa sisarussarjassa on yksi tai useampi tyttö ja vain yksi poika (esimerkiksi erään isälinjan toisessa polvessa ovat lapset *Eira*, *Hilja*, *Sirpa* ja *Jukka*). Aineistosta löytyykin vain 3 sisarussarjaa, joissa *a*-loppusointu esiintyy nimenomaan poikien nimissä. Esimerkiksi erään isälinjan neljännen polven poikien ensinimet ovat *Miika* ja *Joona*.

Edellä olen laskenut *a*-loppusoinnuksi sekä sellaiset soinnut, joissa loppusoinnun toteuttaa vain yksittäinen *a* (esimerkiksi nimissä *Henna* ja *Liisa*) että sellaiset soinnut, joissa loppusoinnun toteuttaa pidempi yhteinen äännejono, jonka viimeinen äänne on *a* (esimerkiksi *Eveliina* ja *Josefiina*). Seuraavaksi erottelen nämä toisistaan yhden äänneen *a*-loppusoinnuksi ja useamman äänneen *a*-loppusoinnuksi. Palaan tämän alaluvun lopussa useamman äänneen *a*-loppusointuun ja tarkastelen nyt vain niitä *a*-loppusointuja, jotka muodostuvat vain yksittäisestä nimenloppuisesta *a*-äänneestä. Tällaisia loppusointuja on aineistossa 127.

Yhden äänteen *a*-loppusointuja on ensimmäisen polven loppusointutapauksista 20 (52,6 %). Toiseen polveen tultaessa näiden *a*-loppusointujen osuus on jo vähentynyt, sillä loppusointutapauksista yhden äänteen *a*-loppusointuja on 31 (44,3 %). Kolmannessa polvessa niitä on 26 (39,4 %). Tämän jälkeen yhden äänteen *a*-loppusointujen suhteellinen määrä näyttää pysyvän suunnilleen samana, sillä kaikista neljännen polven loppusointutapauksista yhden äänteen *a*-loppusointuja on 50 (41,7 %).

Sellaisia *a*-loppusointuja, joissa on itse nimen päättävän *a*-äänteen lisäksi sen edellä yksi tai useampi loppusoinnun toteuttava äänne, on aineistossa yhteensä 33. Näitä pitkiä *a*-loppusointujakin on siis melko paljon, suunnilleen saman verran kuin *o*-loppusointuja (34) ja huomattavasti enemmän kuin esimerkiksi konsonanttiloppuisia loppusointuja (5). Tällainen useamman äänteen *a*-loppusointu on esimerkiksi erään äitilinjan neljännen polven tytärten ensinimissä *Henna*, *Anna* ja *Jonna*, joissa ilmenee *nna*-loppusointu.

Ensimmäiset useamman äänteen *a*-loppusoinnut esiintyvät toisessa polvessa, jossa niitä on 5 tapausta eli 7,1 % kaikista toisen polven loppusointutapauksista. Soinnut ovat *-ma*, *-na* ja *-ja* ja ne esiintyvät vain sisarussarjojen tyttärillä. Esimerkiksi *ma*-loppusointu on erään äitilinjan tytärten ensinimissä *Irma* ja *Elma*. Erään isälinjan tyttöjen ensinimet *Anja*, *Merja* ja *Eija* päättyvät *ja*-äänteisiin. Nämä äänteet esiintyvätkin hyvin usein *ija*-, *nja*- ja *rja*-nimimuottien mukaan muodostettujen naisten nimien loppuäänteinä (Sartjärvi 2011: 2, Kiviniemi 1982: 167–168).

Kolmannessa polvessa useamman äänteen *a*-loppusointuja on 10, mikä tekee noin 15,2 % kaikista kolmannen polven loppusoinnuista. Useamman äänteen *a*-loppusointujen määrä on selvästi kasvanut kolmanteen polveen tultaessa. Tämän jälkeen niiden suhteellinen määrä pysyy kutakuinkin samana, sillä neljännessä polvessa niitä on 18 tapausta (15,0 %).

Kuten toisessa polvessa, myös kolmannessa esiintyy useamman äänteen *a*-loppusoinnut *-na* ja *-ja*. Niiden lisäksi kolmannessa polvessa esiintyy jälkinimissä loppusointua *-iina*. Esimerkiksi erään äitilinjan tytärten jälkinimet ovat *Kristiina* ja *Katriina*. Neljännessä polvessa jälkinimien *iina*-loppusointuja on 5 tapausta. *iina*-loppusointujen määrää selittää tiettyjen pitkien *iina*-loppuisten naisten nimien, kuten *Karoliina* ja *Katariina*, suosio 1980-luvulta lähtien (Saarikalle & Suomalainen 2007: 185–187). Aineistossakin

esiintyy *iina*-loppusoinnuissa muun muassa nimet *Katariina*, *Katriina* ja *Kristiina* etenkin kolmannessa polvessa ja *Eveliina*, *Josefiina* ja *Karoliina* neljännessä polvessa.

iina-loppusointujen lisäksi neljännessä polvessa esiintyy 13 muutakin useamman äänteen *a*-loppusointua. Näille on tyypillistä yksilöllisyys. Polven nimistä löytyvät esimerkiksi loppusoinnut *-ika*, *-sa*, *-la* ja *-tta*, jotka kukin esiintyvät aineistossa vain kerran sekä *-ia*, joka esiintyy kahden sisarusarjan jälkinimissä. Loppusointu *-ia* on esimerkiksi erään isälinjan tytärten jälkinimissä *Maaria* ja *Emilia*. Loppusointu *-tta* on erään isälinjan tytärten ensinimissä *Lotta*, *Jutta*, *Titta*, joskin *tt*-aines löytyy myös veljien nimistä *Olli-Matti* ja *Antti-Jussi* (ks. luku 5.5.).

Oman erityismainintansa ansaitsee loppusointu *-kka*, joka on aineiston ainoa useamman äänteen *a*-loppusointu, joka esiintyy poikien nimissä. Se on erään isälinjan kolmannen polven veljesten ensinimissä *Jukka* ja *Pekka*. Aineistossa ei esiinny muita useamman äänteen *a*-loppusointuja, joiden muodostamiseen poikien nimet osallistuisivat.

6.2. *o*-loppusointu

o-äänne on ollut miesten ensinimissä hyvin yleinen loppuäänne ennen 1940-lukua eli etenkin aineiston ensimmäisen polven aikaan. Tuolloin miesten nimistä 50 % on päättänyt *o*-äänteeseen. 1940-luvun jälkeen *o*-loppuisten miesten nimien osuus on kuitenkin alkanut laskea ja 1980-luvulta asti *o*-loppuisten miesten nimien osuus on ollut enää noin 20 %. (Porkka 2019: 70). Harvinainen *o* ei kuitenkaan ole miesten nimien loppuäänteenä vielääkään, vaikka sen osuus onkin huomattavasti laskenut.

Naisten nimissä puolestaan *o*-loppuisuus on ollut paljon harvinaisempaa. 1950-luvulle asti *o*-loppuisten naisten nimien osuus on pysytellyt hieman alle 10 prosentissa mutta sen jälkeen se on pudonnut vain pariin prosenttiin (Porkka 2019: 80). On siis ymmärrettävää, että myös aineiston lähes kaikki 34 *o*-loppusointutapausta esiintyvät vain poikien nimissä. Esimerkiksi erään isälinjan toisessa polvessa ovat lapset *Taisto*, *Maija*, *Teuvo*, *Veikko*, *Aimo*, *Maire*, *Reijo*, *Jouko* ja *Lea*. Aineistossa on vain kaksi sisarusarjaa, joissa tyttöjen nimet määräävät omalta osaltaan *o*-loppusoinnun: erään äitilinjan kolmannen polven lasten ensinimet ovat *Eero* ja *Pirjo* ja toisen äitilinjan neljännen polven tytärten ensimmäiset

jälkinimet ovat *Aino* ja *Vieno*. Tässä sisarusarjassa jälkinimien loppusointu on siis kahden äänteen *-no* pelkän yksittäisen *o*-äänteen sijaan.

o-loppusointua on ensimmäisessä polvessa 12 tapausta eli 31,6 % kaikista ensimmäisen polven loppusoinnuista. Toisessa polvessa *o*-loppusointuja on jo huomattavasti vähemmän, 11 tapausta (15,7 %). Kolmannessa polvessa *o*-loppusointuja on enää vain 7 (10,6 %) ja neljännessä polvessa niitä on vain 4 (3,3 %). *o*-loppusoinnun suosio on siis laskenut roimasti, paljon enemmän ja selvemmin kuin *a*-loppusointujen suosio naisten nimissä.

Neljännän polven *o*-loppusoinnuista on myös huomattava, että vain kaksi niistä on yhden *o*-äänteen loppusointuja ja kaksi on kahden äänteen loppusointuja. Kahden äänteen *o*-loppusoinnut ovat *-no* jo aiemmin esiteltyjen siskosten jälkinimissä *Aino* ja *Vieno* sekä *-ho* erään isälinjan veljesten ensimmäisissä jälkinimissä *Urho* ja *Juho*. Aikaisemmista polvista puolestaan löytyy vain yksi kahden äänteen *nO*-loppusointu erään äitilinjan ensimmäisen polven veljesten ensinimistä *Uuno*, *Eino* ja *Väinö*. Kaikki muut 31 *o*-loppusointua ovat yhden äänteen sointuja.

6.3. *i*-loppusointu

Aineistossa on *i*-loppusointuja yhteensä 91 tapausta. Toisin kuin *a*- ja *o*-loppusointujen, *i*-loppusointujen esiintyvyydessä ei ole havaittavissa selkeää eroa sukupuolten välillä. *i*-loppuisia nimiä annetaan molemmille sukupuolille. *i*-loppuisuus on muutenkin ollut melko yleistä sekä naisten että miesten nimissä. Miesten nimistä *i*-loppuisia on pitkään ollut noin 30 % ja parhaimmillaan 1960-luvulla jopa 40 %, mutta 2010-luvun aikana niiden osuus on laskenut 20 prosentin tienoille. Naisten nimissä *i*-loppuisten nimien osuus on ollut ensimmäisen polven aikaan 1910–1920-luvuilla noin 30 %, toisen polven aikaan 1940–1950-luvuilla se on pudonnut alle 20 prosentin ja sen jälkeen pysytellyt noin 20 prosentin tietämällä. (Porkka 2019: 70, 80.)

Sukupuolten välistä eroa ei esiinny äiti- ja isälinjojen välilläkään. *i*-loppusointua on annettu isälinjoissa 49 kertaa ja äitilinjoissa 42 kertaa. Sen sijaan eroa on *i*-loppusoinnun yleisyydessä ensi- ja jälkinimien välillä. 35 *i*-loppusointua esiintyy ensinimissä ja 56 jälkinimissä. Tämä ero voi johtua esimerkiksi siitä, että on joitakin kolmitavuisia *i*-loppuisia

nimiä, jotka ovat pitkään olleet suosittuja nimenomaan jälkiniminä. Tällaisia ovat esimerkiksi *Juhani*, *Olavi*, *Tapani*, *Anneli* ja *Tuulikki*, jotka esiintyvät aineistossakin monta kertaa.

Kuten *a*-loppusointujen kohdalla alaluvussa 6.1., tarkastelen myös tässä erikseen yhden äänteen *i*-loppusointuja ja useamman äänteen *i*-loppusointuja. 91 *i*-loppusoinnusta 10 on kahden tai useamman äänteen muodostamia loppusointuja ja 81 on yksittäisen nimenloppuisen *i*-äänteen muodostamia loppusointuja. Tarkastelen ensin yhden äänteen *i*-loppusointuja.

Ensimmäisessä polvessa yhden äänteen *i*-loppusointuja on 6, mikä kattaa 15,8 % kaikista ensimmäisen polven loppusointutapauksista. Toiseen polveen tultaessa yhden äänteen *i*-loppusointujen määrä on kasvanut selvästi: niitä on jo 26 (37,1 %). Kolmannessa polvessa yhden äänteen *i*-loppusointujen osuus on samaa luokkaa kuin toisessakin, sillä niitä on 22 (33,3 %). Neljännessä polvessa yhden äänteen *i*-loppusointujen määrä on jo vähemmän päin, sillä niitä on 27 tapausta (22,5 %). Yhden äänteen *i*-loppusoinnut ovat siis olleet yleisimmillään toisen ja kolmannen polven aikana ja vähentyneet sen jälkeen hieman.

Sellaisia *i*-loppusointuja, jotka muodostuvat nimen päättävästä *i*-äänteestä ja vähintään yhdestä sitä edeltävästä äänteestä, esiintyy aineistossa 10 tapausta. Esimerkiksi erään isälinjan kolmannen polven lasten jälkinimissä *Henrikki* ja *Päivikki* on loppusointu *-ikki*.

Useamman äänteen *i*-loppusoinnuista yleisin on *-ri* 6 esiintymällä. Se esiintyy esimerkiksi erään äitilinjan neljännen polven lasten ensinimissä *Severi*, *Siiri* ja *Vernerri*. *ri*-loppusoinnun yleisyys selittyy sillä, että on paljon etenkin kolmitavuisia miesten nimiä, jotka päättyvät äänneisiin *ri*. *Severin* ja *Vernerin* lisäksi aineistossa esiintyy muun muassa *Artturi*, *Kasperri*, *Oskari*, *Petterri* ja *Santerri*. Muut useamman äänteen *i*-loppusoinnut edellä mainittujen *ikki*- ja *ri*-sointujen lisäksi ovat *-ani*, *-nni* ja *-tti*, jotka esiintyvät jokainen kerran.

Useamman äänteen *i*-loppusointuja ei esiinny lainkaan ensimmäisen ja toisen polven sisarusarjojen nimissä vaan ne kaikki ovat kolmannen ja neljännen polven sisarusarjojen nimissä. Kolmannessa polvessa tällaisia loppusointuja esiintyy 3 tapausta, mikä tekee 4,5 % kaikista kolmannen polven loppusointutapauksista. Kaikki kolme esiintyvät

kolmitavuisissa jälkinimissä. Niitä ovat nimittäin aiemmin jo esitelty *-ikki*, *-ri* nimissä *Einari* ja *Petteri* sekä *-ani* nimissä *Tapani* ja *Juhani*. Neljännessä polvessa useamman äänteen *i*-loppusointuja on 7 tapaista (5,8 %) ja niitä esiintyy jälkinimien lisäksi kahdessa tapauksessa ensinimissäkin, kuten *-nni* nimissä *Anni* ja *Onni*.

6.4. *e*- ja *u*-loppusoinnut

Loppusoinnut *-e* ja *-u* ovat aineistossa harvinaisia. *e*-loppusointu esiintyy vain kerran erään isälinjan kolmannen polven poikien ensinimissä *Janne* ja *Ville*. Loppusoinnun harvinaisuus johtunee siitä, että *e* on ylipäättään melko harvinainen nimen päättävä vokaali. Sekä naisten että miesten nimistä vain muutama prosentti päättyy *e*-äänteeseen jokaisen sukupolven aikaan (Porkka 2019: 70, 80).

u-loppusointu esiintyy aineistossa kolmessa sisarussarjassa. Esimerkiksi erään äitilinjan neljännen polven lasten ensinimet *Siru*, *Satu* ja *Saku* päättyvät äänteeseen *u*. Aineiston toiset kaksi *u*-loppusointua esiintyvät myös neljännen polven lasten nimissä. Aiemmissä polvissa kyseistä loppusointua ei esiinny lainkaan. *u*-äänne on hieman yleisempi nimen päättävä äänne kuin *e*, vaikka harvinainen sekin on. 1990-luvulta alkaen eli neljännen polven aikaan *u*-loppuisuus on noussut ensimmäistä kertaa yli 5 prosenttiin miesten nimissä (Porkka 2019: 70).

6.5. Konsonanttiloppusoinnut

Aineistosta löytyy 5 sisarussarjaa, joissa loppusoinnun toteuttaa nimen päättävä konsonantti ja useimmiten myös sitä edeltävä vokaali. Nämä konsonanttiloppuiset loppusoinnut ovat *-as*, *-el*, *-in*, *-rik* ja *-s*. Kaikki konsonanttiloppusoinnut esiintyvät neljännessä polvessa ja lähes kaikki poikien nimissä. Etenkin *s*-loppuisia miesten nimiä esiintyy toki aiempienkin sukupolvien sisarussarjoissa, mutta loppusointuja ne eivät ennen neljättä polvea muodosta.

Konsonanttiloppusoinnuista *-el* on ainoa, joka esiintyy jälkinimissä. Se on erään äitilinjan veljesten nimissä *Samuel* ja *Daniel*. Loppusointu *-as* esiintyy erään isälinjan veljesten

ensinimissä *Luukas* ja *Niklas*, samoin loppusointu *-s* on erään äitilinjan veljesten ensinimissä *Justus* ja *Topias*. Nimimuoti selittänee osaltaan, miksi juuri neljännessä polvessa esiintyy *el-* ja *s-*loppusointuja. Tällaiset *el-* ja *as-*päätteiset poikien nimet ovat nimittäin olleet juuri 2000-luvulla suosittuja (Saarelma-Paukkala 2017: 84). Esimerkiksi nimi *Luu-kas* on annettu ennen 2000-lukua yhteensä vain 315 pojalle, kun taas vuosina 2000–2019 nimen on saanut jo 3013 poikaa (Nimipalvelu, s.v. *Luukas*). Nimen määrä on siis lähes kymmenkertaistunut 2000-luvulla eli juuri neljännen polven aikaan. Ylipäätään *s-* ja *l-*loppuisten miesten nimien osuus on kasvanut selvästi 1990-luvulta lähtien. *s-*loppuisia nimiä on 2010-luvulla jo noin 13 % ja *l-*loppuisia noin 8 %, kun aiemmin niiden osuus on ollut vain muutaman prosentin luokkaa (Porkka 2019: 70).

Loppusoinnut *-in* ja *-rik* eivät selity yhtä selvästi nimimuodilla kuin muut konsonanttiloppusoinnut. Nimien *n-*loppuisuus on ylipäätään ollut kuluneen sadan vuoden aikana hyvin harvinaista. Vasta 2010-luvulla *n-*loppuisten miesten nimien osuus on noussut 5 prosenttiin, sitä ennen sekä naisten nimissä niitä on ollut vain pari prosenttia (Porkka 2019: 70, 80). *in-*loppuisia nimiä on nykyisessä nimipäiväkalenterissakin vain muutamia: *Erin*, *Hellin*, *Jasmin*, *Benjamin*, *Edvin*, *Konstantin*, *Robin* ja *Valentin* (ks. YN 2019: 28–33). Aineistossa esiintyvä *in-*loppusointu onkin erään äitilinjan lasten ensinimissä *Jas-min*, *Josefin* ja *Benjamin*.

*k-*äänne on nimenloppuisena äänteenä vielä *n-*äännettäkin harvinaisempi. Se ei nimittäin yllä kymmenen yleisimmän loppugrafeemin joukkoon vuosina 1917–2016 lainkaan miesten nimissä eikä seitsemän yleisimmän loppugrafeemin joukkoon naisten nimissä (Porkka 2019: 70, 80). *rik-*äänteisiin päättyviä nimiä on nykyisessä nimipäiväkalenterissa vain kolme miesten nimeä: *Eerik*, *Henrik* ja *Patrik* (ks. YN 2019: 28–33). Aineistossa esiintyvä *rik-*loppusointu löytyykin erään äitilinjan poikien ensinimistä *Patrik* ja *Henrik*.

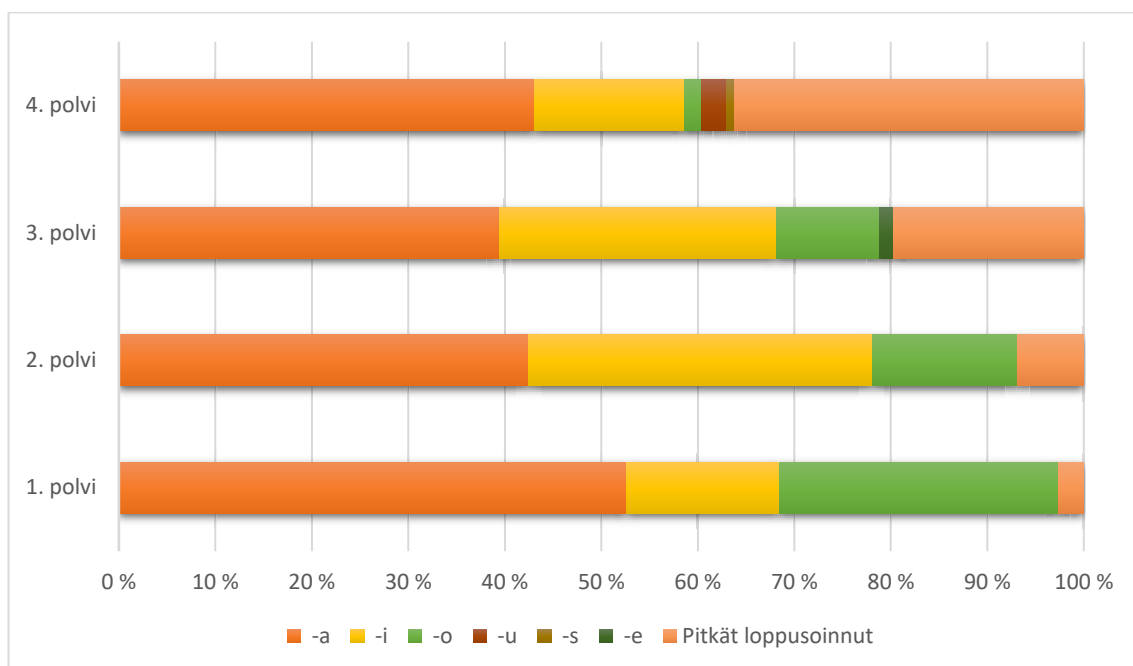
6.6. Yhteenveto loppusoinnuista

Olen käsitellyt alaluvuissa 6.1.–6.5. aineiston loppusoinnut yksi kerrallaan. Tässä luvussa tarkastelen loppusointuja kokoavasti sekä sukupolvittain että eri sukupuolilla.

Ensimmäisessä polvessa on yhteensä 38 loppusointutapausta. Erilaisia loppusointuja on 4, joista yleisin on *a*-loppusointu 20 esiintymällä. Toisessa polvessa loppusointutapauksia on 73 ja erilaisia loppusointuja 6. Yleisin loppusointu on toisessakin polvessa *-a* 31 esiintymällä mutta myös *i*-loppusointu on varsin yleinen 26 esiintymällä. Kolmannessa polvessa loppusointutapauksia on 66 ja erilaisia loppusointuja 10. Kolmannessakin polvessa *a*-loppusointu on 26 esiintymällä yleisin ja *-i* toiseksi yleisin 19 esiintymällä. Neljännessä polvessa loppusointutapauksia on 117 ja erilaisia loppusointuja jo 19. Selvästi yleisin loppusointu on edelleen *-a* 50 esiintymällä. Neljännessä polvessa kuitenkin pitkiä useamman äänteen loppusointuja on jo paljon, yhteensä 42 tapausta.

Olen koonnut kuvioon 13 loppusointujen suhteelliset osuudet joka sukupolvessa. Olen koonnut kaikki kahden tai useamman äänteen loppusoinnut saman värin alle ryhmään pitkät loppusoinnut. Kaikki niitä ennen tulevat *a–e*-loppusoinnut ovat siis yhden äänteen loppusointuja.

KUVIO 13. Loppusointujen suhteelliset osuudet sukupolvittain.

Kuviosta 13 nähdään, että lyhyiden, yhden äänteen loppusointujen yleisyydessä on tapahtunut selkeitä muutoksia. Loppusoinnuista *-a* ja *-o* ovat selvästi olleet yleisimmillään ensimmäisen polven sisarussarjojen nimissä, sittemmin niiden määrä on laskenut. Etenkin neljännessä polvessa yhden äänteen *o*-loppusointua on enää todella vähän. Se on

suunnilleen yhtä yleinen muuten harvinaisten *u-* ja *s-*loppusointujen kanssa. *i-*loppusointu puolestaan on ollut yleisimmillään toisen ja kolmannen polven aikaan, mutta neljänteen polveen tultaessa senkin määrä on jonkin verran vähentynyt.

Kuviosta 13 voidaan myös huomata, että loppusoinnut ovat pidentyneet ja monipuolistuneet nuorempia sukupolvia kohti. Ensimmäisen ja toisen polven loppusoinnuista yli 90 % on yhden äänteen loppusointuja. Niiden osuus laskee jo kolmannessa polvessa 80 prosenttiin ja neljännessä polvessa entisestään noin 60 prosenttiin.

Useamman äänteen loppusointuja on ensimmäisessä polvessa vain yksi, mikä tekee noin 2,6 % kaikista kyseisen polven loppusointutapauksista. Kyseinen loppusointu on *-nO* veljesten *Uuno*, *Eino* ja *Väinö* nimissä (luku 6.2.). Toisessa polvessa useamman äänteen loppusointuja on 5 (6,8 %) ja ne kaikki ovat useamman äänteen *a-*loppusointuja. Kolmannessa polvessa useamman äänteen loppusointuja on jo 13 tapausta (19,7 %). Tässä polvessa esiintyy useamman äänteen *a-*loppusointujen lisäksi myös useamman äänteen *i-*loppusointujakin. Neljännessä polvessa puolestaan esiintyy huomattavasti aiempaa enemmän useamman kuin yhden äänteen loppusointuja, joita on 42 tapausta (35,9 %). Neljännen polven nimissä ilmenee paitsi jo aiemmin esiintyneitä useamman äänteen *a-*, *i-* ja *o-*loppusointuja, ensimmäistä kertaa myös konsonanttiloppuisia loppusointuja, joista suurin osa on samalla useamman äänteen loppusointuja.

Neljännen polven sisarusarjojen loppusoinnuille on siis tyypillistä monipuolisuus. Monipuolistuminen alkaa jo kolmannen polven aikana, jolloin mukaan tulee esimerkiksi *e-*loppusointu, jota ei ole aiemmin tavattu. Se ilmenee erään isälinjan poikien ensinimissä *Janne* ja *Ville*. Neljännessä polvessa taas tavataan ensimmäistä kertaa *u-*loppusointua sekä konsonanttiloppuisia loppusointuja *-el*, *-in*, *-rik* ja *-s*. Niistä *-in* ja etenkin *-rik* ovat aineiston yksilöllisimmät loppusoinnut. Esimerkiksi *r-* ja jopa *ö-*äänteet miesten nimissä ja *t-*äänne naisten nimissä ovat yleisempiä loppuäänteitä kuin *k* (Porkka 2019: 70, 80). *r-*, *ö-* tai *t-*loppusointuja aineistossa ei kuitenkaan esiinny lainkaan.

Loppusointujen määrässä naisten ja miesten nimien välillä ei ole suurta eroa. Ilmiönä loppusointu on siis suunnilleen yhtä yleinen kummankin sukupuolen nimissä. Tietyt loppusoinnut ovat kuitenkin tyypillisempiä toisen sukupuolen nimissä. Esimerkiksi *a-*loppusointu on selvästi yleisempi naisten kuin miesten nimissä, sillä *a* on muutenkin

huomattavasti yleisempi naisten nimien loppuäänne. Vastaavasti *o*-loppusointu on selvästi yleisempi miesten nimissä, koska kyseinen äänne on muutenkin tyypillinen nimenomaan miesten nimien loppuäänteenä. Lisäksi melkein kaikki konsonanttiloppuiset loppusoinnut esiintyvät miesten nimissä, ainoastaan *-in* esiintyy myös naisten nimissä. Muista loppusoinnuista poiketen *i*-loppusointuja ei ole kummankaan sukupuolen nimissä selvästi toista enemmän.

6.7. Loppusointujen periytyminen

Aineistosta löytyy 8 sellaista sukulinjaa, joissa on jokin loppusointu jokaisen neljän sukupolven sisarusarjan nimissä. Kolmessa näistä sukuhaaroista loppusoinnun toteuttava äänne periytyy seuraavalle. Kahdessa tapauksessa tämä äänne on *-a* ja yhdessä *-i*. Esimerkiksi erään äitilinjan ensimmäisen polven tytärten ensinimissä on *a*-loppusointu: *Setti, Eeva, Eila, Elma, Benjam, Saara* ja *Liisa*. Saman sukuhaaran toisessakin polvessa tytärten ensinimissä on *a*-loppusointu: *Anja* ja *Paula*. Kolmannessa polvessa puolestaan nimenloppuinen *a*-äänne löytyy ensimmäisestä jälkinimestä: *Maria, Ulla* ja *Vesa*. Neljännessä polvessa tytärten kaikki nimet päättyvät *a*-äänteeseen ja jälkinimissä on myös useamman äänteen *a*-loppusointu *-liina*: *Maria Eveliina* ja *Matilda Karoliina*. Tästä sukulinjasta voidaan huomata, kuinka *a*-loppusointu on vähitellen vahvistunut ja yksilöllistynyt neljättä polvea kohti. Ensimmäisessä polvessa se esiintyy vain tytärten nimissä, kolmannessa polvessa se on myös pojan nimessä, ja neljännessä polvessa se esiintyy jokaisessa nimessä eikä jälkinimissä ole enää vain yhden vaan neljän äänteen loppusointu.

Sellaisia sukuhaaroja, joissa on jokin loppusointu kolmessa polvessa, on aineistossa 20. Niistä 7 on sellaisia, joissa loppusointu säilyy samana sukupolvelta toiselle. Kuten neljässä polvessa periytyvät loppusoinnut, nämäkin ovat *a*- ja *i*-loppusointuja. Loppusointu *-a* esiintyy 4 haarassa ja *-i* 3 haarassa. Esimerkiksi erään isälinjan toisen, kolmannen ja neljännen polven poikien nimissä toistuu *i*-loppusointu. Toisen polven ensinimet ovat *Tapani* ja *Veli*, kolmannen polven jälkinimet ovat *Juhani* ja *Veli* ja neljännen polven jälkinimet ovat *Juhani* ja *Nestori*. Huomionarvoista tässä sukuhaarassa on myös kokonaisten nimien periytyminen sukupolvelta toiselle, sillä *Juhani* löytyy jokaisessa polvessa yhden pojan nimestä. Se esiintyy siis jälkinimissä myös ensimmäisessä ja toisessa polvessa.

Kolmessa polvessa periytyvistä loppusoinnuista 10 (50 %) on sellaisia, jotka saavat alkunsa toisesta polvesta ja periytyvät kolmanteen polveen ja siitä neljälteen polveen. 5 tapausta on sellaisia, jotka periytyvät ensimmäisestä polvesta kolmanteen mutta eivät enää neljälteen asti. Kaikissa näissä viidessä tapauksessa loppusointu myös periytyy ilmiönä eikä äänteenä, eli jokaisen sukupolven nimissä on oma loppusoinnun toteuttava äänneensä, joka on eri kuin edellisen sukupolven loppuäänne. Lisäksi on 5 sellaista sukuhaaraa, joissa jokin loppusointu esiintyy ensimmäisessä, toisessa ja neljännessä polvessa, mutta kolmannen polven lasten nimissä ei ole havaittavissa loppusointua.

Sellaisia sukuhaaroja, joissa loppusointua esiintyy kahdessa sukupolvessa, on yhteensä 46. Niistä 9 haarassa loppusointu periytyy ensimmäiseltä polvelta toiselle mutta ei enää siitä eteenpäin. Toiselta polvelta kolmannelle periytyviä loppusointuja on myös 9 haarassa. Kolmannelta polvelta neljännelle polvelle periytyviä loppusointuja on selvästi eniten, 19 tapausta. Loput 9 tapausta ovat sellaisia, joissa loppusointua esiintyy joko ensimmäisessä ja kolmannessa polvessa (2) tai toisessa ja neljännessä polvessa (7).

Kahdessa polvessa esiintyvistä 46 loppusointutapauksesta 32 on sellaisia, joissa loppusoinnun toteuttava äänne periytyy sellaisenaan seuraavalle sukupolvelle. Yleisimmin periytyvä loppusointu on *-a*, joka periytyy edelliseltä polvelta seuraavalle yhteensä 21 kertaa. Sen lisäksi *i*-loppusointu periytyy 8 kertaa ja *-o* 3 kertaa. Kaikki periytyvät loppusoinnut ovat yhden äänteen loppusointuja. Useamman äänteen loppusoinnut eivät periydy sellaisinaan kertaakaan, vaikka loppusoinnun lisäksi muutakin periytyvää ainesta saattaa toisinaan ilmetä. Esimerkiksi eräässä äitilinjassa *i*-loppusointu periytyy kolmannen polven lasten ensinimistä neljännen polven lasten ensinimiin. Kolmannessa polvessa ovat *Kirsi* ja *Sari* ja neljännessä polvessa *Severi*, *Siiri* ja *Veneri*. Tarkasti ottaen neljännen polven lapsilla loppusointu on yksittäisen *i*-äänteen sijaan kahden äänteen *ri*-loppusointu (ks. luku 6.3.), joten loppusointu ei ole pelkästään periytynyt vaan myös vahvistunut neljännelle polvelle. Huomionarvoista on myös se, että *r*-aines löytyy myös kolmannen polven lasten ensinimistä, vaikkei se siellä osallistukaan loppusoinnun muodostamiseen.

7. NIMENSISÄISET SOINNUT

Edellä olen esitellyt luvuissa 4.–6. sisarusten nimille yhteiset alku-, sisä- ja loppusoinnut. Oman etunimisysteeminsä muodostavat myös yhden nimenkantajan etunimikokonaisuudessa eri nimien välillä esiintyvät soinnut, nimensisäiset soinnut. Sisarussarjan etunimisysteeminä nimensisäiset soinnut ilmenevät silloin, kun sisarusten etunimikokonaisuuksissa on omat nimensisäiset sointunsa, joita ei esiinny sisaruksista yli 50 prosentin nimissä. Olen kertonut käsitteen määrittelystä ja rajauksesta tarkemmin luvuissa 3.2.–3.3. Tässä luvussa esittelen ne aineiston sisarussarjat, joiden nimissä ilmenee nimensisäisiä sointuja.

Nimensisäiset soinnut ovat huomattavasti harvinaisempia kuin aiemmissa luvuissa käsitellyt sisarusten nimien väliset alku-, sisä- ja loppusoinnut. Niitä esiintyy aineistossa 18 sisarussarjassa, joista 7 on äitilinjossa ja 11 isälinjoissa. Nimensisäiset soinnut ovat selvästi tyypillisempiä kolmannelle ja neljännelle polvelle kuin sitä aiemmille. Ensimmäisen polven sisarussarjoissa nimensisäisiä sointuja ei nimittäin esiinny lainkaan ja toisessakin polvessa vain yksi tapaus: eräässä äitilinjassa ovat lapset *Anja Eliina*, *Kerttu Kaarina*, *Saara Liisa* ja *Matti Mikael*. Heistä *Anja Eliinan* ja *Saara Liisan* nimissä on nimensisäinen loppusointu *-a*. *Kerttu Kaarinan* nimessä on nimensisäinen alkusointu *k-* ja *Matti Mikaelin* nimessä nimensisäinen alkusointu *m-*. Lasten nimissä esiintyy kahdella nimensisäistä alkusointua ja kahdella nimensisäistä loppusointua.

Kolmannessa polvessa nimensisäisiä sointuja esiintyy 8 tapausta ja neljännessä polvessa 9. Neljässä tapauksessa kaikilla lapsilla on oma nimensisäinen alkusointunsa. Esimerkiksi erään äitilinjan neljännessä polvessa ovat veljekset *Teemu Tapani* ja *Ville Valtteri*, joiden nimissä on nimensisäiset alkusoinnut *t-* ja *v-*. Kolmessa tapauksessa kaikilla lapsilla on oma nimensisäinen loppusointunsa. Lisäksi aineistossa esiintyy yksi sisarussarja, jossa molemmilla lapsilla on sekä oma nimensisäinen alkusointu että oma nimensisäinen loppusointu. Erään isälinjan neljännessä polvessa ovat veljekset *Onni Oskari* ja *Touko Tapio*. *Onni Oskarin* nimessä on nimensisäinen alkusointu *o-* sekä loppusointu *-i*, ja *Touko Tapon* nimessä on nimensisäinen alkusointu *t-* ja loppusointu *-o*.

Suurin osa nimensisäisistä soinnuista on kuitenkin sellaisia, että jokaisen lapsen nimessä on paitsi oma soinnun toteuttava äänteensä, sointu on myös eri kohdassa nimeä kuin

sisaruksilla. Tällaisia tapauksia on 10. Esimerkiksi erään isälinjan kolmannessa polvessa ovat lapset *Minna Kristiina* ja *Jarkko Juhani*. Heistä *Minna Kristiinan* nimessä esiintyy sekä nimensisäinen sisäsointu *-i-* että loppusointu *-na*. *Jarkko Juhaniin* nimessä esiintyy nimensisäinen alkusointu *j-*.

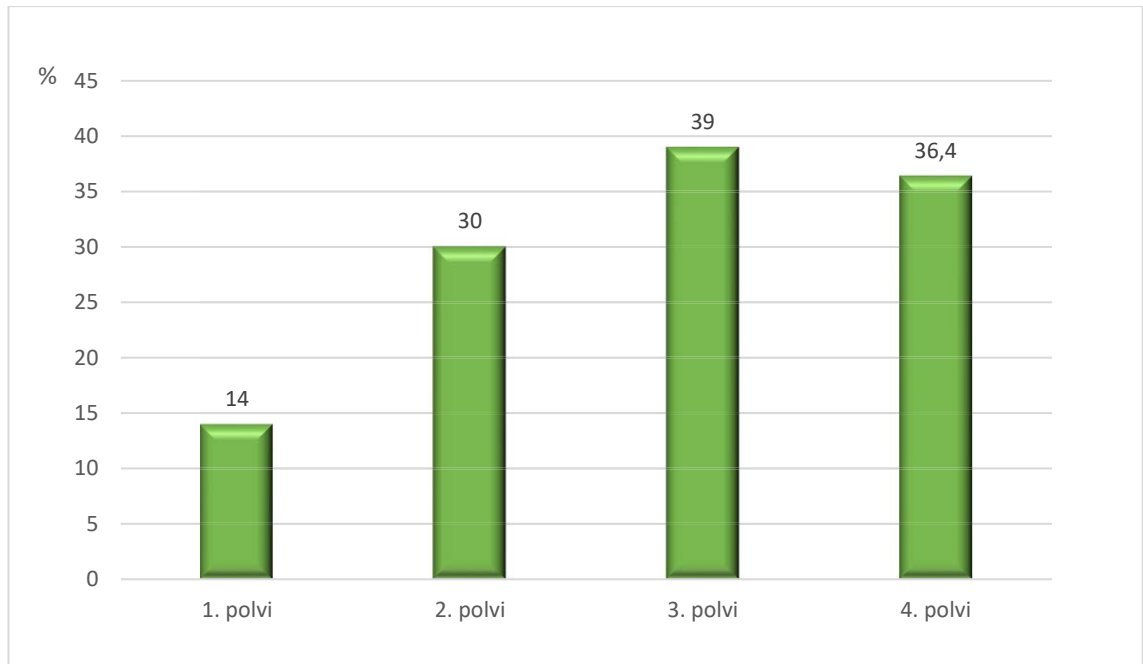
Nimensisäinen sointu ei periydy aineistossa kertaakaan edes ilmiönä. Aineistosta ei löydy ainuttakaan sukuhaaraa, jossa nimensisäinen sointu ilmenisi useammalla kuin yhdellä sukupolvella.

8. ÄÄNNEJONOT

Aineistossa esiintyy äännejonoja etunimisysteeminä 106 sisarussarjassa. Esimerkiksi erään äitilinjan neljännen polven lasten ensinimistä *Topi*, *Manu* ja *Simo* löytyy äännejono CVCV. Äännejonoja esiintyy sekä äiti- että isälinjojen 53 sisarussarjassa, joten eroa linjojen välillä ei ole.

Äännejonotapauksia on yhteensä 122. Niistä 78 on ensinimissä ja 44 jälkinimissä, joten äännejonot ovat selvästi yleisempiä ensinimissä. 16 sisarussarjan nimissä esiintyy kaksi äännejonoa. Nämä kaikki kahden äännejonon sisarussarjat ovat kolmannessa (5) ja neljännessä polvessa (11). Esimerkiksi erään isälinjan kolmannen polven veljesten *Timo Olavi* ja *Juha Tapani* ensinimistä löytyy äännejono CVCV ja jälkinimistä pidempi äännejono (C)VCVCV. Olen laskenut nimet *Olavi* ja *Juhani* samaan äännejonoon, vaikka nimessä *Olavi* ei ole *Juhani*-nimen alkukonsonanttia. Nimenalkuinen konsonantti ei kuitenkaan ratkaisevasti vaikuta nimen rakenteeseen, sillä molemmissa nimissä on kolme lyhyttä avotavua. Olen kertonut tästä linjauksesta enemmän luvussa 3.3.

Äännejonoja esiintyy ensimmäisen polven 8 sisarussarjassa, mikä tekee noin 14,0 % ensimmäisen polven sisarussarjoista. Toisessa polvessa äännejonoja on jo 24 sisarussarjassa (30,0 %) ja kolmannessa 39 sisarussarjassa (39,0 %). Neljänteen polveen äännejonojen suhteellinen määrä kuitenkin vähenee aavistuksen, sillä niitä on 51 sisarussarjassa (36,4 %). Kuviossa 14 näkyy sukupolvittain niiden sisarussarjojen määrä, joissa äännejonoja esiintyy.

KUVIO 14. Äännejonollisten sisarusarjojen suhteellinen määrä kussakin sukupolvessa.

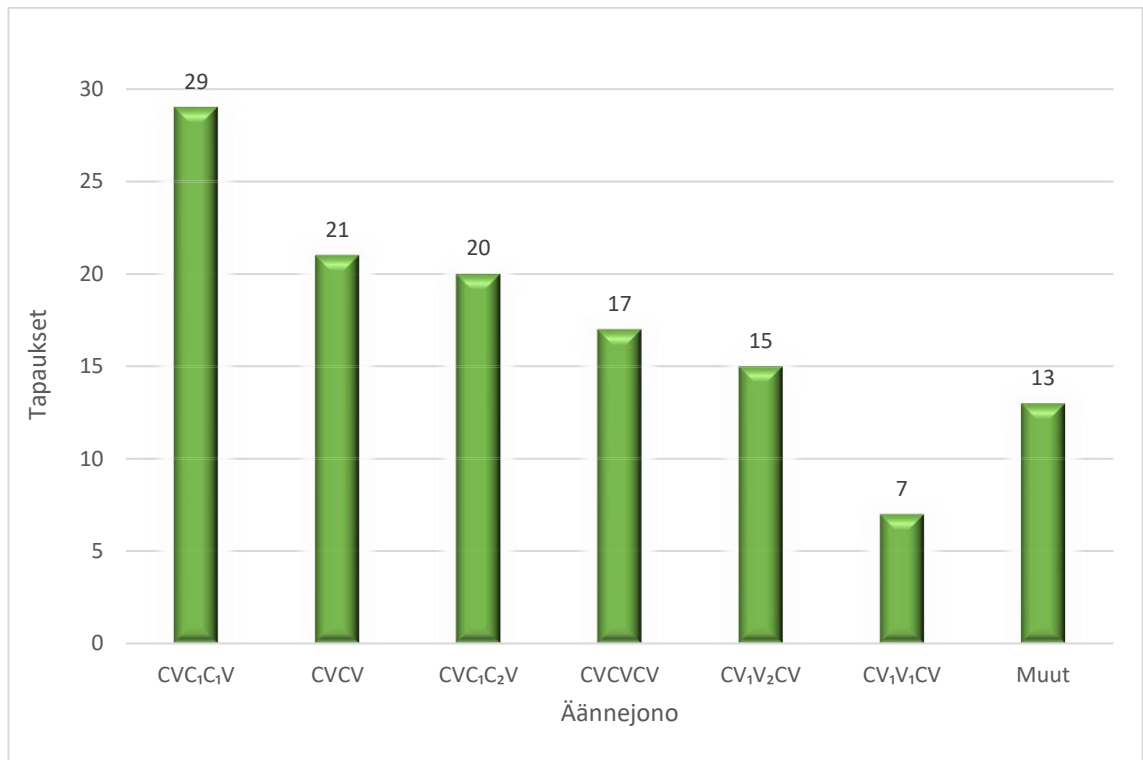
Kuviosta 14 voidaan huomata, että äännejonojen suhteellinen määrä on lisääntynyt kolmanteen polveen asti ja neljänteen polveen hieman laskenut. Lasku ei kuitenkaan ole suurta ja neljännessäkin polvessa on enemmän äännejonoja kuin ensimmäisessä ja toisessa polvessa. Näyttääkin enemmän siltä, että äännejonojen suhteellinen määrä lienee alkanut asettua 30–40 prosentin tienoille toisen polven jälkeen.

Aiemmissa luvuissa (3.2., 5., 6.) on huomattu, että alku-, sisä- ja loppusoinnut voivat viedä tilaa toisiltaan, sillä samoihin nimiin ei mahdu kovin monta eri sointua. Äännejojoilla ei kuitenkaan tällaisia kilpailijoita ole, ja ne voivatkin esiintyä samoissa nimissä minkä tahansa soinnun kanssa. Esimerkiksi erään isälinjan neljännen polven lasten ensimmäisissä *Viivi* ja *Veeti* on niin *v*-alkusointu, *i*-loppusointu, kuin CV_1V_1CV -äännejonokin.

Yleisin aineistossa esiintyvä äännejono on geminaatallinen CVC_1C_1V , joka esiintyy 29 kertaa. Sen jälkeen seuraavaksi yleisimmät ovat $CVCV$ -äännejono 21 esiintymällä, CVC_1C_2V -äännejono 20 esiintymällä, $CVCVCV$ -jono 17 esiintymällä, diftongillinen CV_1V_2CV -jono 15 esiintymällä ja pitkän vokaalin sisältävä CV_1V_1CV -jono 7 esiintymällä. Konsonantteja sisä-äänteinään sisältävät $CVCCV$ -jonot ovat siis yhteensä 49 esiintymällä selvästi yleisempiä kuin vokaaleja sisä-äänteinään sisältävät $CVVCV$ -jonot, joita on yhteensä 22. Lisäksi aineistosta löytyy 6 harvinaista äännejonoa, joista yleisin esiintyy

5 kertaa ja kolme harvinaisinta vain kerran. Kerron harvinaisista äännejonoista lisää luvussa 8.6. Kuvioon 15 olen koonnut äännejonotapausten määrät.

KUVIO 15. Äännejonotapausten määrä äännejonoittain.

Kuviosta 15 voidaan huomata, että vaikka geminaatallinen CVC₁C₁V-äännejono on aineistossa yleisin, erot eri äännejonojen määrissä eivät kuitenkaan ole kovin suuria. Seuraavaksi käsittelem äännejonot yksi kerrallaan alaluvuissa 8.1.–8.6. En käsittele niitä yleisyysjärjestyksessä vaan etenen siten, että lähekkäiset äännejonot seuraavat toisiaan. Esimerkiksi luvussa 8.1. tarkastelen ensin CV₁V₂CV-jonoja, joissa oleellista on ensitavun diftongi. Sen jälkeen luvussa 8.2. käsittelem CV₁V₁CV-jonot, joissa on myös ensitavuna pitkä avotavu, kuten edellisen luvun CV₁V₂CV-jonoissakin, mutta tällä kertaa ensitavun vokaalit ovat diftongin sijaan pitkä vokaali. Tämän jälkeen luvussa 8.3. tulevat CVC₁C₁V-jonot, joissa on myös pitkä äänne keskellä nimeä, mutta edellisen luvun pitkän vokaalin sijaan kyseessä on geminaatta.

8.1. Diftongit

Käsittelen tässä alaluvussa äännejonot CV_1V_2CV , joissa ensitavun vokaalit ovat eri ään-teitä eli muodostavat nimeen diftongin. Esimerkiksi nimi *Maija* on tällainen. Muutamassa tapauksessa äännejono on V_1V_2CV ilman nimen aloittavaa konsonanttia. Aineistossa on yhteensä 15 CV_1V_2CV -äännejonoa. Esimerkiksi erään äitilinjan toisen polven veljesten ensinimissä *Rauli* ja *Reijo* on kyseinen äännejono.

CV_1V_2CV -äännejonoista 14 tapausta on ensinimissä ja vain yksi jälkinimissä. Jälkinimien CV_1V_2CV -äännejono löytyy erään äitilinjan neljännen polven tytärten nimistä *Aino* ja *Vieno*. Se onkin aineiston ainoa neljännen polven CV_1V_2CV -jono. CV_1V_2CV -jonojen yleisyys ensinimissä selittyy sillä, että lyhyinä kaksitavuisina niminä ne asettuvat vis-kurilain mukaisesti helpommin nimen alkuun kuin sen loppuun.

Kaikki 14 ensinimien CV_1V_2CV -äännejonotapausta löytyvät ensimmäisen ja toisen pol-ven sisarusarjoista. Ensimmäisessä polvessa niitä on 5, mikä kattaa 62,5 % ensimmäisen polven äännejonotapauksista, ja toisessa niitä on 9 (37,5 %). Tyypillistä on, että CV_1V_2CV -äännejono ei ilmene sisarusarjassa aivan jokaisen lapsen nimessä. Tämä voi johtua siitä, että etenkin ensimmäisen polven sisarusarjoissa lapsia on usein niin paljon, että kaikille ei ole välttämättä riittänyt diftongillisia nimiä. Esimerkiksi erään isälinjan ensimmäisessä polvessa kolmestatoista sisaruksesta yhdeksän ensinimessä on diftongi: *Saimi, Vieno, Eino, Toini, Siiri, Väinö, Anna, Eila, Eeva, Toivo, Veikko, Aimo* ja *Viljo*. Lisäksi kahden sisaruksen nimissä *Siiri* ja *Eeva* on diftongin sijaan pitkä vokaali ja kah-den sisaruksen nimissä *Anna* ja *Viljo* ei ole ensitavun VV-rakennetta lainkaan.

8.2. Pitkät vokaalit

Käsittelen tässä alaluvussa äännejonot CV_1V_1CV , joissa ensitavun vokaalit ovat samoja ään-teitä eli muodostavat nimeen pitkän vokaalin. Esimerkiksi nimi *Liisa* on tällainen.

Aineistosta löytyy 7 CV_1V_1CV -äännejonotapausta. Esimerkiksi erään isälinjan neljän-nessä polvessa ovat veljekset *Miika* ja *Joona*. Kaikki CV_1V_1CV -äännejonot esiintyvät

ensinimissä. 2 niistä on toisessa polvessa (8,3 % toisen polven äännejonotapauksista), 1 kolmannessa (2,7 %) ja 4 neljännessä (7,8 %).

CV₁V₁CV-äännejonot ovat jonkin verran harvinaisempia kuin edellisessä alaluvussa esitellyt CV₁V₂CV-äännejonot, joita on 15 tapausta. CV₁V₁CV-jonoista myös suurin osa löytyy kolmannesta ja neljännessä polvesta, kun taas miltei kaikki CV₁V₂CV-jonot esiintyvät ensimmäisessä ja toisessa polvessa (luku 8.1.)

CV₁V₁CV-jonojen erikoistapauksena voidaan pitää aineistosta löytyvää uniikkia äännejonoa V₁V₁CVC, jossa on pitkä vokaali kuten varsinaisen CV₁V₁CV-jononkin nimissä mutta joka päättyykin konsonanttiin. V₁V₁CVC-jono löytyy erään isälinjan neljännen polven veljesten nimistä *Eerik* ja *Aamos*. Tämä on aineiston ainoa sisarussarja, jossa toteutuu etunimisysteeminä V₁V₁CVC-äännejono.

8.3. Geminaatat

Käsittelen tässä alaluvussa äännejonot CVC₁C₁V, joissa nimensisäiset konsonantit ovat samoja äänneitä eli muodostavat nimeen geminaatan. Esimerkiksi nimi *Mikko* on tällainen.

Aineistossa on yhteensä 29 geminaatallista CVC₁C₁V-äännejonotapausta. Sellainen löytyy esimerkiksi erään isälinjan neljännen polven sisarusten ensinimistä *Jukka* ja *Jenni*. CVC₁C₁V-äännejonoista suurin osa, 26 tapausta on ensinimissä ja vain 3 jälkinimissä. Kaikki jälkinimien CVC₁C₁V-äännejonot esiintyvät neljännen polven sisarussarjoissa.

Osa CVC₁C₁V-äännejonotapauksista sekä geminaattasisäsoinnuista ja -loppusoinnuista lankeaa yhteen (ks. luvut 5.5 ja 6.1). Esimerkiksi erään äitilinjan neljännessä polvessa ovat tyttäret *Henna*, *Anna* ja *Jonna*, joiden ensinimissä on paitsi loppusointu *-nna*, myös CVC₁C₁V-äännejono. Näissä tapauksissa sisarusten nimissä on siis sama geminaatta. Tällaisia tapauksia on yhteensä 13. Loput 16 CVC₁C₁V-äännejonotapauksista ovat sellaisia, joissa sisarusten nimissä on eri geminaatat, kuten erään isälinjan toisen polven veljesten nimissä *Hannu* ja *Seppo*.

CVC₁C₁V-äännejoista 4 on toisessa polvessa (16,7 % toisen polven äännejonotapauksista), 12 kolmannessa polvessa (30,8 %) ja 13 neljännessä polvessa (25,5 %). Ensimmäisen polven sisarusarjojen nimissä niitä ei esiinny lainkaan. CVC₁C₁V-äännejonot ovat siis selvästi yleistyneet kolmanteen ja neljänteen polveen tultaessa.

Olen laskenut geminaatallisiin CVC₁C₁V-äännejonoihin mukaan kaksi erikoistapausta, äännejonot CVC₁C₂C₂V (esimerkiksi *Hertta*) ja CVVC₁C₁V (esimerkiksi *Heikki*). Näissä tapauksissa itse äännejono on hieman erilainen mutta oleellista niissäkin on nimistä löytyvä geminaatta. Ensin mainittua CVC₁C₂C₂V-äännejonoa löytyy aineistosta kaksi tapausta, toisesta ja kolmannelta polvesta. Esimerkiksi erään isälinjan kolmannessa polvessa ovat veljekset *Erkki* ja *Antti*, joiden ensinimissä on siis äännejono VC₁C₂C₂V. Jälkimmäistä CVVC₁C₁V-äännejonoa löytyy aineistosta myös kaksi tapausta, toisesta ja neljännessä polvesta. Esimerkiksi erään isälinjan neljännen polven sisarusten ensinimet ovat *Reetta* ja *Jaakko*. Nimissä on äännejono CV₁V₁C₁C₁V, josta löytyy paitsi geminaatta, myös ensitavun pitkä vokaali.

8.4. CVC₁C₂V-äännejonot

Käsittelen tässä alaluvussa äännejonot CVC₁C₂V, joissa nimensisäiset konsonantit ovat geminaatan sijaan eri äänneitä. Esimerkiksi nimi *Marko* on tällainen. Näitä äännejonotapauksia on aineistossa yhteensä 20. Ne kaikki esiintyvät ensinimissä. Esimerkiksi erään äitilinjan kolmannessa polvessa ovat siskokset *Sirpa*, *Pirjo* ja *Tarja*.

CVC₁C₂V-äännejoista 2 on ensimmäisessä polvessa (22,2 % ensimmäisen polven äännejonotapauksista), 4 toisessa (16,7 %), 8 kolmannessa (20,5 %) ja 6 neljännessä polvessa (11,8 %). Ne ovat siis harvinaisempia kuin geminaatalliset CVC₁C₁V-äännejonot ja harvintuneet neljänteen polveen entisestään. Ainoastaan ensimmäisessä polvessa CVC₁C₂V-jonoja on hieman enemmän, sillä CVC₁C₁V-jonoja kyseisessä polvessa ei ole lainkaan (ks. luku 8.3.). Ensimmäisen polven CVC₁C₂V-jonoille on myös tyypillistä se, että niistä puuttuu nimen aloittava konsonantti eli ne ovat tarkemmin ilmaistuna VC₁C₂V-jonoja. Esimerkiksi erään äitilinjan ensimmäisessä polvessa ovat lapset *Lilja*, *Olga*, *Irja*, *Yrjö*, *Arvo* ja *Aino*.

8.5. CVCV-äännejonot

Käsittelen tässä alaluvussa äännejonot CVCV ja CVCVCV, joissa joka toinen äänne on konsonantti ja joka toinen vokaali. Esimerkiksi nimet *Juho* ja *Juhani* ovat tällaisia.

Neljän äänteen CVCV-jonoja löytyy aineistosta 21 tapausta ja kuuden (tai viiden ilman alkukonsonanttia) äänteen CVCVCV-jonoja 17 tapausta. Esimerkiksi erään äitilinjan neljännen polven veljesten ensinimissä *Jari*, *Juha* ja *Joni* on CVCV-äännejono. Pidempi CVCVCV-jono löytyy esimerkiksi erään äitilinjan neljännen polven lasten jälkinimistä *Juhani* ja *Helinä*.

Lyhyet kahden tavun CVCV-jonot esiintyvät enimmäkseen ensinimissä. Niistä 18 on ensi- ja vain 3 jälkinimissä. Kaikki kolme jälkinimien CVCV-äännefonoakin esiintyvät neljännen polven sisarusarjoissa kolmen nimen etunimikokonaisuuksissa ensimmäisinä jälkiniminä. Esimerkiksi eräässä isälinjassa ensimmäiset jälkinimet ovat *Taru* ja *Saku*. Viimeisinä jälkiniminä CVCV-jonoja ei siis esiinny aineistossa lainkaan. Pidemmät kolmen tavun CVCVCV-jonot puolestaan esiintyvät pelkästään viimeisinä jälkiniminä. CVCV- ja CVCVCV-jonoilla näyttää siis olevan selkeä työnjako: lyhyet esiintyvät ensinimissä ja ensimmäisissä jälkinimissä ja pitkät viimeisissä jälkinimissä. Tämä johtunee viskurilaista.

Lyhyet CVCV-äännejonot esiintyvät aineistossa ainoastaan kolmannessa ja neljännessä polvessa. Niistä 9 on kolmannen polven sisarusarjoissa (23,7 % kolmannen polven äännejonotapauksista) ja 12 neljännen polven sisarusarjoissa (23,5 %). Lisäksi ne ovat huomattavasti useammin poikien kuin tyttöjen nimissä. Kaikista 21 CVCV-äännejonotapauksesta vain seitsemässä tyttöjen nimet osallistuvat äännejonon muodostamiseen. Niistä ainoastaan yksi on sellainen, jossa poikien nimiä ei ole lainkaan mukana: erään isälinjan neljännessä polvessa ovat tyttäret *Sara* ja *Meri*. Muissa sisarusarjoissa äännejonot muodostuvat joko sekä poikien että tyttöjen nimissä tai pelkästään poikien nimissä. Esimerkiksi erään isälinjan kolmannessa polvessa ovat lapset *Jani*, *Tero* ja *Tarja*. Selittäväenä tekijänä tälle saattaisi olla esimerkiksi se, että CVCV-jonot ovat ylipäättään tyyppillisempiä poikien nimissä (ks. YN 2019: 28–33). Aineiston ainoat tyttöjen CVCV-nimet ovat *Mari*, *Meri*, *Mira*, *Sara*, *Satu*, *Siru* ja *Taru*.

Pitkissä kolmen tavun CVCVCV-nimissä puolestaan samanlaista eroa sukupuolten välillä ei ole havaittavissa, vaan äännejonoa esiintyy suunnilleen saman verran sekä tyttöjen että poikien nimissä. Sitä esiintyy myös jokaisessa sukupolvessa. Ensimmäisessä polvessa on 1 tapaus (11,1 %), toisessa 5 tapausta (20,8 %), kolmannessa 7 tapausta (17,9 %) ja neljännessä polvessa 4 tapausta (7,8 %).

Aineistossa esiintyvät CVCVCV-nimet ovat perinteisiä, pitkään suosiossa pysyneitä jälkinimiä, jotka esiintyvät useamman kerran jokaisessa polvessa. Kaikki aineiston 17 CVCVCV-tapausta tulevatkin vain kahdestatoista eri nimestä, jotka ovat *Elina, Elisa, Helena, Helinä, Ilona, Irene, Juhani, Kalevi, Olavi, Sakari, Samuli* ja *Tapani*.

8.6. Pitkät äännejonot

Käsittelen tässä alaluvussa sellaiset pitkät, vähintään kuuden äänneet äännejonot, jotka eivät selvästi liity aikaisemmissa alaluvuissa käsiteltyihin äännejonoihin. Niitä esiintyy etenkin jälkinimissä.

Oman äännejononsa muodostavat pitkät *iina*-nimet, joita esiintyy etenkin jälkinimissä (ks. luku 6.1.). Aineistosta löytyy 3 neljännen polven sisarussarjaa, joissa on äännejono CVCVCV₁V₁CV tyttöjen jälkinimissä *Eveliina, Josefina, Karoliina* ja *Katariina*.

Aineistossa on 5 sisarussarjaa, joissa esiintyy äännejono CVC₁C₂V₁CV. Tämä äännejono löytyy esimerkiksi erään äitilinjan neljännen polven veljesten *Kasperin* ja *Antonin* ensinimistä. Muissa neljässä sisarussarjassa äännejono esiintyy jälkinimissä.

Aineistossa esiintyy kaksi harvinaista konsonanttiloppuista äännejonoa. Äännejono CVCV₁V₂C esiintyy kaksi kertaa, erään äitilinjan kolmannen polven veljesten jälkinimissä *Julius* ja *Mikael* sekä toisen äitilinjan neljännen polven veljesten jälkinimissä *Samuel* ja *Daniel*. Lisäksi äännejono CVC₁C₂VC esiintyy erään äitilinjan neljännen polven veljesten ensinimissä *Patrik* ja *Henrik*.

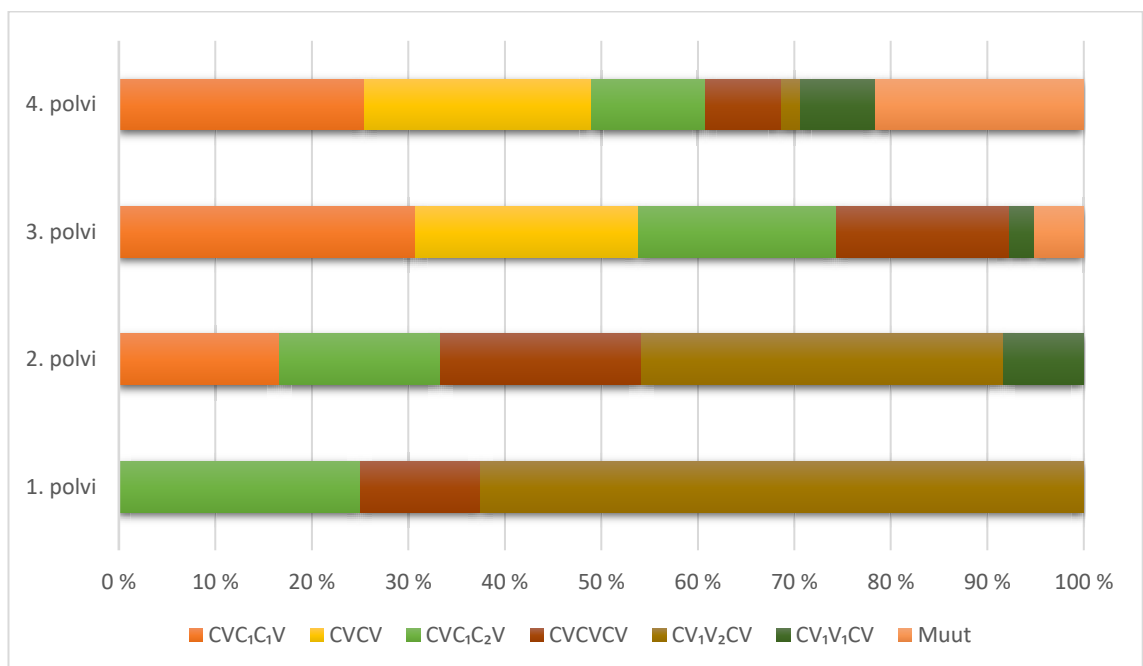
Aineistosta löytyy vielä kaksi muuta uniikkia äännejonoa. Äännejono CVCVC₁C₁V on erään isälinjan neljännen polven siskosten jälkinimissä *Johanna* ja *Susanna* sekä yhden

äänteen verran pidempi $CVC_1C_2VC_3C_3V$ -jono löytyy erään äitilinjan kolmannen polven siskosten jälkinimistä *Birgitta* ja *Marketta*.

8.7. Yhteenveto äännejoista

Olen käsitellyt alaluvuissa 8.1.–8.6. aineiston äännejonot yksi kerrallaan. Tässä luvussa tarkastelen äännejoja kokoavasti sekä sukupolvittain että eri sukupuolten nimissä.

Ensimmäisessä polvessa on yhteensä 8 äännejonotapausta. Erilaisia äännejoja on 3, joista yleisin on diftongillinen CV_1V_2CV -jono 5 esiintymällä. Toisessa polvessa äännejonotapausta on 24 ja erilaisia äännejoja 5. Yleisin äännejono on toisessakin polvessa diftongillinen CV_1V_2CV -jono, joka esiintyy 9 kertaa. Kolmannessa polvessa äännejonotapausta on 39 ja erilaisia äännejoja 7. Yleisin äännejono on geminaatallinen CVC_1C_1V -jono 12 esiintymällä ja toiseksi yleisin $CVCV$ -jono 9 esiintymällä. Neljännessä polvessa äännejonotapausta on 51 ja erilaisia äännejoja jo 11. Kuten kolmannessa polvessa, neljännessäkin yleisimmät äännejonot ovat geminaatallinen CVC_1C_1V -jono 13 esiintymällä ja $CVCV$ -jono 12 esiintymällä. Olen koonnut kuvioon 16 äännejojen suhteelliset osuudet joka sukupolvessa.

KUVIO 16. Äännejojen suhteelliset osuudet sukupolvittain.

Kuviosta 16 voidaan huomata, että äännejonojen yleisyydessä on tapahtunut selkeitä muutoksia sukupolvien aikana. Diftongillinen CV_1V_2CV -jono on ollut selvästi yleisin ensimmäisessä ja toisessa polvessa mutta sen jälkeen siitä on tullut erittäin harvinainen. Kolmannessa ja neljännessä polvessa CV_1V_2CV -jonoa yleisempi on jopa pitkän vokaalin sisältävä CV_1V_1CV -jono, joka muuten on aineistossa melko harvinainen.

Kuviosta 16 voidaan myös nähdä, että geminaatallinen CVC_1C_1V -jono on alkanut yleistyä toisesta polvesta lähtien. Se onkin yleisin äännejono kolmannessa ja neljännessä polvessa. Näissä polvissa yleiseksi on tullut myös $CVCV$ -jono, jota ei aineiston aiemmissa polvissa tavata lainkaan. Neljännessä polvessa esiintyy myös aiempaa huomattavasti useammin harvinaisia äännejonoja (kuviossa 16 Muut-kohta), joista osa on uniikkeja. Näistä äännejonoista olen kertonut alaluvussa 8.6.

Ainoat äännejonot, jotka esiintyvät jokaisessa polvessa, ovat kaksi eri nimensisäistä konsonanttia sisältävä CVC_1C_2V -jono sekä pitkä $CVCVCV$ -jono. Yleisimpiä äännejonoja nämä eivät kuitenkaan ole missään polvessa. $CVCVCV$ -jonon esiintyminen joka polvessa selittynee sillä, että se ilmenee lähinnä sellaisissa jälkinimissä, jotka ovat pysyneet suosittuina sukupolvesta toiseen. Tällaisia nimiä ovat esimerkiksi *Helena*, *Juhani* ja *Tapani*.

Kuten soinnut (ks. luvut 4.11., 5.6. ja 6.6.), äännejonotkin ovat paitsi yleistyneet myös yksilöllistyneet ja monipuolistuneet neljänteen polveen tultaessa. Kun ensimmäisessä polvessa on vain 8 äännejonotapausta ja 3 erilaista äännejonoa, neljännessä polvessa tapauksia on jo 51 ja erilaisia äännejonoja 11. Monipuolistumista on tapahtunut etenkin kolmannen ja neljännen polven välillä. Kolmannessa polvessa on nimittäin 7 erilaista äännejonoa, joista yleisin, geminaatallinen CVC_1C_1V -jono, esiintyy 12 kertaa. Sama CVC_1C_1V -jono on neljännessäkin polvessa yleisin mutta ei esiinny juuri sen useammin kuin kolmannessa polvessa: neljännessä polvessa on 13 CVC_1C_1V -tapauksia. Sen sijaan neljännessä polvessa on useampia erilaisia äännejonoja, joista osa on varsin harvinaisia. Kolmannessa polvessa on nimittäin 7 erilaista äännejonoa ja neljännessä 11. Neljännessä polvessa esiintyvät ensimmäistä kertaa esimerkiksi tyttöjen *iina*-jälkinimien äännejono $CVCVCV_1V_1CV$ (esim. *Katariina*) sekä uniikki konsonanttiloppuinen CVC_1C_2VC -jono (esim. *Patrik*).

Äännejonojen yleisyydessä naisten ja miesten nimien välillä ei ole merkittävää eroa. Ilmiönä äännejonot ovat suunnilleen yhtä yleisiä kummankin sukupuolen nimissä. Tietyt äännejonot ovat kuitenkin tyypillisempiä toisen sukupuolen nimissä. Esimerkiksi lyhyet CVCV-jonot esiintyvät huomattavasti useammin aineiston poikien kuin tyttöjen nimissä. Lisäksi osa harvinaisista äännejonoista esiintyy pelkästään toisen sukupuolen nimissä. Esimerkiksi aineiston molemmat konsonanttiloppuiset CVC_1C_2VC - ja $CVCV_1V_2C$ -jonot ilmenevät vain poikien nimissä ja pitkää $CVCV_1V_1CV$ -jonoa löytyy vain tyttöjen *iina*-nimistä. Nämä erot selittynevät ylipäättään naisten ja miesten nimien rakenteellisilla eroilla. Konsonanttiloppuisuus on nimittäin muutenkin selvästi yleisempää miesten kuin naisten nimissä (Porkka 2019: 70, 80), ja sellaisia suomenkielisiä miesten nimiä ei taida ollakaan, jotka toteuttaisivat *iina*-nimien äännejonon $CVCV_1V_1CV$.

8.8. Äännejonojen periytyminen

Aineistosta ei löydy ainuttakaan sukuhaaraa, jossa äännejonoja olisi kaikissa neljässä polvessa. Sellaisia sukuhaaroja, joissa jokin äännejono ilmenee kolmessa sukupolvessa, on aineistossa 3. Kaikissa näissä sukuhaaroissa äännejonot ilmenevät toisessa, kolmannessa ja neljännessä polvessa. Esimerkiksi erään isälinjan toisessa polvessa poikien jälkinimissä *Olavi*, *Kalevi*, *Juhani*, *Tapani* ja *Sakari* on äännejono CVCVCV. Sama äännejono on myös kolmannen polven jälkinimissä *Tapani* ja *Juhani*. Neljännessä polvessa puolestaan on jälkinimien pitkän CVCVCV-jonon sijaan ensinimien lyhyempi CVCV-jono: *Mari* ja *Tommi*. Tässä sukuhaarassa äännejono periytyy siis lähes sellaisenaan, kaikissa kolmessa polvessa kun on CVCV-jonoa joko lyhyenä tai pitkänä. Huomionarvoista on myös tyttären nimen osallistuminen äännejonoon neljännessä polvessa, kun taas sitä aikaisemmin pelkästään poikien nimet muodostivat äännejonon. Kahdessa muussa äännejonollisessa kolmen polven sukuhaarassa jono muuttuu jossakin kohtaa haaraa. Esimerkiksi eräässä isälinjassa jono vaihtuu toisen polven diftongista kolmannen polven geminaattaan, mutta säilyy geminaattana neljänteen polveen. Diftongit ovatkin yleisempiä juuri ensimmäisessä ja toisessa polvessa ja geminaatat kolmannessa ja neljännessä (ks. luvut 8.1. ja 8.3.).

Aineistossa on 19 sellaista sukuhaaraa, joissa esiintyy äännejonoja kahdessa sukupolvessa. Niistä 4 haarassa sama äännejono periytyy seuraavalle polvelle. Periytyvät äännejonot ovat geminaatallinen CVC_1C_1V -jono ja lyhyt CVCV-jono. Molemmat periytyvät

kaksi kertaa. Esimerkiksi erään isälinjan toisen polven veljesten ensinimet ovat *Hannu* ja *Seppo* ja kolmannen polven sisarusten ensinimet ovat *Sirpa*, *Matti*, *Tiina* ja *Mikko*. Tässä sukuhaarassa äännejono periytyy vain poikien nimissä. Huomionarvoista on myös se, että periytyneen CVC₁C₁V-jonon lisäksi kolmannen polven poikien nimissä on *m*-alkusointu.

CVCV-jono periytyy esimerkiksi erään isälinjan kolmannen polven ensinimistä *Jani*, *Juha*, *Hanna* neljännen polven ensinimiin *Mira*, *Jere* ja *Jimi*. Kolmannessa polvessa CVCV-äännejono on vain veljesten nimissä eikä sisaren nimi osallistu sen muodostamiseen. Neljännessä polvessa CVCV-jono toteutuu myös siskon nimessä. Sukuhaarassa periytyy lisäksi *j*-alkusointu poikien nimissä. Nimistössämme onkin useita *j*-alkuisia miesten nimiä, joiden äännejono on CVCV. Tällaisia naisten nimiä taas on hyvin vähän. Nykyisessä nimipäiväkalenterissa esiintyy nimittäin 12 miesten *j*VCV-nimeä ja vain yksi naisen nimi, *Jade* (ks. YN 2019: 29, 31–32).

Aineiston CVCV- ja CVC₁C₁V-jonojen periytymiselle näyttää olevan tyypillistä se, että toisen ja kolmannen polven sisarussarjoissa ne periytyvät vain poikien nimissä, mutta neljännessä polvessa myös tytärten nimet osallistuvat äännejonojen muodostamiseen. Lisäksi usein äännejonojen yhteydessä nuoremmille sukupolville periytyy jokin sointu, kuten *j*-alkusointu edellä esitellyssä sukuhaarassa, tai muodostuu kokonaan uusi sointu. Neljänteen polveen tultaessa monipuolistuneita ovat siis paitsi itse etunimisysteemit, myös niiden periytyminen.

Niistä 19 sukuhaarasta, joissa äännejonoa esiintyy kahdessa polvessa, 15 tapauksessa äännejono ei periydy sellaisenaan vaan seuraavalla polvella on oma äännejononsa. Esimerkiksi erään isälinjan kolmannen polven veljesten ensinimissä *Timo* ja *Juha* on äännejono CVCV ja neljännen polven tytärten ensinimissä *Jutta* ja *Jenna* on geminaatallinen CVC₁C₁V-jono.

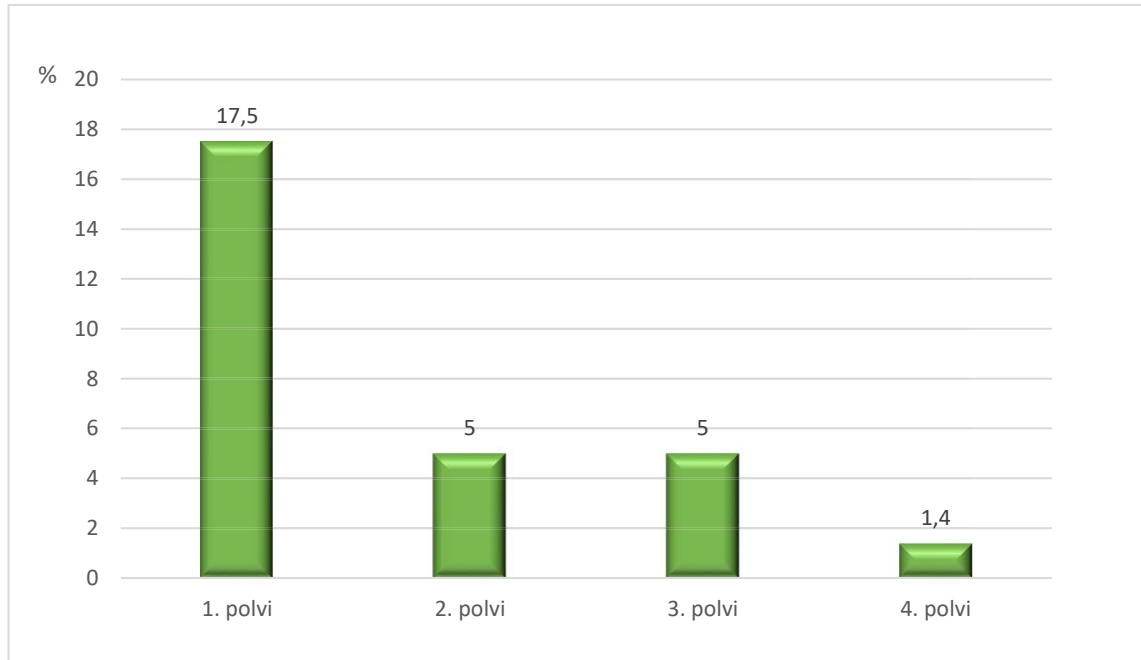
Äännejonoista 2 periytyy ensimmäisen polven nimistä toisen polven nimiin, 5 toisesta polvesta kolmanteen ja 5 kolmannesta neljäänteen. Periytymistä tapahtuu hieman enemmän nuoremmilla sukupolvilla. Lisäksi 7 sukuhaarassa äännejonoja esiintyy kahdessa sellaisessa polvessa, jotka eivät ole peräkkäin vaan niiden väliin jää äännejonoton polvi. Esimerkiksi eräässä äitilinjassa äännejonoja esiintyy toisessa ja neljännessä polvessa

mutta ei kolmannessa. Toisen polven tytärten ensinimissä *Liisa*, *Eeva* ja *Tuula* on pitkän vokaalin sisältävä CV₁V₁CV-jono ja neljännen polven poikien ensinimissä *Jari*, *Juha* ja *Joni* on CVCV-jono. Äännejonoton kolmas polvikaan ei kuitenkaan ole etunimisysteemitön, vaan sisarusten *Mikko* ja *Maija* ensinimissä on *m*-alkusointu. Tässä sukuhaarassa esiintyykin siis jokin äännerakenteellinen etunimisysteemi kolmessa nuorimmassa polvessa, mutta jokaisen polven sisarussarjan nimissä on omat systeeminsä.

9. ETUNIMISYSTEEMITTÖMYYS

Esittelen tässä luvussa ne aineiston sisarusarjat, joiden nimissä ei ilmene alku-, sisä- tai loppusointuja, nimensisäisiä sointuja eikä äännejonoja yli 50 prosentilla sisaruksista. Kutsum niitä lyhyesti etunimisysteemittömiksi sisarusarjoiksi. Esimerkiksi erään äitilinjan kolmannessa polvessa ovat lapset *Päivi* ja *Hanna-Leena*.

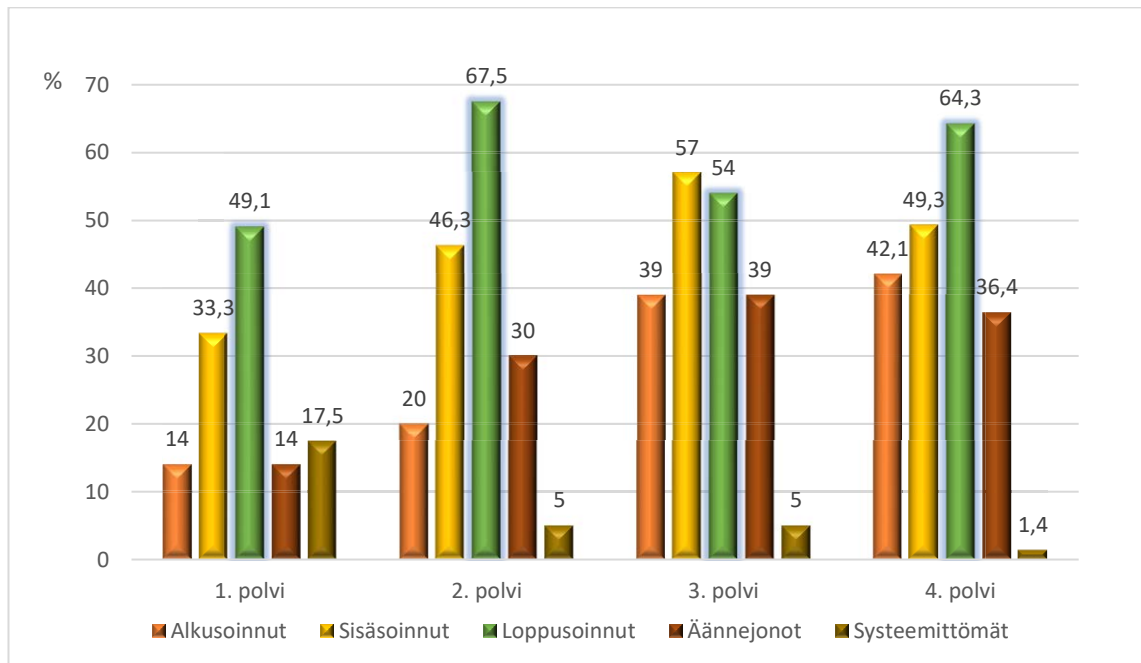
Etunimisysteemittömiä sisarusarjoja löytyy aineistosta yhteensä 21. Niistä suurin osa on ensimmäisen polven sisarusarjoja, joita on yhteensä 10. Tämä kattaa noin 17,5 % ensimmäisen polven sisarusarjoista. Esimerkiksi eräässä äitilinjassa ensimmäisen polven lasten ensinimet ovat *Hilja*, *Frans*, *Elli*, *Ester*, *Jenny*, *Aino*, *Bertta* ja *Iina*. Ensimmäisen polven jälkeen etunimisysteemittömien osuus laskee selvästi. Toisessa polvessa etunimisysteemittömiä on enää 4 sisarusarjaa (5,0 %), kolmannessa 5 (5,0 %) ja neljännessä enää vain 2 (1,4 %). Neljännessä polvessa etunimisysteemiä ei ole esimerkiksi erään äitilinjan lasten *Iida* ja *Leo* nimissä. Kuvioon 17 olen koonnut etunimisysteemittömien sisarusarjojen suhteelliset osuudet sukupolvittain.

KUVIO 17. Etunimisysteemittömien sisarusarjojen suhteellinen osuus kussakin sukupolvessa.

Aiemmin luvuissa 4.–8. on huomattu, kuinka etunimisysteemit ovat lisääntyneet, monipuolistuneet ja yksilöllistyneet neljättä polvea kohti. Ilmiö voidaan nähdä myös kuviosta 17 etunimisysteemittömien osuuden huomattavana laskuna. Muutos on selvimmin havaittavissa jo ensimmäisen ja toisen polven välillä. Kun vielä ensimmäisen polven aikaan joka kuudennen sisarussarjan nimissä ei ole havaittavaa etunimisysteemiä, toisessa polvessa etunimisysteemittömiä on enää vain joka kahdeskymmenes sisarussarja. Ajallisesti tämä muutos tapahtuu 1930-luvun paikkeilla. Neljännessä polvessa etunimisysteemittömyys on jo erittäin harvinaista. Lähes jokaisessa (yli 98 %) neljännen polven sisarussarjassa sisarusten nimet liittyvät jollakin äänteellisellä tavalla toisiinsa.

Toisessa, kolmannessa ja neljännessä polvessa etunimisysteemittömyys on lisäksi huomattavasti harvinaisempaa kuin mikään tarkastelemistani etunimisysteemeistä. Kuvioon 18 ole koonnut rinnakkain etunimisysteemien sekä etunimisysteemittömien sisarussarjojen suhteelliset osuudet sukupolvittain.

KUVIO 18. Etunimisysteemillisten ja -systeemittömien sisarussarjojen suhteelliset osuudet sukupolvittain.

Kuviosta 18 huomataan, että vielä ensimmäisessä polvessa etunimisysteemittömyys (17,5 %) on ollut hieman yleisempää kuin harvinaisimmat etunimisysteemit alkusoinnut (14 %) ja äännejonot (14 %). Toisessa polvessa kuitenkin jo harvinaisinkin etunimisysteemi,

alkusointu (20,0 %), on selvästi yleisempi kuin etunimisysteemittömyys (5,0 %). Kolmannessa ja neljännessä polvessa jokaista etunimisysteemiä esiintyy jo vähintään joka kolmannessa sisarusarjassa, kun taas systeemittömyys on erittäin harvinaista.

Etunimisysteemittömille sisarusarjoille on tyypillistä lasten suuri määrä. Aineiston 21 etunimisysteemittömässä sisarusarjassa on keskimäärin 7,3 lasta, kun koko aineiston sisarusarjoissa on keskimäärin 4,8 lasta. Etunimisysteemittömistä sisarusarjoista vain neljässä on kaksi lasta, ja ne kaikki ovat kolmannen ja neljännen polven sisarusarjoja. Suurimmassa etunimisysteemittömässä sisarusarjassa on 16 lasta. Se on samalla myös koko aineiston monilapsisin sisarusarja. Etenkin siis ensimmäisen ja toisen polven etunimisysteemittömissä sisarusarjoissa lapsia on paljon. Lasten määrä selittäneeikin etunimisysteemien puuttumisen. Kun nimivalikoima on ensimmäisen ja toisen polven aikaan 1900-luvun alkupuolella ollut nykyistä suppeampi, ei suurten sisarusarjojen lapsille ole välttämättä riittänyt sellaisia nimiä, joista olisi muodostunut jokin etunimisysteemi.

Etunimisysteemin ja -systeemittömyyden välinen raja on kuitenkin etenkin ensimmäisessä polvessa melko häilyvä. Olen nimittäin laskenut etunimisysteemiksi kaikki sellaiset tapaukset, joissa sama piirre esiintyy yli 50 % sisarusarjojen lasten nimistä (ks. luku 3.3.). Jos tasan 50 prosentissa nimistä löytyy jokin piirre, se ei ole tämän linjaukseni vuoksi riittänyt etunimisysteemiksi. Ensimmäisen polven kymmenestä etunimisysteemittömästä sisarusarjasta viidessä on jokin tällainen piirre, joka löytyy täsmälleen puolella lapsista. Esimerkiksi aiemmin tässä alaluvussa esittelemässäni sisarusarjassa *Hilja, Frans, Elli, Ester, Jenny, Aino, Bertta* ja *Iina* neljällä kahdeksasta lapsesta on nimensä ensitavussa *e*-äänne. Jos sisarusarjassa olisi vielä yhdeksäs lapsi, jonka nimi olisi esimerkiksi *Veikko*, kyseessä ei olisi enää etunimisysteemitön sisarusarja vaan yksi *e*-sisäsointutapauksista. Toisaalta toki yhden äänteen sisäsoinnut etenkin alle 100-prosenttisesti toteutuessaan eivät ole kovin vahva etunimisysteemi.

Muissa polvissa etunimisysteemien ja -systeemittömyyden välinen raja on selvempi. Muiden polvien 11 etunimisysteemittömästä sisarusarjasta vain erään äitilinjan kolmannessa polvessa on edellä kuvatun kaltainen tilanne, jossa jokin piirre toteutuu lapsista 50 prosentin nimissä. Lapset ovat *Hely, Kaisu, Satu, Sinikka, Juho, Matti, Mari* ja *Leena*. Tässä sisarusarjassa neljällä kahdeksasta lapsesta on nimessään ensitavun *a*-äänne sekä

neljällä CVCV-äännejono. Jos nämä piirteet ilmenisivät vielä yhden lapsen nimessä, olisin laskenut sisarussarjan mukaan kyseisiin etunimisysteemeihin.

Yhdessä ensimmäisen polven sisarussarjassa on havaittavissa sellainen etunimisysteemi, jonka olen jättänyt tämän tutkielman ulkopuolelle. Lähes kaikilla lapsilla on nimittäin merkitysnimi: *Arvo, Lilja, Anna, Vilho, Taimi* ja *Oiva*. Nimien äännerakenteessa ilmenevää etunimisysteemiä sisarussarjan nimissä ei kuitenkaan ole, minkä vuoksi olen laskenut kyseisen sisarussarjan mukaan etunimisysteemittömiin sisarussarjoihin. Tämä on kuitenkin etunimisysteemittömiksi laskemistani sisarussarjoista ainoa, josta löytyykin jokin muu sellainen systeemi, joka on jäänyt tutkimukseni ulkopuolelle.

Vaikka etunimisysteemittömien sisarussarjojen nimissä ei siis ole havaittavissa mitään selvää piirrettä, joka yhdistäisi sisarusten nimet toisiinsa, eivät nimet kuitenkaan vaikuta olevan täysin erilaisia. Ne ovat nimittäin aina tietylle aikakaudelle tyypillisiä. Esimerkiksi sisarussarjan *Hilja, Frans, Elli, Ester, Jenny, Aino, Bertta* ja *Iina* voi tunnistaa ensimmäisen polven sisarussarjaksi. Samoin sarja *Erkki, Veli, Juho, Anna* ja *Kauko* mieltyy toisen polven sisarussarjaksi sekä sarja *Päivi* ja *Hanna-Leena* kolmannen polven sisarussarjaksi ja *Iida* ja *Leo* neljännen polven sisarussarjaksi.

10. PÄÄTÄNTÖ

Olen tutkinut tässä pro gradu -tutkielmassa eräiden pohjoispohjalaisten sukujen neljässä sukupolvessa esiintyviä äänteellisiä etunimisysteemejä. Tutkielman aineistona on 3249 nimeä, jotka on annettu 1610:lle vuosina 1900–2018 syntyneelle lapselle. Aineisto koostuu sukukirjoista poimituista sellaisista neljän polven sukuhaaroista, joissa suku on jatkunut joko pelkästään tytärten kautta (äitilinjat) tai poikien kautta (isälinjat). Aineistossa on yhteensä 140 neljän polven sukuhaaraa, joista 70 on äitilinjoja ja 70 isälinjoja. Sukuhaaroissa on sisarussarjoja yhteensä 377. Aineiston ensimmäisen polven jälkeläiset ovat syntyneet pääosin vuosina 1900–1930, toisen polven jälkeläiset vuosina 1930–1960, kolmannen polven jälkeläiset vuosina 1960–1985 ja neljännen polven jälkeläiset vuosina 1985–2018.

Olen tutkinut äänteellisten etunimisysteemien esiintymistä neljän sukupolven sukuhaaroissa eri aikoina sekä niiden periytymistä sukupolvelta toiselle. Olen myös tarkastellut etunimisysteemien eroja ensi- ja jälkinimien välillä sekä naisten ja miesten nimien välillä äiti- ja isälinjoissa. Tutkimuskysymykseni ovat olleet

1. Millaisia äänteellisiä etunimisysteemejä suvuissa on?
2. Kuinka yleisiä etunimisysteemit ovat eri aikoina?
3. Kuinka yleisiä etunimisysteemit ovat toisiinsa verrattuna?
4. Kuinka monessa sukupolvessa etunimisysteemit esiintyvät?
5. Millaisia eroja etunimisysteemeissä on ensi- ja jälkinimien välillä?
6. Millaisia eroja etunimisysteemeissä on sukupuolten välillä?

Tarkasteleman äänteelliset etunimisysteemit ovat alku-, sisä- ja loppusointu, nimensisäinen sointu sekä äännejonot. Alkusointuja esiintyy aineiston 122 sisarussarjassa (32,4 %). Alkusoinnut ovat selvästi yleistyneet aineiston ensimmäisestä polvesta neljättä polvea kohti. Yleisimmät alkusoinnut ovat *m*-, *a*- ja *j*-, joista *a*- on ollut yleisin ensimmäisen ja toisen polven sisarussarjojen nimissä ja *m*- kolmannen ja neljännen polven sisarussarjojen nimissä. Alkusoinnut ovat hieman yleisempiä ensi- kuin jälkinimissä. Äiti- ja isälinjojen välillä alkusointujen yleisyydessä ei ole eroa. Tietyt alkusoinnut ovat kuitenkin tyypillisempiä toiselle sukupuolelle. Esimerkiksi *i*- ja *s*-alkusoinnut ovat tyypillisiä naisten nimissä ja *j*- ja *r*-alkusoinnut miesten nimissä.

Alkusointujen periytyminen suvussa ei ole ollut kovin yleistä. Aineistosta ei löydy ainutkukaan sellaista neljän polven sukuhaaraa, jossa ilmenisi jokin alkusointu kaikissa neljässä polvessa. Muutamissa sukuhaaroissa alkusointuja esiintyy kolmessa sukupolvessa, mutta tyypillistä on, että joka polven sisarusten nimissä on oma alkusoinnun toteuttava äänteensä. Alkusointu on siis periytynyt ilmiönä. Sama alkusointu on periytynyt enintään kahdessa sukupolvessa.

Sisäsointuja esiintyy aineiston 182 sisarussarjassa (48,3 %). Sisäsoinnut ovat yleistyneet ensimmäisestä polvesta kolmanteen polveen saakka. Neljännessä polvessa sisäsointuja on suhteellisesti vähemmän kuin kolmannessa polvessa mutta hieman enemmän kuin toisessa polvessa. Selvästi yleisimmät sisäsoinnut ovat *-a-* ja *-r-*, jotka kattavat yhdessä lähes puolet kaikista aineiston sisäsointutapauksista. Sisäsoinnut ovat suunnilleen yhtä yleisiä ensi- ja jälkinimissä. Yleisyydessä äiti- ja isälinjojenkaan välillä ei ole eroa. Tietyt sisäsoinnut ovat kuitenkin tyypillisempiä toiselle sukupuolelle. Esimerkiksi naisten nimissä esiintyy usein *i*-sisäsointua ja miesten nimissä *o-* ja *u*-sisäsointuja. Muutamissa sukuhaaroissa sisäsointuja ilmenee jokaisessa sukupolvessa. Missään niistä sama sisäsointu ei kuitenkaan periydy kaikissa neljässä polvessa, vaan useimmiten jokaisella polvella on oma sisäsointunsa.

Loppusointuja esiintyy aineiston 226 sisarussarjassa (59,9 %). Loppusoinnut ovat jonkin verran yleistyneet ensimmäisen polven jälkeen, joskin ne ovat koko tarkasteluajan olleet melko yleisiä. Selvästi yleisin loppusointu on *-a*, joka yksinään kattaa yli puolet kaikista aineiston loppusointutapauksista. Myös usean äänteen *a*-loppusoinnut ovat yleisiä. Niitä on lähes yhtä paljon kuin yhden äänteen *o*-loppusointuja, joka on kolmanneksi yleisin loppusointu *a-* ja *i*-sointujen jälkeen. Loppusointujen yleisyydessä ensi- ja jälkinimien välillä ei ole suurta eroa. Loppusointuja on myös äiti- ja isälinjoissa lähes yhtä paljon. *a*-loppusointu on selvästi yleisempi naisten nimissä ja *o*-loppusointu miesten nimissä. *a-* ja *i*-loppusoinnut esiintyvät muutamissa sukuhaaroissa useassa sukupolvessa. Useamman äänteen loppusoinnut eivät periydy aineiston sukuhaaroissa. Nimensisäiset soinnut ovat aineistossa melko harvinaisia. Niitä esiintyy lähinnä yksittäisissä kolmannen ja neljännen polven sisarussarjoissa eivätkä ne periydy kertaakaan.

Äännejoja esiintyy aineiston 106 sisarussarjassa (28,1 %). Äännejonot ovat jonkin verran yleistyneet ensimmäisestä polvesta kolmanteen, minkä jälkeen niiden määrä näyttää

alkaneen vakiintua. Yleisin äännejono on geminaatallinen CVC_1C_1V , mutta erot äännejonojen määrissä ovat pieniä. Eri äännejonot ovat kuitenkin olleet eri aikoina suosittuja. Ensimmäisessä ja toisessa polvessa yleisin äännejono on ollut diftongillinen CV_1V_2CV -jono. Kolmannessa ja neljännessä polvessa yleisimpiä äännejonoja ovat olleet geminaatallinen CVC_1C_1V -jono sekä lyhyitä tavuja sisältävä $CVCV$ -jono. Äännejonot ovat hie- man yleisempiä ensi- kuin jälkinimissä. Yleisyydessä äiti- ja isälinjojen välillä ei ole juuri eroa. Tietyt äännejonot ovat kuitenkin tyypillisempiä toisen sukupuolen nimissä. Esimerkiksi $CVCV$ -jonot ovat selvästi yleisempiä miesten nimissä. Äännejonot periytyvät su- vussa melko harvoin. Vain muutamassa sukuhaarassa on periytynyt geminaatallisia CVC_1C_1V -jonoja ja $CVCV$ -jonoja. Joissakin sukuhaaroissa äännejonot ovat periytyneet ilmiön tasolla. Tyypillisempää kuitenkin on, että äännejonot esiintyvät sukuhaaroissa yk- sittäisten sisarusarjojen nimissä.

Äänteelliset etunimisysteemit ovat selvästi yleistyneet, yksilöllistyneet ja monipuolistu- neet 1900-luvun alusta 2000-luvulle. Aineiston ensimmäisen polven sisarusarjojen ni- mille ovat olleet tyypillisiä yhden äänteen soinnut, jotka eivät ole aina toteutuneet ssa- russarjassa aivan jokaisen lapsen nimessä. Etunimisysteemittömiä ovat olleet noin joka kuudennen sisarusarjan nimet. Neljännen polven sisarusarjoissa on tavallisesti useita eri etunimisysteemejä samoissa nimikokonaisuuksissa, ja ne ovat usein pitkiä monen ään- teen sointuja, jotka ovat toisinaan varsin harvinaisiakin. Etunimisysteemittömyys on erit- täin harvinaista, sillä aineiston neljännen polven sisarusarjoista 98 prosentin nimissä on vähintään yksi äänteellinen etunimisysteemi.

Vaikka nimenanto itsessään on yksilöllistynyt ja lapsille annetaan harvinaisia nimiä aiem- paa enemmän, sisarusten nimien liittäminen yhteen jollakin äännerakenteen piirteellä on kuitenkin 1900-luvun aikana yleistynyt selvästi. Vaikka lasten nimet ovat yksilöllisiä, ne on valittu siten, että ne osoittavat lapsen kuuluvan sisarusarjaansa. Kun aiemmin on ollut tapana liittää lapsi sukuun valitsemalla hänelle nimi jonkun sukulaisen mukaan, nykyään on yleistynyt samaan perheeseen kuulumisen ilmaiseminen etunimisysteemillä. Sisarus- sarjan yhteenkuuluvuutta halutaan korostaa. Nimenannon yksilöllisyys näkyy kuitenkin etunimisystemeissäkin itse systeemin valinnassa. Sisarusarjojen nimiin valitaan usein sellaisia etunimisysteemejä, joita ei ole muiden perheiden lasten nimissä.

Vaikka äänteelliset etunimisysteemit ovat yleistyneet huomattavasti viimeisten sadan vuoden aikana, niiden periytyminen sukupolvelta toiselle ei ole ollut kovin yleistä, joskin sitä on jonkin verran ilmennyt. Esimerkiksi alkusointuja on esiintynyt aineiston sukuhaaroissa useammin vain yhdessä sukupolvessa kuin periytynyt edes ilmiönä seuraavalle sukupolvelle. Tyypillisempää onkin ollut yksilöllisen etunimisysteemin valitseminen jokaiselle sisarusarjalle. Hypoteesini useassa sukupolvessa periytyvistä etunimisysteemeistä ei tältä osin osunut oikeaan.

Aineiston analysointia varten tekemäni linjaukset vaikuttavat osaltaan tutkimuksen tuloksiin. En esimerkiksi ole vaatinut etunimisysteemin 100-prosenttista toteutumista sisarusarjojen nimissä vaan olen laskenut etunimisysteemeiksi kaikki sellaiset äännerakenteen piirteet, jotka toteutuvat sisaruksista yli 50 prosentin nimissä. Toisenlaisella linjauksella tulokset voisivat olla hieman erilaisia. Lisäksi olen laskenut etunimisysteemeiksi myös sellaisia nimille yhteisiä äännteitä, jotka ovat muutenkin nimissä yleisiä. Esimerkiksi *a*-äänne on hyvin yleinen etenkin naisten nimien loppuäänteenä. Tästä huolimatta olen laskenut etunimisysteemiksi kaikki yhden äänteen *a*-loppusoinnut. Monet tällaiset *a*-loppusoinnut eivät välttämättä ole olleet suunniteltuja vaan saattaneet johtua vain siitä, että suurin osa tytöille annettavista nimistä on muutenkin *a*-loppuisia. Koska tutkimuksen aineisto koostuu pelkistä nimistä eikä tiedossani ole ollut nimenantajien perusteluita nimi-valinnoille, en ole voinut saada tietää, kuinka tarkoituksellisia *a*-loppusoinnut ovat. Olenkin tutkinut nimenomaan sitä, mitä äännteitä nimistä löytyy tiedostettujen nimeämisperusteiden sijaan, ja sen vuoksi *a*-loppusointujenkin laskeminen on kuitenkin ollut perusteltua.

Ennen tätä tutkimusta äänteellisiä etunimisysteemejä ei ole tutkittu systemaattisesti usean sukupolven tasolla. Tämän jälkeen tutkimusta voisi esimerkiksi laajentaa myös viidennen sukupolven. Miten etunimisysteemit ovat kehittyneet ja kehittyvät 2000-luvulta eteenpäin? Toinen jatkotutkimusaihe voisi olla suvussa kulkevien perintönimien ja etunimisysteemien välinen suhde. Sukulaisen mukaan nimeämisellä on Suomessa pitkät perinteet ja se on nykyäänkin etenkin jälkinimissä tavallista. Kuten tässäkin tutkimuksessa on selvinnyt, etunimisysteemit ovat yleistyneet 1900-luvun aikana huomattavasti. Koska perintönimet ja etunimisysteemit voivat olla toisensa poissulkevia, voisi jatkotutkimuksissa selvittää niiden yleisyyttä toisiinsa verrattuna.

LÄHTEET

Aineisto:

HAUTAKANGAS, TAISTO 2004: *Ollaan Hauta-Jussin sukua. Haapajärven Hautakankaiden sukukirja*. Helsinki: Taisto Hautakangas.

ISOKANGAS, TAISTO 2012: *Tahvolasta Laajille. Muhoksen Isokankaat*. Oulu: Kustannus VES-LINE.

KILJO, MATTI – SIIK, TAUNO 2010: *Siikin sukukirja*. Kempele: Matti Kiljo.

MIKKOLA, EERO 2002: *Liminkalaisen talonpoika Heikki Matinpöika Tuorilan (1649) jälkeläisiä*. Jyväskylä: Eero Mikkola.

PALDANIUS, SEPPÖ – PÄIVINEN, LAURI 2017: *Paldaniuksia. Suvun historiaa 1500-luvulta nykypäiviin*. Raasepori: Suomen Antiikki- ja taidekirjat Oy.

ROURU, HANNU 2008: *Kesäsestä maailmalle. Anders Wikströmin jälkeläisiä 8 sukupolvea*. Oulu: Hannu Rouru.

Saaren ukon jälkipolvet. Marjoniemi-Vähäähön sukukirja. Nivala: Marjoniemi-Vähäähön sukuseura 2018.

TIITTO, ANJA 2013: *Myllyojan varrelta. Gaisa Greta Andersintytär ja Johan Mathiaksenpöika Myllylän jälkeläiset 1800-luvulta nykypäivään*. Haapajärvi: Anja Tiitto.

TURUNEN, HARRI 2010: *Oulaisten Koskelanperän Kivirannat ja Jaakolat*. Oulainen: Kiviranta-Jaakola-sukuseura.

YLIKERÄLÄ, SAARA 2006: *Ylivieskan Juurikosken talosta polveutuvat Marjamaat*. Oulu: Saara Ylikerälä.

Kirjallisuus:

AINIALA, TERHI – SAARELMA, MINNA – SJÖBLOM, PAULA 2008: *Nimistöntutkimuksen perusteet*. Tietolipas 221. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

ALDRIN, EMILIA 2011: *Namnval som social handling. Val av förnamn och samtal om förnamn bland föräldrar i Göteborg 2007–2009*. Namn och samhälle 24. Uppsala: Uppsala universitet.

CD = Cambridge Dictionary. Cambridge: Cambridge University Press 2022.

<https://dictionary.cambridge.org/> (3.6.2022)

- ESKOLA, KSENIA 2013: *Suomalais-venäläisten lasten etunimet. Valintaperusteet ja rakenne*. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopiston kieli- ja käännöstieteiden laitos. *Etu- ja sukunimilaki 19.12.2017/946*.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2017/20170946>. (24.5.2022)
- HYVÄRI, MARIA 2006: *Sisarussarjojen etunimisysteemit*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen, informaatiotutkimuksen ja logopedian laitos.
- JÄRVENPÄÄ, TAINA 2018: *Sukupolvelta toiselle siirtyvät perintönimet 2010-luvulla*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.
- JÄRVINEN, HARMA 2001: *Isoisältä pojalle, isoäidiltä tyttärelle. Suvun nimien antaminen ja nimenmääräytymistapa esikristilliseltä ajalta nykypäiviin*. Lisensiaattitutkielma. Jyväskylän yliopiston etnologian laitos.
- KaRuSe = Kalevalaisen Runokielen Seura: *Alkusointu ja muu äänneharmonia*.
http://www.karuse.info/index.php?option=com_content&view=article&id=93:alkusointu-ja-muu-aeanneharmonia&catid=4:tyylikeinoja&Itemid=25. (3.6.2022)
- KAUPPINEN, ILONA 2021: *2010-luvulla syntyneiden lasten nimien nimenantoperusteita*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto.
- Kielitoimiston nimiopas*. Päätoimittaja Pirjo Mikkonen. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 148. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 2008.
- KIM, CHIN-W. 2005: Korean Names. – *Lingua Humanitatis* 7/2005 s. 11–30.
<https://www.koreascience.or.kr/article/JAKO200521138234351.page>. (4.6.2022)
- KIVINIEMI, EERO 2006: *Suomalaisten etunimet*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1103. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 2001: Etunimien ajallisen vaihtelun selvittelyä. – Kaija Mallat, Terhi Ainiala & Eero Kiviniemi (toim.), *Nimien maailmasta* s. 214–235. *Kieli* 14. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- 1993: *Iita Linta Maria. Etunimiopas vuosituhatosen vaihteeseen*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 590. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 1989: Sari ja Sanna. Selvitys kahden suosituksen leviämisestä. – Seija Aalto, Auli Hakulinen, Klaus Laalo, Pentti Leino & Anneli Lieko (toim.), *Kielestä kiinni* s. 310–330. *Tietolipas* 113. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 1982: *Rakkaan lapsen monet nimet. Suomalaisten etunimet ja nimenvalinta*. Espoo: Weilin+Göös.
- KOTILAINEN, SOFIA 2008: *Suvun nimissä. Nimenannon käytännöt Sisä-Suomessa*

- 1700-luvun alusta 1950-luvulle*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- LAMPINEN, ARJA 2001: Etunimien valinta. Haasteellista kielenkäyttöä. – *Kielikello* 2/2001. <https://www.kielikello.fi/-/etunimen-valinta-haasteellista-kielenkayttoa>. (6.6.2022)
- 1999: Iloisa Sisko ja Reima Veikko. Miten kaksosten nimet muodostavat parin? – *Sananjalka* 41 (1) s. 81–106. <https://doi.org/10.30673/sja.86607>.
- LEMPIÄINEN, PENTTI 2001: *Suuri etunimikirja*. Helsinki: WSOY.
- MOILANEN, PIIA 2016: *Vanhempien etunimien vaikutus lasten nimeämisessä*. Suomen kielen kandidaatintutkielma. Oulun yliopisto.
- Nimilaki 9.8.1985/694*. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1985/19850694>. (24.5.2022)
- Nimipalvelu. 2022. Helsinki: Digi- ja väestötietovirasto. <https://verkkopalvelu.vrk.fi/nimipalvelu>. Päivitettävä julkaisu. Päivitetty 6.6.2022 (6.6.2022).
- OKSANEN, REETTA 2007: ”*Se nimen määrää, kenen lapsi on*”. *Sukujen etunimistä ja nimeämismalleista Pohjois-Savossa ja Pohjanmaalla 1700-luvun alusta 1900-luvun alkuun*. Suomen historian pro gradu -tutkielma. Joensuun yliopisto.
- PAIKKALA, SIRKKA 2006: Aamu Rusko ja Pylwäs Wankka. Etunimikeskustelua 1800-luvun jälkipuoliskolta. – Taru Nordlund, Tiina Onikki-Rantajääskö & Toni Suutari (toim.), *Kohtauspaikkana kieli. Näkökulmia persoonaan, muutoksiin ja valintoihin* s. 314–339. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1078. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- PAJARI, VÄINÖ 1924: Henkilönnimiä Parikkalasta. – *Virittäjä* 28/1924. s. 145–149.
- PATJAS, LIISA-MARIA – KORTESUO, KATLEENA 2015: *Uusi etunimikirja Aadasta Äijöön*. Hämeenlinna: Karisto.
- PERTTULA, HELI 2013: Etunimen sukupuoli. – *Kielikello* 3/2013. <https://www.kielikello.fi/-/etunimen-sukupuoli>. (4.6.2022)
- PORKKA, JARNO 2019: *Suomalaisten ensinimien foneettinen vaihtelu 1917–2016*. Yleisen kielitieteen pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.
- SAARELMA, MINNA 2007: *Nimi lapselle*. Helsinki: Minerva.
- SAARELMA-PAUKKALA, MINNA 2017: *Etunimikirja. Suomalaiset nimitrendit 2000-luvulla*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- SAARIKALLE, ANNE – SUOMALAINEN, JOHANNA 2007: *Suomalaiset etunimet Aadasta Yrjöön*. Helsinki: Gummerus.

SARTJÄRVI, MAIJA 2011: *Aija ja Meija, Anja ja Minja. Kaksitavuisten ija- ja nja-päätteisten naistennimien yleistymisen ja suosionvaihtelu.* Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.

Suomen kielen lautakunta 2005: Suhuäänteiden š ja ž merkintä vierasnimissä. – *Kielikello* 3/2005. <https://www.kielikello.fi/-/suhuaanteiden-s-ja-z-merkinta-vierasnimissa>. (6.6.2022)

Tieteen termipankki: Kirjallisuudentutkimus: riimi.

<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kirjallisuudentutkimus:riimi>. (6.6.2022)

VILKUNA, KUSTAA 2003: *Etunimet.* Helsinki: Otava.

YN = *Yliopiston nimipäiväalmanakka 2020.* Helsinki: Helsingin yliopisto 2019.